

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2013

Petra Seemanová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Petra Seemanová

**Struktura odborového tisku v letech
1948 - 1956**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Petra Seemanová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

SEEMANOVÁ, Petra. *Struktura odborového tisku v letech 1948 - 1956*. Praha, 2012. 123 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Diplomová práce *Struktura odborového tisku v letech 1948-1956* se zaměřuje na období od 25. února 1948 – 26. února 1956.

Pro objasnění celkového dobového kontextu popisuje první část práce historické realie s důrazem na politiku. V souvislosti s tímto je zmíněno dění uvnitř Revolučního odborového hnutí (ROH), které se vyvíjelo zcela v souladu s politickým kurzem. Pro úplné dokreslení je taktéž popsána situace v českém tisku, která se odrážela v tisku odborového hnutí.

Druhá a třetí část práce se nejprve zaměřuje na celkové fungování odborového tiskového aparátu. To zahrnuje popis organizace řízení tisku, fungování jeho distribuce, propagace a nastíněn je krátce systém jeho archivování. Práce se blíže zabývá fungováním redakcí i samotnými redaktory. Především jsou vyzdviženy osudy dvou redaktorů Františka Dvořáka a Jiřího Síly – osobností, které ve své době udávaly odborovému tisku směr. Podrobněji je taktéž představena problematika dělnických dopisovatelů. Detailněji se zde píše i o dobovém fungování vydavatelství Práce.

Čtvrtá část se již zabývá samotnou strukturou tisku odborového hnutí. Tisk je zde rozdělen podle základních charakteristik noviny a časopisy vydávané ÚRO, svazový a sektorový tisk a závodní časopisy. Podrobnější rozborů důležitých titulů je možné nalézt v jednotlivých podkapitolách.

Práce je celkově sumarizována v závěru.

Abstract

This diploma thesis „Structure of Trade-Union’s Press Between 1948-1956“ is focused on the period from 25th February 1948 till 26th February 1956.

The first part is mainly focused on the situation within this period. Firstly it was needed to mention the historical background with focus on the official state policy. This thesis describes also the development of The Revolution Trade-Unions (ROH), which was done in its way as reflection on the state policy. For the better understanding there is described the situations of the Czech press in generally, as trade-union’s press reflected that as well.

The second and third part is firstly focused how trade-union’s press was working; it means its organisation-structure, distribution, promotion or archival-collection-process. This work is concerned also on the editorial site - there is focus on the redactors and their tasks. As the examples of redactors there are mentioned two personalities: František Dvořák and Jiří Síla. Both of them did significant work for trade-union-press and it is interesting to put the light on their lives within 1948-1956. In more details there is described the issue of “work-writers”, who should have created the “spine” of Trade-Union’s press. The publishing company Práce and its business have to be described as this was the “key-company” in the press-structure.

The fourth part describes the structure of the Trade Union’s press itself. The press was divided into several categories: daily press, journals, “union’s- and sector’s press” and “factory’s press” written by non-journalists. The most important titles are described in more details in the each chapter.

This work is resumed in the Summary.

Klíčová slova

Odbory, ROH, komunistický, struktura, tisk, redaktor, práce noviny, časopis.

Keywords

Trade union, ROH, communist, structure, press, redactor, newspapers, magazine.

Rozsah práce: 148.908 znaků s mezerami

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15. 12. 2012

Petra Seemanová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala zaměstnancům archivu Českomoravské komory odborových svazů za vynikající spolupráci a vedoucí mé diplomové práce paní Doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CSc.

SCHVÁLENO *[přímopis]*

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Seemanová Petra	Razítko podatelny:								
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2012	<table border="1" style="margin: auto;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">- 7 -06- 2011 -1-</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Cj: <i>10822</i></td> <td style="text-align: center;">Příloh: <i>3</i></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Přiděleno:</td> <td style="text-align: center;">Skartační číslo:</td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	- 7 -06- 2011 -1-	Cj: <i>10822</i>	Příloh: <i>3</i>	Přiděleno:	Skartační číslo:
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		- 7 -06- 2011 -1-							
Cj: <i>10822</i>	Příloh: <i>3</i>								
Přiděleno:	Skartační číslo:								
E-mail diplomantky/diplomanta: petraseemanova@centrum.cz									
Studijní obor/typ studia: Kombinované studium/Mediální studia									
Předpokládaný název práce v češtině: Struktura odborového tisku v letech 1948-1956 – magisterská diplomová práce									
Předpokládaný název práce v angličtině: Structure of Trade-Unionist Press Between 1948-1956									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012): LS 2011/2012									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Téma bylo zvoleno po konzultaci s Doc. PhDr. Barbarou Köpplovou, Csc. Ve své diplomové práci chci navázat na předchozí bakalářskou práci a pokračovat v mapování vývoje odborových periodik do roku 1956. Zda a jak se proměnila ideologická úloha ve srovnání s obdobím let 1945 až 1948. Kdo byli lidé, kteří stáli v pozadí vydávání odborových periodik. Jaké problémy spojené s vydáváním byly řešeny ve sledovaném období.									
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Cílem práce je zmapovat strukturu odborového tisku v letech 1948-1956, která po Únoru 48 prošla zásadními změnami. Zaměřím se úlohu, kterou odborový tisk ve sledovaném období sehrál a na osobnosti, řídící tehdejší odborový tisk, které naplňovaly jeho obsahy. V úvodu práce bude stručně nastíněno politické pozadí sledovaného období 1948 - 1956 s tím, jak se situace odrážela v odborovém hnutí. Práce se pokusí předně postihnout změny ve společnosti a především v oblasti médií, které nastaly po 25. únoru 1948 a bude ukončena v období krátce po XX. sjezdu KSS v roce 1956. Zmíněny budou osobnosti, které se podílely na podobě odborových tiskovin - danou rozhodovací pravomocí či svými články. Poukázáno bude na součinnost odborů a KSČ, v tomto období již oficiální. Tato práce se pokusí přiblížit dobře organizovanou formu propagace státní ideologie, jakou odborový tisk představoval. Klíčová slova: Odborové hnutí, odborář, politika, komunistická strana, tisk, časopis /Trade-Union, trade-union-member, policy, Communist Party, press, journal.									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod - seznámení s tématem, zdůvodnění práce 2. Historické pozadí událostí v letech 1948-1956 - zaměření na události po Vítězném únoru 2.1. Činnost ÚRO a ROH 1948 - 1956 - II. a III. sjezd ROH 3. Odborový tisk - problémy spojené s vydáváním tisku, propagace, bilance 3.1. Odborový tisk a státní ideologie 3.2. Čtenářská obec									

3.3. Archivace

4. Vůdčí osobnosti odborového tisku

- Jiří Síla a další

5. Struktura tisku ROH

5.1. Nakladatelství Práce

5.2. Noviny vydávané ÚRO

5.3. Časopisy vydávané ÚRO

5.3.1. Funkcionářské časopisy

5.3.2. Odborné a technické časopisy

5.3.3. Populární časopisy

5.3.4. Cizojazyčné časopisy

5.4. Svazové časopisy

5.5. Závodní časopisy

6. Shrnutí práce

- závěrečné resumé

Vymezení podkladového materiálu (např. tituly a období, za které budou analyzovány):

Archivní materiály archívu ČMOS, Národního archívu a fondu Národní knihovny za období 1948 - 1956: např. ÚRO, Budujeme, Svět práce, Práce, Odborář, Vysíláme, Kulturní práce, Bezpečnost a hygiena práce, Práce a mzda, Československé kožařství, Elektronik, Elektrotechnik, Dřevo, Hutník, Chemie, Stavebnictví, Československý textil, Železnice, Zlepšovatel a vynálezce, Svět techniky, Technický týdeník, Dikobraz, Život v obrazech, Roháč, Večerní Praha, Aufbau und Frieden, Agonistis, Dimitrovsko zname, Československé odbory.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Historická analýza.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BEDNARÍK, Petr: *Český tisk v letech 1945–1948*. In Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia*. Praha: Matfyzpress, 2004, s. 132–144. ISBN 80-86732-35-5.

Publikace přináší výsledky seminářů z konference *Rozvoj české společnosti v EU* konané ve dnech 21.-23. 10. 2004. Mediální sekce se věnovala hlavnímu integrujícímu tématu *Média jako zdroj poznání*

a byla rozdělena do dvou tématických okruhů, žurnalistického a mediálního.

ČAPKA, František: *Odbory v českých zemích v letech 1918-1948*. Masarykova univerzita, 2008. ISNB 978-80-210-4797-6.

Novodobý a komplexní pohled na odbory v období let 1918-1948, tedy tři rozdílných společensko-politických úseků českých dějin: prvorepublikové demokracie, protektorátu a krátkého období poválečného lidově demokratického systému.

JACZ, L'udovít: *Malá encyklopédia žurnalistiky*. Bratislava: Obzor, 1982. SÚKK 1790/I-80.

Populárně naučný slovník seznamuje s konkrétní náplní žurnalistických pojmů a současně plní poslání pedagogické i osvětové.

JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ Barbara: *Masová média*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.

Učebnice přibližuje některé aspekty vlivu masových sdělovacích prostředků na společnost. Shrnutí poznatků o podstatě mediální komunikace coby institucionalizované interakce mezi veřejností, masmédií a společenskými souvislostmi.

KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o Únoru*. Brno: Doplněk, 1997. ISBN 80-85765-73-X.

Analytická studie věnovaná mocensko-politické strategii KSČ v únoru 1948.

Vychází z archivních pramenů uvolněných po r. 1989. Nejdůkladnější materiálová studie k dané problematice, která vyšla po r.1989.

KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura: sovětizace české kultury 1948-1950*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-212-0.

Autor líčí budování základů socialistické kultury v letech 1948-1950. Zabývá se konstituováním řídicích mechanismů, které měly zajišťovat ideovou přeměnu kultury v duchu komunistické ideologie a to od poúnorových dní až po budování stalinského modelu kulturní politiky na počátku 50. let.

KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

Knihla se zaměřuje na vývoj médií - tisku, rozhlasu a televize, zároveň se zabývá proměnami mediální legislativy, cenzurní praxe a novinářské profese.

PRÁCE: *1945-1955, 10 let činnosti odborového deníku - vydavatelstva a nakladatelství Práce*. Praha: Práce, 1955.

Publikace vydaná nakladatelstvím Práce se zabývá se funkcí odborového tisku, jeho rozdělením a obšrně popisuje práci vydavatelství a nakladatelství Práce.

RUPNIK, Jacques. *Dějiny komunistické strany Československa*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0957-4.

Dějiny KSČ a teoretické úvahy o obecných zdrojích a specifických rysech čs. komunistického hnutí, čs. politice a politické kultuře jako takové. České a československé socialistické a komunistické hnutí nahlíží v širším evropském kontextu, ale současně se všemi jeho odlišnostmi a zvláštnostmi.

STRNADOVÁ, Mária PhDr. *Vývin a štruktura odborovej tlače v rokoch 1945 - 1966*. Praha: Institut ROH, 1969.

Publikace shrnující strukturu odborového tisku. Zaměřuje se na jednotlivé tituly, jejich charakterizaci. Významná část práce je věnována slovenskému tisku.

TĚHLE, Jaroslav a kol. *Přehled dějin československého odborového hnutí*. Praha: Práce 1984.
Podrobné zpracování historie odborového hnutí od jeho vzniku.

TOMEŠ a kol. *Český biografický slovník XX. století*. Praha a Litomyšl: Paseka, 1999.

Encyklopedie uvádí více než 12 000 biografických hesel. Jsou věnovány osobnostem, které se zapsaly do českých dějin 20. stol. ve všech oblastech lidské činnosti. Významný projekt české encyklopedistiky. Navazuje na Československý biografický slovník (1990-1992).

ZIERIS, K. F. *Nové základy českého periodického tisku*. Praha: Orbis, 1947. ISBN nevedeno.

Studie se přehledně zabývá problémy a organizací denního a týdenního tisku v období let 1945-47. Nabízí náhled na dobovou legislativu, přehled tisku politických stran či náklady tisku.

Fondy Knihovny archivu ČMKOS, fondy Knihovny Národního archivu, fondy Národní knihovny.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

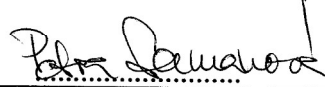
POSPÍŠIL. Vznik, vývoj, zaměření a význam Kulturní práce (ROH). Hz 2190, 1989.

SEEMANOVÁ, Petra. *Struktura odborového tisku v letech 1945-1948*. 2010.

ŠPINGLOVÁ, Zuzana. Význam a vývoj odborového tisku se zaměřením na časopisy. Hz 1706, 1985.

Datum / Podpis studenta/ky

20. 5. 2011/ Petra Seemanová



TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

20.5.2011 Barbora Keř / Čmel

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU KOPIÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE DOPORUČENÉ PEDAGOGEM/PEDAGOŽKOU BUDE VEDENÍ IKSŽ POUZE BRÁT NA VĚDOMÍ, TEZE PODÁVANÉ STUDENTEM/KOU SAMOSTATNĚ BUDE PROJEDNÁVAT.

Obsah

ÚVOD	2
1. HISTORICKÉ POZADÍ UDÁLOSTÍ V LETECH 1948 - 1956	5
1.1 ČINNOST ÚRO A ROH 1948 – 1956.....	8
1.2 SITUACE V ČESKÉM TISKU V LETECH 1948 – 1956.....	12
2. ODBOROVÝ TISK	17
2.1 REORGANIZACE ODBOROVÉHO TISKU.....	18
2.2 DISTRIBUCE ODBOROVÉHO TISKU.....	23
2.3 PROPAGACE ODBOROVÉHO TISKU.....	28
2.4 REDAKCE, REDAKTOŘI A DOPISOVATELÉ ODBOROVÉHO TISKU.....	32
2.4.1 <i>Vůdčí osobnosti odborového tisku</i>	37
2.4.2 <i>Dělničtí dopisovatelé</i>	40
2.4.3 <i>Kritika a sebekritika</i>	46
2.4.4 <i>Cenzurní praxe v odborovém tisku</i>	49
2.5 ARCHIVACE.....	50
3. VYDAVATELSTVÍ PRÁCE	51
3.1 KONKURENČNÍ BOJ PRÁCE A RUDÉHO PRÁVA V ROCE 1948.....	54
4. STRUKTURA TISKU ROH (ÚNOR 1948 – ÚNOR 1956)	58
4.1 NOVINY VYDÁVANÉ ÚRO.....	59
<i>Deník Práce</i>	59
4.2 ČASOPISY VYDÁVANÉ ÚRO.....	63
4.2.1 <i>Bulletiny a funkcionářské časopisy</i>	63
4.2.2 <i>Odborné a technické časopisy</i>	69
4.2.3 <i>Populární časopisy</i>	71
4.2.4 <i>Časopisy vydávané v cizím jazyce a pro zahraničí</i>	76
4.3 SVAZOVÝ A SEKTOROVÝ TISK.....	78
4.4 ZÁVODNÍ ČASOPISY.....	81
ZÁVĚR	84
SUMMARY	88
POUŽITÉ ZDROJE	90
LITERATURA.....	90
ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	91
ZDROJE ARCHIVU ČESKOMORAVSKÉ KOMORY ODBOROVÝCH SVAZŮ.....	91
<i>Časopisy, noviny, bulletiny</i>	91
<i>Dokumenty</i>	92
ZDROJE NÁRODNÍHO ARCHIVU V PRAZE.....	99
ZDROJE KNIHOVNY NÁRODNÍHO MUZEA.....	100
ZDROJE NÁRODNÍ KNIHOVNY V PRAZE.....	100
SEZNAM PŘÍLOH	101
PŘÍLOHY	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.104

Úvod

Cílem této diplomové práce je popsat strukturu českého odborového tisku let 1948 – 1956, konkrétněji sleduje období od 25. února 1948 – 26. února 1956. Na jeho začátku stál komunisty vedený a odbory podporovaný převrat a na konci zlomový XX. sjezd KSSS, na němž byly odsouzeny činy J. V. Stalina. Ačkoliv se reflexe na tento sjezd v československé společnosti projevovala jen opatrně, jedná se o velmi důležitý historický mezník, který se autorka rozhodla použít pro ohraničení sledovaného období.

Přestože v době, o níž tato práce pojednává, existoval státní útvar Československo a některé nashromážděné materiály pojednávají taktéž o slovenském odborovém tisku, rozhodla se autorka věnovat pozornost pouze českému odborovému tisku a o slovenské části se zmiňovat jen v některých případech, nezbytných např. pro dokreslení situace.

Děni v rámci odborového hnutí nutně reflektuje události historického i politického významu. Proto autorka považuje za nezbytné věnovat se prvotně popisu těchto událostí, nejprve na celostátní úrovni, posléze se zaměřením na ROH. Rovněž pokud jde o tisk, je nutné zmínit se nejprve o celkové situaci předtím, než bude podrobně popsán tisk odborového hnutí.

Autorka se ve své práci pokusí zachytit a osvětlit veškeré okolnosti související s odborovým tiskem. Celkový pohled na rozvoj a fungování tiskového aparátu přinesou kapitoly zabývající se podrobně reorganizací, distribucí a propagací odborového tisku. Konkrétněji bude zmíněno také fungování cenzury v rámci odborového tisku.

Dále se autorka pokusí ukázat fungování redakcí a průběžně představit jednotlivé redaktory. Blíže se bude zabývat kariérou šéfredaktora odborového tisku Františka Dvořáka, nástupce Otakara Wünsche a Jiřím Sílou, dlouholetým šéfredaktorem deníku Práce, který svou kariéru v odborovém tisku v tomto období završil. Zvláštní pozornost bude věnována dělnickým dopisovatelům, o jejichž příspěvky byl v této době velký zájem. S psaním redaktorů i dopisovatelů se úzce pojí „sebekritika“, která byla na stránkách odborových listů více než žádoucí, a jejíž problematiku rozebere samostatná kapitola. Krátce bude zmíněna také situace ohledně archivace.

Větší prostor bude dán vydavatelství Práce, které tvořilo základní „pilíř“ odborové tiskové soustavy. Jen díky tomuto podniku a jeho prostřednictvím mohly být realizovány plány ÚRO v oblasti tisku.

Jednotlivé odborové listy, vycházející ve sledovaném období, budou představeny v kapitole „Struktura tisku ROH (únor 1948 – únor 1956)“. Zde autorka uvede nejen jejich kategorizaci a výčet, ale některé z nich také blíže rozebere. Zejména se zaměří na mapování další existence titulu „ÚRO“, na nějž bylo cíleno i v autorčině bakalářské práci.

Pro další upřesnění a zlepšení orientace bude přílohová část obsahovat doplňující fakta k textu a taktéž obrazovou dokumentaci.

Ve snaze poskytnout co nejpůvodnější informace o odborovém tisku, bude autorka ve své práci vycházet převážně z primárních pramenů pocházejících především z archivu Českomoravské komory odborových svazů (ČMKOS) a také Národního archivu (NA). Čerpala však také z odborné literatury zaměřené na historii a specializující se na dějiny médií.

Při psaní práce se autorka odchýlila od původních tezí. Především je, oproti tezím a v souladu s pravidly pro psaní diplomové práce, změněno číslování jednotlivých kapitol a podkapitol. Číslování začíná kapitolou „1. Historické pozadí událostí v letech 1948-1956“. Vzhledem k potřebě specificky objasnit situaci, byla přidána podkapitola „1.2 Situace v českém tisku v letech 1948 – 1956“.

V kapitole „2. Odborový tisk“ byly, díky množství nalezeného materiálu, vytvořeny podkapitoly: „2.1 Reorganizace odborového tisku“, „2.2 Distribuce odborového tisku“, „2.3 Propagace odborového tisku“, „2.4 Redakce, redaktori a dopisovatelé odborového tisku“, „2.4.2 Dělničtí dopisovatelé“, „2.4.3 Kritika a sebekritika“ a „2.4.4 Cenzurní praxe v odborovém tisku“. Odebrány byly podkapitoly „Odborový tisk a státní ideologie“ a „Čtenářská obec“. Autorka součinnost odborového tisku s proklamovanou státní ideologií zmiňuje průběžně v jednotlivých kapitolách. Pro původně zamýšlenou kapitolu o čtenářích nenašla autorka dostatečnou oporu v nalezených materiálech.

Původně zamýšlená hlavní kapitola „4. Vůdčí osobnosti odborového tisku“ byla nahrazena podkapitolou „2.4.1 Vůdčí osobnosti odborového tisku“. Autorka se domnívá, že toto uspořádání je pro potřeby této práce vhodnější.

Oproti tezím byla změněna a přejmenována podkapitola „5.1. Nakladatelství Práce“ na hlavní kapitolu „3. Vydavatelství Práce“ a k ní vytvořena podkapitola „3.1 Konkurenční boj Práce a Rudého práva v roce 1948“.

Autorka se rozhodla upřesnit název kapitoly o struktuře tisku na „4. Struktura tisku ROH (únor 1948 – únor 1956)“. Z důvodu větší přehlednosti sem zahrнула pouze

jednotlivé odborové tituly a jejich rozdělení v rámci podkapitol. Proto byla vyňata původně zamýšlená podkapitola „Nakladatelství Práce“.

Kvůli rozšíření obsahového zaměření byla přejmenována podkapitola věnující se funkcionářským časopisům na „4.2.1 Bulletin a funkcionářské časopisy“ a taktéž podkapitola pojednávající o cizojazyčných listech „4.2.4 Časopisy vydávané v cizím jazyce a pro zahraničí“.

Na rozdíl od tezí, závěrečná kapitola bude nazvána „Závěr“, nikoliv „Shrnutí práce“.

1. Historické pozadí událostí v letech 1948 - 1956

Období mezi lety 1948-1956 by se dalo rozdělit do dvou etap. První z nich je možné datovat lety 1948 - 1953, kdy se KSČ chopila moci, kterou dále upevňovala, a uskutečňovaly se razantní společenské změny. Druhá etapa mezi lety 1953 – 1957 spočívala v krizi politického systému.¹

Již v listopadu 1947 vypracovalo vedení KSČ několik alternativ svého budoucího postupu pro ovládnutí mocenského monopolu. Jednou z variant bylo získání většiny národa ve volbách, což by KSČ umožnilo rozhodovat nezávisle na dalších členech Národní fronty. Pro dosažení tohoto záměru se např. v jednotlivých nekomunistických stranách vytvářela levicová křídla, která pak danou stranu „rozkládala zevnitř.“² Jiná alternativa spočívala ve vytvoření takové změny mocenských poměrů, která by KSČ přivedla k mocenskému monopolu. Předpokladem pro dosažení tohoto cíle bylo organizované hnutí mas, především odborů, závodních rad a rolnických komisí.³

Od počátku února 1948 vzrůstalo ve vládě Národní fronty politické napětí, které téměř ochromovalo její činnost.⁴ Jedním ze „spouštěčů“ únorové vládní krize nakonec bylo odvolání nekomunistických velitelů SNB v některých pražských obvodech, na jejichž místa dosadila KSČ své přívržence. S tímto postupem nesouhlasily ostatní strany vlády Národní fronty a požadovaly zrušení odvolání policejních velitelů. K tomu však nedošlo, stejně jako k požadované interpelaci komunistického ministra vnitra Václava Noska, který se nedostavil na zasedání vlády.⁵ Dne 20. února podalo 12 ministrů vlády (národní socialisté, lidovci a slovenští demokraté) demisi. Prezident dr. Beneš ji přijal dne 25. února a na uvolněná ministerská místa byli dosazeni noví lidé z levicových křídel nekomunistických stran.⁶

Pro dosažení svého cíle - převzetí moci - aktivovali komunisté všechny dostupné prostředky, k nimž patřilo např. svolání sjezdu závodních rad, vytvoření lidových milicí

¹ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8. S. 247

² KOCIAN, Jiří. *Poválečný vývoj v Československu 1945 – 1948*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-26312-7. S. 69.

³ KOCIAN, Jiří, s. 70

⁴ RUPNIK, Jacques. *Dějiny Komunistické strany Československa*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0957-4. S. 237

⁵ RUPNIK, Jacques, s. 237

⁶ KOCIAN, Jiří, s. 72

či akčních výborů obrozené Národní fronty, atd. Násilné akce, které pak probíhaly, dostaly tímto doslova „*punc vůle lidu*.“⁷

System Národní fronty zůstával navenek zachován, avšak nekomunistické strany v něm ztratily vliv, který zcela přešel na KSČ. V březnu 1948 potvrdil parlament formálně ústavní řešení krize a dal nové vládě důvěru.⁸ Ve volbách, které se konaly v květnu, pak už nekandidovaly jednotlivé politické strany, ale vznikla jednotná kandidátka. V konečném výsledku ukázal „Únor 1948“ neúspěch pokusu o spolupráci stran vyznávající odlišné politické směry, a které svého času spolu podepsaly Košický vládní program.⁹

V červnu 1948 se KSČ sloučila se sociální demokracií.¹⁰ 7. června abdikoval prezident Beneš a o týden později se novým prezidentem stal Klement Gottwald. V čele nové vlády stanul Antonín Zápotocký.¹¹ Tyto události jen potvrdily monopol moci KSČ. Namísto nekomunistických stran se v Národní frontě začaly prosazovat masové organizace, v jejichž čele stáli také komunisté. Na předním místě mezi těmito organizacemi se nacházelo Revoluční odborové hnutí, které plnilo funkci „*hlavní převodní páky komunistické politiky*“¹². Další takovou organizací byl např. Československý svaz mládeže.¹³

V lednu 1949 vznikla v rámci zemí sovětského bloku Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Československo se tímto začalo orientovat na obchod s členskými zeměmi, a tak přišlo o mnohé obchodní kontakty na Západě.¹⁴ V květnu 1949 se konal IX. sjezd KSČ, který vytyčil tzv. generální linii výstavby socialismu, jehož „základem“ se stal pětiletý plán orientovaný na těžký průmysl. V zemědělství se rozvíjela kolektivizace zakládáním jednotných zemědělských družstev a státních statků. Nastolená politika znárodňování likvidovala veškeré formy soukromého podnikání.¹⁵ „...znárodňování. V první řadě všeho velkoobchodu i jednotkových domů. Za druhé zahraničního obchodu...nemíníme nechat bez povšimnutí i požadavek naší odborové

⁷ KOCIAN, Jiří, s. 72

⁸ KOCIAN, Jiří, s. 73

⁹ KOCIAN, Jiří, s. 74

¹⁰ KOCIAN, Jiří, s. 73

¹¹ BĚLINA, Pavel a kol. *Dějiny zemí Koruny české*. Hlava 6, Léta 1945 – 1970: Nástup a důsledky stalinismu v Československu. Díl 2, 3. vyd. Praha: Paseka, 1995. ISNB 80-7185-006-3. S. 269.

¹² VESELÝ, Zdeněk. *Přehled dějin Českého státu*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. ISBN 80-7079-742-8. XII. Československo součástí Sovětského bloku (1945 – 1989), s. 385.

¹³ VESELÝ, Zdeněk, s. 385

¹⁴ KONČELÍK, J., P. VEČEŘA a P. ORSÁG. *Dějiny českých médií ve 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. S. 134.

¹⁵ VESELÝ, Zdeněk, s. 386

*organisace na tisk a papír, a že je nutno znárodňovat i tiskárny. Nevyjímaje ani tiskárny politických stran i naší tiskárny „Práce“.*¹⁶

Nastalo období boje proti skutečným i domnělým nepřátelům režimu. Již koncem roku 1948 se uskutečnil proces proti vojenským účastníkům odboje, v němž byl odsouzen k smrti generál Helidor Píka. Na přelomu května a června 1950 došlo k inscenovanému procesu s dr. Miladou Horákovou, prvnímu monstrprocesu podle sovětského vzoru. Poté následovalo ještě přes třicet dalších procesů, z nichž řada byla inscenována díky provokacím Státní bezpečnosti.¹⁷

V březnu 1953 zemřel Klement Gottwald. Prezidentem se stal Antonín Zápotocký, předsedou vlády Viliam Široký a ve funkci prvního tajemníka KSČ stanul Antonín Novotný.¹⁸ V květnu téhož roku se uskutečnila měnová reforma, díky níž přišli občané o značnou část svých úspor. Veškeré odmítavé reakce byly režimem potlačeny.¹⁹

V květnu 1955 se Československo stalo součástí Varšavské smlouvy – vojenskopolitického paktu evropských komunistických zemí (kromě Jugoslávie).²⁰ V únoru 1956 se konal XX. sjezd KSSS, na němž se proklamovala „*linie mírového soužití států s různým společenským zřízením a odvrácení světové války.*“²¹ Nikita Chruščov zde ve svém tajném projevu odhalil zločinnost Stalinova systému. Po tomto začala členská základna KSČ požadovat revizi politických procesů, personální obměnu vedoucích stranických funkcí a také svolání mimořádného sjezdu, který by vyvodil odpovědnost příslušných funkcionářů.²² Vedení KSČ však sjezd nesvolalo²³ a oproti ostatním komunistickým zemím, ani nevyvodilo z nové situace žádné důsledky.²⁴

¹⁶ Řeč předsedy ÚRO Ant. Zápotockého na sjezdu funkcionářů ROH a závodních rad. *Věstník ROH*, Praha: Práce 27. 2. 1948, roč. 2, čís. 8, s. 54. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

¹⁷ VESELÝ, Zděnek, s. 386

¹⁸ VESELÝ, Zděnek, s. 389

¹⁹ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 249 – „*výměna peněz probíhala v limitu do 300 korun v poměru 5:1 a pro zbytek v poměru 50:1.*“ In: BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 249.

²⁰ VESELÝ, Zděnek, s. 391

²¹ VESELÝ, Zděnek, s. 391

²² BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 249

²³ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 249

²⁴ VESELÝ, Zděnek, s. 391

1.1 Činnost ÚRO a ROH 1948 – 1956

Vznik samostatného Československa, a s tím spojená celková změna systému, umožnila odborům přechod od původní podpůrné činnosti do „*oblasti veřejné sociální péče, kterou zabezpečoval stát. Mnohé odborové centrály...začaly působit celospolečensky a stávaly se jedním ze základních pilířů stability stávajícího politického systému.*“²⁵ Význam odborů a jejich postavení zesílil ještě více v polovině 20. let 20. století díky tzv. gentskému systému, který přenášel na odbory zodpovědnost za vyplácení dávek v nezaměstnanosti.²⁶

Po vypuknutí II. světové války byly tzv. protektorátní vládou vytvořeny dvě odborové centrály - Národní odborová ústředna zaměstnanecká (NOÚZ) a Ústředna veřejných zaměstnanců (ÚVZ), do nichž se začlenily všechny dosud působící odborové svazy a sdružení.²⁷ Je na místě zmínit, že i v rámci nacisty vytvořené NOÚZ působil od začátku protiněmecký odboj. Jeho příkladem může být „*působení tzv. odborářů v rámci Petičního výboru věrni zůstaneme (PVVZ) a Ústředního vedení odboje domácího (ÚVOD).*“²⁸

V roce 1943 došlo k obratu ve válce v neprospěch Německa. V tomto období se taktéž začalo jednat o poválečném uspořádání Československa mezi E. Benešem a zástupci KSČ. Při jednání bylo o budoucnosti odborů vyjádřeno, „*že tzv. masové organizace, zejména odbory, ...mají být od začátku reorganizovány a budovány jako organizace jednotné.*“²⁹ V tomto období byla vytvořena Ústřední rada odborů (ÚRO), která se aktivně podílela na organizování odbojové činnosti, zejména na konci války.³⁰ Právní legitimitu obdrželo ÚRO od ministerstva vnitra v polovině května 1945.³¹

Z období první republiky mělo dělnictvo dvě odborářské tradice: první byla účast na řízení prostřednictvím podnikových výborů, do kterých dělníci volili své zástupce a druhá tradice spočívala ve stranickém pluralismus, napříč odborovými organizacemi. Po osvobození se vytvořila jediná odborová centrála Revoluční odborové hnutí (ROH), jehož základní jednotky představovaly závodní rady ustavené v každém

²⁵ ČAPKA, František. *Odbory v českých zemích v letech 1918-1948*. Masarykova univerzita, 2008. ISNB 978-80-210-4797-6. S. 8.

²⁶ POKORNÝ, Jiří. *Historie odborů*. [online]. 21.10.2007 12:10 [cit. 2012-6-22]. Dostupné z: <http://www.cmkos.cz/o-nas/historie/158-3>.

²⁷ HRDLIČKA, Otakar. *K dějinám odborového hnutí v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Praha: Global, 1992. S. 25.

²⁸ ČAPKA, František, s. 147

²⁹ ČAPKA, František, s. 151

³⁰ ČAPKA, František, s. 154

³¹ ČAPKA, František, s. 171

podniku.³² Poté, co byl v létě 1945 zvolen do čela ROH Antonín Zápotocký, došlo uvnitř odborů k reorganizaci a ustavení odborových skupin, které postupně získaly kontrolu nad závodními radami. Toto uspořádání se dělo v souladu s koncepcí KSČ a umožnilo komunistům postupné získávání kontroly nad odbory. K tomuto přispěl také fakt, že ve vedení ROH byly přívrženci spolupráce s KSČ, jako např. Evžen Erban, Otakar Wunsch či František Koltán.³³

Díky své členské základně představovalo ROH významnou mocenskou sílu, „*kteřá z odborů učinila důležitou součást politického systému.*“³⁴ To se velmi silně projevilo při únorových událostech, kdy se právě odbory ukázaly v roli významného aktéra veřejného života a politických střetů.³⁵ V dané době čítalo ROH více jak dva miliony členů.³⁶

Na 22. února 1948 byl odborovým hnutím svolán sjezd závodních rad do pražského Průmyslového paláce, který jednomyslně požadoval odchod některých ministrů z vlády, znárodnění podniků s více jak 50 zaměstnanci a vyhlásil manifestační jednohodinovou stávkou na 24. února, které se zúčastnilo přibližně 2,5 milionu pracujících.³⁷ ROH se stalo hlavním „nástrojem“ KSČ při mobilizaci mas a vytváření tlaku na vládu „zdola“, jeho podíl na vítězství komunistů je nesporný.³⁸ Nasvědčují tomu i dobové titulky z odborářského tisku, např.: *“Jeden hlas jde továrnami: přijmout demisi, doplnit vládu podle Gottwaldova plánu, a tak urychleně vyřešit krizi.*“³⁹

Zásluhu odborů na svém úspěchu ocenili komunisté tím, že se odboroví předáci, kteří již předtím sympatizovali s KSČ, stali členy poúnorové vlády: předseda ROH Antonín Zápotocký se stal předsedou vlády, zatímco generální tajemník odborů Evžen Erban působil v letech 1948-1951 jako ministr sociální péče.⁴⁰ Poúnorový vývoj určil odborům nové poslání a postavení ve společnosti a zároveň zasadil dva „úder“.⁴¹

³² SEEMANOVÁ, Petra. *Struktura odborového tisku v letech 1945 - 1948*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2010, 104 s. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc. S. 17.

³³ SEEMANOVÁ, Petra, s. 17-18

³⁴ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti 1948-1960*. Část první. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. Ediční řada Česká společnost po roce 1945, sv. 3. ISBN 978-80-7285-079-2. S. 193.

³⁵ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 193

³⁶ RUPNIK, Jacques, s. 241

³⁷ HRDLIČKA, Otakar, s. 33

³⁸ RUPNIK, Jacques, s. 241

³⁹ *Práce*, Praha: Práce 25. 2. 1948, roč. 4, č. 47, s. 1. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

⁴⁰ Změny ve funkcích v nejvyšších orgánech ÚRO. *Věstník ROH*. 12. 3. 1948, čís. 10. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond. - Po únoru nastaly změny např. v předsednictvu ÚRO, jehož někteří členové buď přímo rezignovali (např. Jaromír Hlaváček) nebo byli odvoláni (např. V. Šplíchalová). In: *Věstník ROH*. 12. 3. 1948, čís. 10. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

⁴¹ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, Karel, s. 193

První spočíval v celkovém podřízení společnosti a společenských organizací diktátu komunistické strany. Odbory, jako nejpočetnější masová organizace, byly v popředí zájmu komunistů. Ti vůči nim uplatňovali nepřímé řízení prostřednictvím svých lidí působících v odborářském aparátu. I díky přítomnosti komunistů v řídicích odborových orgánech přijaly odbory roli tzv. převodové páky k masám bez většího odporu. Tímto přišlo ROH o svou určitou autonomii a přijalo podřízenost vůči straně, jejíž usnesení se stala pro odbory závazná.⁴²

Druhý „úder“ reprezentovala změna hospodářského systému a zánik určité hospodářské demokracie, která zaručovala, že „*třetinu členů představenstev podniků tvořili zaměstnanci, jejichž volbu zajišťovaly odbory.*“⁴³ Díky této možnosti zasedali odboroví předáci v klíčových řídicích útvarech v jednotlivých odvětvích průmyslu. S postupnou rostoucí centralizací byly však dosavadní pravomoci odborů stále více oslabovány.⁴⁴ „*Přeměna odborů v „převodovou páku“ komunistické strany zlikvidovala jejich dřívější aktivní roli v politickém životě a velice oslabila...možnost účinně plnit tradiční poslání ochrany zaměstnanců, bojovníka za jejich sociální zájmy...a mzdové požadavky vůči zaměstnavatelům.*“⁴⁵ Přesto však odbory zůstávaly nejpočetnější a také nejbohatší masovou organizací, jejímž těžištěm bylo působení mezi lidmi na pracovištích a také proto bylo ROH komunisty respektováno.⁴⁶

II. všeodborový sjezd se konal ve dnech 11. -15. prosince 1949.⁴⁷ Usnesl se na převzetí péče o ochranu zdraví a bezpečnosti práce, která dosud patřila státním orgánům.⁴⁸ Prioritním úkolem ROH se stala starost o výrobu, o hospodářské výsledky, o pracovní výkon a výchovu zaměstnanců.⁴⁹ Tato nová funkce byla odborům přidělena stranou. ROH v návaznosti na to schválilo na sjezdu změnu své organizační struktury. Vytvořeny byly krajské (KOR), okresní (OOR)⁵⁰ a městské (MOR) odborové rady.⁵¹ V rámci nového organizačního řádu byl v podnicích vytvořen systém dílenských rad,

⁴² KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 194

⁴³ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 194

⁴⁴ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 194

⁴⁵ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 195

⁴⁶ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 195

⁴⁷ STRNADOVÁ, Mária. *Vývin a struktura odborovej tlače 1945 - 1966*. Praha, 1969. Institut ROH: kabinet dějin odborů. Archiv Českomoravské komory odborových svazů, fond KDO, karton K, inv. j. 53. S. 43.

⁴⁸ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 224

⁴⁹ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 291

⁵⁰ Pozn. okresní odborové rady byly zrušeny v r. 1952 jako „zbytečné mezičlánky, které překážely výstavbě hnutí.“ In: Proč byly zrušeny okresní odborové rady? *Práce*, 5. 5. 1955, č. 105, s. 3. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

⁵¹ HRDLÍČKA, Otakar, s. 34

odborových úseků, odborových důvěrníků a komisí závodních a dílenských rad. Jednotlivé svazy získaly na sjezdu více autonomie, díky tomu připadla ÚRO role koordinátora jednotné odborové politiky.⁵²

III. všeodborový sjezd konaný 19. - 22. května 1955⁵³ potvrdil roli odborů deklarovanou na II. sjezdu. V usnesení III. sjezdu, byl opětovně zdůrazněn úkol aktivní péče o hmotné, sociální a kulturní zájmy zaměstnanců. Dále zvyšování jejich politického, odborného, kulturního povědomí a jejich vzdělávání. Dobově charakteristická je také deklarace důsledného boje „*proti všem nepřátelským ideologiím a zaostalým názorům i jejich projevům v odborech...*“⁵⁴ Příznačné je jedno ze závěrečných prohlášení, v němž se ROH prohlašuje za věrného pomocníka KSČ „*při komunistické výchově pracujících a při jejich mobilizaci v boji za socialismus a mír.*“⁵⁵

V rámci své nové úlohy se odbory tedy angažovaly především ve dvou sférách: ekonomické a ideologické. Ve sféře ekonomické šlo především o přednostní zaměření na výrobní sféru⁵⁶ a zajištění naplňování hospodářských úkolů, které však byly určovány bez nich. Odbory neměly nejmenší možnost ovlivňovat hospodářskou politiku, ačkoliv jejich funkcionáři zasedali v různých komisích a účastnili s připomínkových řízení k ekonomickým opatřením. Jejich návrhy však „*zůstávaly často nevyslyšeny...v eventuálních sporech měly malou naději na úspěch...*“⁵⁷

Ve sféře ideového působení využívaly odbory prostředků, jakými byly: schůze, konference, kurzy, závodní tisk, nástěnné noviny, rozhlas atd. „*Používané prostředky však neměly očekávanou účinnost...Stále více zaměstnanců ztrácelo zájem o podávané informace...víra v jejich pravdivost slábla v důsledku osobních zkušeností nebo informací z jiných zdrojů...*“⁵⁸

Události roku 1956⁵⁹ se v ROH projeví stejně jako v KSČ; na jaře nastala kritická diskuse, poté však následoval útlum a „*...převedení na diskusi o problémech*

⁵² TĚHLE, Jaroslav a kol. *Přehled dějin československého odborového hnutí*. 1. vyd. Praha: Práce, 1984. S. 414.

⁵³ TĚHLE, Jaroslav, s. 440

⁵⁴ Usnesení III. všeodborového sjezdu ke zprávě o činnosti ÚRO a dalších úkolech Revolučního odborového hnutí. *Práce*. 23. 5. 1955, roč. 11, č. 124, s. 3. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

⁵⁵ Usnesení III. všeodborového sjezdu ke zprávě o činnosti ÚRO a dalších úkolech Revolučního odborového hnutí. *Práce*. 23. 5. 1955, roč. 11, č. 124, s. 3. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

⁵⁶ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 208 a 209

⁵⁷ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 210

⁵⁸ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 206

⁵⁹ V únoru se konal XX. sjezd KSSS, na němž generální tajemník strany Nikita Chruščov odhalil Stalinovy zločiny a zpochybnil kult jeho osobnosti. Na jaře 1956 došlo k demonstracím v Polsku. V říjnu téhož roku proběhlo v Maďarsku lidové povstání, které bylo brutálně potlačeno pomocí sovětské intervence. In: VESELÝ, Zdeněk, s. 391-392 .

„všedního dne“ (před a po celostátní konferenci KSČ) a obrat po maďarské revoltě, která ani v odborech nepůsobila jako vzor a nepodnítila...pokusy k následování.“⁶⁰ Došlo však ke kritičtějšímu pohledu na příčiny a řešení stávajících problémů a s tím i k vyslovování otevřenějších návrhů na řešení.⁶¹

Již od roku 1945 pracovala KSČ na ovládnutí ROH. To se jí pomocí spolupracovníků situovaných na všech úrovních odborové organizace podařilo.⁶² Docílila tímto faktického podřízení odborů, které se tak staly výkonným nástrojem její moci.⁶³ Vztah sepletí a podřízenosti ROH vůči KSČ názorně osvětlil Antonín Zápotocký v jednom ze svých referátů v září 1956: „Strana uplatňuje vedoucí úlohu vůči odborům přes komunisty pracující v odborech a jejich povinností je uplatnit linii a úkoly strany v činnosti a usnesení odborových orgánů. Neplnění odborových usnesení, je ve svém důsledku neplnění line a úkolů strany.“⁶⁴

1.2 Situace v českém tisku v letech 1948 – 1956

Se změnou poměrů po únoru 1948 se změnil také systém veřejné komunikace, který nyní vycházel převážně ze systému praktikovaného v Sovětském svazu, využilo se ale také zkušeností z doby okupace. Média se stala instrumentem KSČ, která je včlenila do svého mocenského systému, jako hlavní nástroj propagace a agitace. Média a jejich kontrola, pomáhala v rámci systému udržovat zdání názorové jednoty, důležitého vnějšího znaku nastoleného systému.⁶⁵

Oficiálně měl tisk sloužit zájmům lidu,⁶⁶ který reprezentovala KSČ. Ta, dle sovětského vzoru, určovala jeho směřování, cíle a užívala jej jako spojení s masami.

⁶⁰ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 289

⁶¹ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...*, s. 289

⁶² „K ovládnutí odborů komunisty přispěl i fakt, že mezi zástupci nekomunistických stran ve vedoucích funkcích v odborech převažovali příznivci bezvýhradné spolupráce s KSČ (například sociální demokrat Evžen Erban, národní socialisté Otakar Wunsch či František Koltán). Tak se ROH stalo významnou oporou politických záměrů komunistů...“ In: SEEMANOVA, Petra, s. 18.

⁶³ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...* s. 296

⁶⁴ Usnesení Ústředního výboru Komunistické strany Československa o úkolech odborů při budování socialismu v naší vlasti. Zesílit úlohu odborů v socialistické výstavbě. Referát soudruha Antonína Zápotockého na zasedání ÚV KSČ přednesený dne 26. září 1956. III. Správně uplatňovat vedoucí úlohu strany. *Práce*. 29. 9. 1956, roč. 12, č. 236, s. 6. Supplement deníku. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

⁶⁵ SIEBERT, F. S., T. PETERSON a W. SCHRAMM. *Four Theories Of the Press*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press, 1963. ISBN 0-252-72412-6. S. 121.

⁶⁶ BEDNAŘÍK, Petr: Český tisk v letech 1945–1948. In: KONČELÍK, J., B. KÖPPOVÁ, I. PRÁZOVÁ a J. VYKOUKAL (eds.). *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální*

Pojetí dobového tisku se řídilo Stalinovou tezí, že: „*Tisk je základním instrumentem, skrze který strana svým vlastním jazykem promlouvá denně, každou hodinu k pracujícím.*“⁶⁷ Ještě výrazněji se pak prosadila Leninova myšlenka o tisku coby kolektivním agitátoru, propagátoru a organizátoru.⁶⁸ Dobově toto koresponduje s tezí, že zatímco propagátor představí celou škálu svých myšlenek pouze několika osobám, agitátor představuje svou jednu či několik málo myšlenek širokým masám. „*V komunistickém myšlení není mezi agitátorem a propagátorem zásadnějšího rozdílu. Oba jsou nezbytní pro stranický boj a jejich slova a činy zapadají do organizačních aktivit strany.*“⁶⁹

Získat moc nad tiskem se při únorovém převratu stalo pro KSČ klíčovou záležitostí. Významná role při tom připadla odborovému hnutí, v němž byli organizováni zaměstnanci médií a s nimi spojené ekonomické sektory.⁷⁰ Nezanedbatelnou úlohu sehrály akční výbory, u jejichž zrodu ROH spolu s KSČ stálo.⁷¹ Na základě výnosu UV KSČ z 26. 2. 1948 se akční výbory zmocňovaly tiskáren i redakcí nekomunistických periodik.⁷² „*Ukázalo se, že i v řadě nekomunistických periodik působili lidé sympatizující s politikou KSČ, její prosovětskou orientací a s chystanými společenskými změnami. Ti záhy stanuli ve vedení redakcí.*“⁷³

Ještě 25. února začaly probíhat čistky v řadách novinářů, které prováděl akční výbor Svazu českých novinářů, do jehož čela se postavil Vojtěch Dolejší, nástupce Otakara Wünsche ve funkci vedoucího činitele svazu.⁷⁴ Akční výbor se při své činnosti opíral o zákon č. 101/1947 Sb. O postavení redaktorů a o Svazech novinářů.⁷⁵ Tato norma mimo jiné umožňovala vyloučit z novinářské organizace kohokoliv na základě

studia. 1. vyd. Praha, Matfyzpress, 2004, s. 132–144. ISBN 80-86732-35-5. S. 132.

⁶⁷ SIEBERT, F. S., T. PETERSON a W. SCHRAMM, s. 132

⁶⁸ PRÁCE: 1945-1955, 10 let činnosti odborového deníku - vydavatelstva a nakladatelství Práce. Praha: Práce, 1955. S. 4. In: Archiv ČMKOS - Ústřední odborová knihovna ÚRO, fond C5968. - „*Lenin napsal, že „noviny jsou nejenom kolektivním propagátorem, kolektivním agitátorem, nýbrž i kolektivním organizátorem.“ Lenin jako první objasnil velmi důležitou roli pokrokového socialistického tisku, který nejen propaguje a agituje, nýbrž právě tím, že propaguje vznešené myšlenky a agituje pro uskutečnění nejčestnějších cílů, je současně organisátorem vítězství dělnické třídy celého lidstva nad reakcí, kapitalistickým chaosem, ...*“ In: Tamtéž, s. 4.

⁶⁹ SIEBERT, F. S., T. PETERSON a W. SCHRAMM, s. 124-125 - „*Lenin řekl, že se agitátor „zaměřuje na konkrétní křivdy zplozené odporem obsaženém v kapitalismu“ a oproti tomu pozadí „bude usilovat o vyburcování nespokojených a rozhořčených mas proti nespravedlnosti, nechávající propagátorovi odpovědnost za podání uspokojivého vysvětlení pro odpor.“ Toto je důvod, proč propagátoři pracují především se psaným slovem a agitátoři se slovem mluveným.*“ In: Tamtéž.

⁷⁰ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ, s. 251

⁷¹ RUPNIK, Jacques, s. 242

⁷² KAPLAN, Karel. *Pět kapitol o Únoru*. Brno: Doplněk, 1997. 1. vyd. ISBN 80-85765-73-X. S. 531.

⁷³ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ, s. 252

⁷⁴ BEDNAŘÍK, Petr: *Český tisk...*, s. 140

⁷⁵ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ, s. 252

disciplinárního řízení. Vyloučený novinář tímto ztratil možnost dalšího uplatnění v oboru.⁷⁶

Počátkem října 1948 zvolila valná hromada Svazu českých novinářů své nové vedení, za předsedu byl zvolen Antonín Nedvěd,⁷⁷ jeho druhým místopředsedou byl zvolen Vojtěch Dolejší.⁷⁸ Novináři se také rozhodli sloučit doposud existující dva svazy Svaz českých novinářů a Svaz slovenských novinářů do jednotného Svazu československých novinářů.⁷⁹ Jeho I. celostátní sjezd se sešel v Praze ve dnech 23 - 24. října 1948, vedení svazu jej pojalo jako ideovou konferenci. Gustav Bareš zde vystoupil s komplexní představou nové žurnalistiky, která se měla „odprofesionalizovat“, dopisovatelé se měli rekrutovat z řad pracujících. Základním kritériem v tisku se stala především jeho výchovná a ideologická funkce. Zpravodajství se mělo více soustředit na „*budovatelské reportáže z továren a venkova, popularizaci pracovního soustředění a jeho průkopníků.*“⁸⁰

Postavení Svazu československých novinářů bylo definitivně upraveno zákonem č. 184/ 1950 Sb. Zákon mimo jiné ukládal všem novinářům z povolání povinné členství ve Svazu československých novinářů a kodifikoval podmínky vydávání periodik. Periodika mohla být nadále vydávána jen organizacemi, u nichž byla záruka, že jejich listy budou působit „kladně“ při výchově lidu.⁸¹

Snahou komunistů bylo dosažení naprosté kontroly nad mediální produkcí a její podřízení svým potřebám. „*Média...sloužila k prosazování zájmů vládnoucí politické moci a jí také byla za svou činnost odpovědná*“⁸² Dohled nad médii vykonávalo kulturně propagační oddělení ÚV KSČ a jeho tiskový a vydavatelský odbor, který vydával závazné politické směrnice pro redakce a hodnotil jejich činnost. Za ideově

⁷⁶ BEDNAŘÍK, Petr: *Český tisk...*s. 140

⁷⁷ KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948 – 1950.* Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-212-0. S. 144. - **Nedvěd, Antonín** (* 1899, † 1954), bývalý středoškolský profesor, po r. 1945 šéfredaktor Zemědělských novin. In: KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948 – 1953.* 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-093- 4. S. 144.

⁷⁸ Nově zvolený výbor Svazu československých novinářů. *Československý novinář.* 15. 10. 1949, roč. 1, čís. 10-11, s. 5. In: Národní knihovna, fond 54D11282. - Prvním místopředsedou se stal Mikuláš Šurina. In: Tamtéž, s. 5.

⁷⁹ BEDNAŘÍK, Petr: *Český tisk...*s. 140

⁸⁰ KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura...*s. 145 – Taktéž např. Soubor článků pod titulkem „Rozvojem socialistického soutěžení k lepším hospodářským výsledkům“. In: *Práce*, 7. 4. 1955, roč. 11., čís. 83, s. 1, titulek „Denně plnit a překračovat plán-nejspolehlivější opora míru“. In: *Práce*, 28. 5. 1955, roč. 11., čís. 129, s. 1 či titulek „S novou technikou k dalšímu vzestupu výroby“ In: *Práce* 11. 1. 1956, roč. 12, čís. 10, s. 1.

⁸¹ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ, s. 252 - „*Vydavatelé tisku byly podle zákona politické strany, státní orgány a ústavy, kulturní, hospodářské, zájmové, sociální a tělovýchovné organizace,...*“ In: Tamtéž, s. 254.

⁸² BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ, s. 256

politický obsah listu byl odpovědný šéfredaktor⁸³ nebo osoba pověřená vedením redakce.⁸⁴

V roce 1953 zřízen neveřejný orgán Hlavní správa tiskového dohledu (HSTD) fungující při ministerstvu vnitra, jehož představitelem byl Rudolf Barák.⁸⁵ Tento úřad pracoval s předběžnou cenzurou. Cenzora, zaměstnance HSTD, měla každá tiskárna a redakce. Každý z nich měl své číslo, kterým byla po schválení opatřena tiráž novin, knihy či film.⁸⁶ Ke kontrole šly nejdříve obtahy podepsané šéfredaktorem, a pokud byly schváleny, mohly být předány tiskárně. Kontrola posléze proběhla ještě u signálního výtisku z tiskárny.⁸⁷

Pro rok 1950 byl poprvé vypracován hospodářský plán vydávání periodického tisku.⁸⁸ Ekonomická efektivita médií přestala být jedním z požadavků pro jejich existenci, neboť v rámci plánovaného hospodářství náklady na jejich provoz převzal stát. S tímto souvisela i unifikace cen periodik. Inzerce z denního tisku zmizela, až na rozsahově menší sdělení, která nepřesahovala čtvrtinu strany.⁸⁹

V roce 1953 byla zřízena Poštovní novinová služba (PNS), která centralizovaně zajišťovala distribuci periodik, správu pouličních novinových stánků a specializovaných prodejen.⁹⁰

Pokud jde o strukturu tisku, známou z doby před únorem 1948, byla rozbita téměř ihned po převratu.⁹¹ Zůstaly deníky KSČ⁹² a periodika zájmových a společenských organizací, které ovládali komunisté,⁹³ mezi něž patřilo i ROH. „Přežily“ deníky pouze dvou povolených nekomunistických stran⁹⁴, o jejichž nákladu rozhodoval ústřední aparát Národní fronty a ÚV KSČ. V regionálním tisku vycházely

⁸³ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 256

⁸⁴ Dr. J. H. Nový zákon o vydávání časopisů a o Svazu čs. novinářů. *Československý novinář*. 15. 1. 1951, roč. 3, čís. 1, s. 6. In: Národní knihovna, fond 54D11282.

⁸⁵ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 257

⁸⁶ KONČELÍK, J., P. VEČEŘA a P. ORSÁG, s. 139

⁸⁷ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 258

⁸⁸ KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura*...s. 145

⁸⁹ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 259

⁹⁰ KONČELÍK, J., P. VEČEŘA a P. ORSÁG, s. 149

⁹¹ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti*...s. 48

⁹² Rudé právo, Nová svoboda, Rovnost, obdeník Głos ludu. In: BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 259.

⁹³ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 259, 260 - Např. Československý svaz mládeže vydával deník Mladá fronta, Československý svaz žen vydával týdeník Vlasta (In: Tamtéž, s. 259, 260) či ROH (viz kapitola Odborový tisk).

⁹⁴ Československá strana socialistická vydávala deník Svobodné slovo, Československá strana lidová deník Lidová demokracie. In: BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 259.

jen týdeníky (některé z nich se později změnilly v deníky) spadající pod krajské výbory KSČ.⁹⁵ Svá periodika vydávala i některá ministerstva.⁹⁶

Vedle velkých vydavatelství jako byla např. Mladá fronta či Práce zde existovala také menší vydávající periodika se specifickým obsahem, např. Ústřední církevní vydavatelství, Státní zdravotnické nakladatelství, Státní tělovýchovné vydavatelství, Státní nakladatelství technické či Československá akademie věd.⁹⁷

⁹⁵ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti...* s. 48-49

Taktěž: Některé krajské listy (r. 1954): Jihočeská pravda (České Budějovice), Nová svoboda (Ostrava), Pravda (Plzeň) či Rovnost (Brno). In: BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 259.

⁹⁶ Např. Ministerstvo obrany vydávalo mj. deník Obrana lidu či ministerstvo zemědělství vydávalo mj. deník Zemědělské noviny. In: BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 261-262.

⁹⁷ BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 260, 263

2. Odborový tisk

„Hlavním úkolem odborářského tisku je mobilizovat pracující pro splnění výrobních úkolů, určených hospodářskými plány a ideově vychovávat pracující pro budování nové socialistické společnosti.“⁹⁸ Tato teze, kterou František Koptán pronesl ve svém projevu na II. všeodborovém sjezdu, nejlépe charakterizuje, kudy se tisk ROH v letech 1948 – 1956 ubíral.

K odborovému tisku se od roku 1948 již plně hodí definice, kterou je možné nalézt v odborné literatuře 80. let, podle níž jde o: „*Periodika organizací, ve kterých se sdružují pracující podle oboru práce. Jeho vznik je spjat s procesem třídního uvědomění a politického sdružování proletariátu na základě odborové činnosti dané dělbou práce. Odborový tisk vychází jako tisk odborových svazů, anebo všeodborových organizací, které jsou ideově a politicky ovlivněny příslušnou politickou stranou.*“⁹⁹ Neboť, na rozdíl od poválečného ROH, které oficiálně proklamovalo svoji nadstranickost,¹⁰⁰ se odbory po roce 1948 již zcela otevřeně hlásily k sepětí s jedinou politickou stranou – KSČ.

Tisk i nadále zůstával důležitou spojnicí mezi vedoucími orgány odborů s nejširšími masami čtenářů. Bylo o něm hovořeno jako o „dalším funkcionáři“ odborového hnutí.¹⁰¹

Pro odborový tisk se stal zásadním mezníkem II. všeodborový sjezd, který se usnesl na vybudování struktury, v jejímž rámci by došlo ke vzniku listů s výraznější specializací na určitou odborovou problematiku a konkrétní funkcionáře.¹⁰² V praxi to mělo znamenat: „*dobudovat závodní časopisy, založit časopisy odborné i speciální tisk pro funkcionáře a vychovat nejširší kádry dělnických dopisovatelů. Dokončit organizaci tiskové služby v závodech, okresních a krajských odborových radách.*“¹⁰³

Pro odborový tisk let 1948 – 1956 je charakteristická prvotní snaha o jeho celkovou reorganizaci, vyzdvižení významu závodních časopisů a přiblížení jeho struktury co nejvíce struktuře odborového tisku známé ze Sovětského svazu. V rámci

⁹⁸ *Význam odborového tisku.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88i, rok 1950.

⁹⁹ JACZ, L'udovít. *Malá encyklopédia žurnalistiky.* Bratislava: Obzor, 1982. SÚKK 1790/I-80. S. 309.

¹⁰⁰ SEEMANOVÁ, Petra, s. 25

¹⁰¹ Práce-vydavatelstvo ROH s tiskovým referátem ÚRO. *Materiál pro referenty na besedách o odborovém tisku.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart.145, inv.j. 135/9, Praha 21. 9. 1953.

¹⁰² STRNADOVÁ, Mária, s. 44

¹⁰³ Referát předsedy ústřední kult. Prop. Komise ÚRO posl. Fr. Koptána. Kulturní a výchovná práce odborů. Směrnice kulturní činnosti. In: *Práce.* 15. 12. 1949, čís. 294, roč. 5, str. 4.

struktury odborového tisku se tak vyprofilovaly tři hlavní skupiny a to: ústřední tisk ROH (denní tisk a časopisy), svazové časopisy a závodní časopisy.¹⁰⁴ Významným prvkem se stali dělničtí dopisovatelé, jejichž hlavním úkolem bylo vnášet do odborového tisku „*mínění dělnické třídy*“.¹⁰⁵

2.1 Reorganizace odborového tisku

K veškerým záležitostem odborového tisku se v rámci Organizačního oddělení ÚRO vyjadřovala Ústřední propagační komise.¹⁰⁶ Ta v roce 1948 dospěla k rozhodnutí, že odborový tisk potřebuje změnu.

Za tímto účelem byl vypracován návrh jeho reorganizace a propagace. Hlavní snahou bylo, aby odborová média (tisk a rozhlas) byla spolu s agitací pojímána jako celek, který by sloužil propagaci ROH, plnil své výchovné poslání u členstva, na pracoviště vnášel „*organizační i výrobní iniciativu*“,¹⁰⁷ hlásal „*lidovou státní myšlenku a vykládal ji po všech stránkách*“.¹⁰⁸

V čele tiskového a propagačního oddělení měl stát šéfredaktor. Pod něj by spadala ústřední redakce představující vedoucí, koordinační středisko pro záležitosti tisku, rozhlasu a propagace. Ústřední redakce měla být obsazena čtyřmi redaktory – ideově-politickým, hospodářským, zahraničně-politickým a redaktorem pro kulturní politiku. Mezi jejich úkoly by patřilo vést tiskové kampaně a sledovat události spadající do jejich oboru. Tito redaktoři měli podléhat pouze šéfredaktorovi.¹⁰⁹

V rámci samotného tisku měl být nadále kladen důraz na zvýšení úrovně denní tiskové korespondence, která měla za úkol přinášet zprávy z odborů, stanoviska a komentáře pro redakce časopisů. V návrhu se dále konstatovalo, že svazové časopisy potřebují radikální zásah jak po technické, tak obsahové stránce. V této souvislosti se začalo poprvé uvažovat o „koncentraci“ svazových časopisů podle situace jednotlivých svazů. Uvažovalo se o zřízení jedné redakce společné všem svazovým časopisům:

¹⁰⁴ STRNADOVÁ, Mária, s. 45

¹⁰⁵ *Význam odborového tisku*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88i, rok 1950.

¹⁰⁶ KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura*...s. 159

¹⁰⁷ *Návrh reorganizace odborového tisku a propagace*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58d, rok 1948.

¹⁰⁸ Tamtéž

¹⁰⁹ Tamtéž

„Jestliže bude redakce dobře zorganizována, může jeden redaktor řídit 2-3 časopisy. Časopisy by se musely proto vhodně seskupit podle příbuzných odvětví.“¹¹⁰

Představenstvo ÚRO se v rámci reorganizačních návrhů kategoricky postavilo proti jakémukoliv případnému snižování nákladu odborového tisku. Uložilo však tiskovému oddělení ústřední kulturně-propagační komise, aby vypracovalo plán na zlepšení úrovně svazových časopisů. Představenstvo sice připustilo, avšak zároveň prozatím nedoporučilo kompletní přeměnu svazového tisku na závodní. K této změně mělo dojít pouze za předpokladu, že neomezí styk odborů se členskou základnou a bude vybudována dostatečná síť závodních časopisů společně se sítí dělnických dopisovatelů. Síť závodních časopisů měla vzniknout ve třech časových úsecích během roku 1949.¹¹¹

Plán I. etapy byl rozdělen do dvou částí: první, která měla proběhnout během ledna 1949 a zaměřovala se na úsilí „*vybudovat závodní časopisy na všech 24 závodech vybraných pro akci socialistického soutěžení...*“¹¹² Během druhé části (leden až březen 1949) mělo dojít k zakládání závodních časopisů ve všech 148 závodech „*se vstřícnými plány.*“ V rámci II. etapy (duben až červen 1949) se měly zakládat závodní časopisy v odvětvích důležitých pro pětiletku. Zde byl stanoven „*úkol 200 časopisů.*“¹¹³ Pro III. etapu (červenec až prosinec 1949) byl stanoven plán doplnit počet závodních časopisů na 500.¹¹⁴

Záležitosti další a důslednější reorganizace se opětovně řešily v roce 1952, kdy se Ministerstvo informací a osvěty rozhodlo přepracovat celkovou koncepci vydavatelského sektoru. Nová organizace tisku se měla řídit uspořádáním uplatňovaným v SSSR.¹¹⁵

V platnosti zůstala zásada, že ÚRO schvalovalo „*vydavatelské plány, určující obsah a zaměření jednotlivých časopisů.*“¹¹⁶ Bylo rozhodnuto, že odbory budou nadále vydávat pouze ta periodika, která přímo souvisí s jejich úkoly, tedy celostátní deník,

¹¹⁰ *Návrh reorganizace odborového tisku a propagace.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58d, rok 1948.

¹¹¹ *Reorganizace tisku Revolučního odborového hnutí.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58d, rok 1948.

¹¹² Tamtéž

¹¹³ Tamtéž

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ *Tajné. Záznam o poradě o návrhu nové organizace vydavatelské činnosti, konané dne 8. února 1952 v kabinetě náměstka předsedy vlády Zdenka Fierlingera.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/1, Praha 8. 2. 1952.

Taktéž: „*...ministr s. Václav Kopecký potom vytyčil hlavní zásady nové organizace. Organizace se zásadně řídí uspořádáním tiskových záležitostí v SSSR.*“ In: Tamtéž.

funkcionářský a svazový tisk. Zachování vydávání satirického listu Dikobraz, jako listu ROH, bylo diskutováno se stranou. ÚRO v této době zvažovala převzít vydávání týdeníku Květy, „*který je populárním týdeníkem pro nejširší vrstvy pracujících.*“¹¹⁷

Odborný a technický tisk měly nadále převzít státní a hospodářské orgány, v péči odborů měly zůstat pouze tiskoviny potřebné k rozvoji „*výrobně technické propagandy.*“¹¹⁸ Na základě reorganizace, byla vyjmuta z odborového tisku většina odborných časopisů, ROH vydávalo nadále pouze Svět techniky a nově Technické noviny¹¹⁹ (viz. kapitola Odborné a technické časopisy). Zastavené listy přešly do působnosti příslušných státních nakladatelství či organizací.¹²⁰

Původně spadalo do působnosti odborů také vydávání závodních časopisů a to prostřednictvím základních organizací ROH. Po reorganizaci v roce 1949 se odbory na vydávání těchto časopisů podílely, avšak od roku 1952 se závodní časopisy staly „*společnými orgány stranické, odborové a mládežnické organizace v závodě.*“¹²¹ Odpovědnost za obsah a řízení časopisů převzaly závodní organizace KSČ.¹²²

V otázce rozdělení kompetencí bylo dojednáno, že šéfredaktor deníku Práce se zodpovídal přímo sekretariátu ÚRO. Vedoucí redaktoři funkcionářských časopisů podléhali příslušnému členu sekretariátu, pod nějž daný časopis dle svého zaměření spadal. Vedoucí redaktoři cizojazyčných časopisů se také zodpovíдали přímo sekretariátu. Za svazové časopisy zodpovídaly ústřední výbory svazu a jejich redaktoři podléhali přímo předsedům.¹²³

V roce 1953 byl při sekretariátu ÚRO zřízen tiskový referát (taktéž zvaný tiskový odbor), jako pomocný aparát vedoucích orgánů pro řízení záležitostí tisku. Tiskový referát nahradil ediční a tiskový referát z oddělení kulturně-masové práce.¹²⁴

¹¹⁶ A. Zpráva o celostátní reorganizaci vydavatelské činnosti a reorganizaci rozšiřování tisku a literatury. B. Změny v uspořádání vydavatelské činnosti ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, Praha, 27. 9. 1952.

¹¹⁷ A. Zpráva o celostátní reorganizaci vydavatelské činnosti a reorganizaci rozšiřování tisku a literatury. B. Změny v uspořádání vydavatelské činnosti ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, Praha, 27. 9. 1952.

¹¹⁸ Tamtéž

¹¹⁹ STRNADOVÁ, Mária, s. 56

¹²⁰ A. Zpráva o celostátní reorganizaci vydavatelské činnosti a reorganizaci rozšiřování tisku a literatury. B. Změny v uspořádání vydavatelské činnosti ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, Praha, 27. 9. 1952.

¹²¹ Tisk ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, Praha 11. 5. 1953.

¹²² BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ, s. 267

¹²³ Materiál pro jednání ÚRO a Min. inf. o reorganizaci vydavatelské činnosti. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, rok 1952.

¹²⁴ Návrh na uspořádání tiskového referátu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, rok 1953.

Ve funkci vedoucího tohoto útvaru stanul dosavadní šéfredaktor tisku ROH František Dvořák, jeho zástupcem se stal dr. Ladislav Mareš.¹²⁵

O dva roky později, v srpnu 1955, došlo k interní reorganizaci tiskového odboru, od této doby až do konce sledovaného období čítal odbor 8 pracovníků.¹²⁶ 1/ vedoucí odboru (František Dvořák) měl na starosti řízení práce svého útvaru, koordinaci vydavatelské činnosti, problematiku tiskové politiky ROH a styk s vydavatelstvím a nakladatelstvím Práce. 2/ referent pro ústřední tisk (František Heřman) se staral o deníky Práce a Večerní Prahu, dále o týdeníky Dikobraz, Agonistis, Aufbau und Frieden a časopisy Odborář a Klub. 3/ referent pro sektorový tisk (Věra Koucká) měl na starosti 19 sektorových časopisů dále styk s ústředními výbory jednotlivých svazů a ministerstvy. 4/ referent pro závodní časopisy a zpravodajství (J. Spiess) sledoval využívání tisku v závodech, staral se o zpravodajství z ÚRO a byl v kontaktu s ČTK, filmovým týdeníkem, rozhlasem a televizí. Pod jeho dohled spadaly časopisy Bezpečnost a hygiena práce, Práce a mzda, Technické noviny a Tělovýchova a sport. 5/ vedoucí fotoreportér (J. Hanka) pořizoval fotografickou dokumentaci z důležitých akcí, pod ním pracoval 6/ fotoreportér (K. Schmidt). 7/ archivář a laborant (J. Jeníček) pečoval o fotoarchiv a vykonával laboratorní práce. 8/ administrativní síla (M. Mašková) pomáhala s celkovou administrativou a organizací tiskových konferencí.¹²⁷

Náplní práce tiskového referátu bylo: 1/ soustavné sledování tisku ROH. V praxi do této činnosti spadalo denní sledování obsahu přidělených tiskovin a informování pověřeného tajemníka ÚRO či vedoucího redaktora o závadách, které by bylo nutné odstranit. Jednotlivá oddělení ÚRO taktéž měla sledovat tisk a prostřednictvím tiskového referátu měla upozorňovat na případné chyby z odborového hlediska.¹²⁸

2/ provádění rozborů obsahů časopisů, novin a knih na základě usnesení sekretariátu ÚRO. Tyto rozborů se týkaly zejména toho, jak se v praxi plnila usnesení přijatá vrcholovými orgány ROH či jak se tisk zapojoval do kampaní. K tomuto úseku práce se vztahovala také kontrola práce jednotlivých redakcí. Předtím, než byl rozbor

¹²⁵ *Seznam odborových redaktorů.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, rok 1953.

¹²⁶ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu 1472. Návrh na formy a metody práce tiskového odboru a jeho systemizaci. Usnesení sekretariátu ÚRO 3. 8. 1955. Systemizace tiskového odboru.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.99, inv.j. 722, rok. 1955. - Pozn.: „5 politických sil, 2 odborné síly, 1 administrativní.“ In: Tamtéž.

¹²⁷ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu 1472. Návrh na formy a metody práce tiskového odboru a jeho systemizaci. Usnesení sekretariátu ÚRO 3. 8. 1955. Systemizace tiskového odboru.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.99, inv.j. 722, rok. 1955.

¹²⁸ Tamtéž

předložen sekretariátu či představenstvu, měl být ještě konzultován s příslušnou redakcí, popřípadě přímo vypracován v koordinaci s daným svazem či oddělením ÚRO.¹²⁹

3/ podávání průběžných zpráv o plnění usnesení řídicích složek. O předložení těchto zpráv sekretariátu rozhodoval příslušný tajemník ÚRO a platilo, že je tiskový odbor nemusel konzultovat s redakcemi.¹³⁰

4/ distribuce rozhodnutí řídicích složek ÚRO ohledně tisku. V tomto případě platilo, že jednotlivé složky ROH měly svá usnesení pro tisk projednat nejprve s tiskovým odborem a teprve pak je předkládat sekretariátu či předsednictvu.¹³¹

5/ pravidelný kontakt s jednotlivými redakcemi prostřednictvím šéfredaktora, vedoucího redaktora nebo jejich zástupce. Pracovníci odboru byli také zváni na schůze redakčních rad nebo konference, museli se komplexně seznámit s listem a jeho redaktoři. Tiskový odbor však nesměl přímo zasahovat do vedení redakcí ani vydavatelství.¹³²

6/ zprostředkování zpravodajství z ÚRO odborovým i neodborovým listům. U tohoto bodu platilo, že žádná ze složek ROH nesměla být v kontaktu např. s ČTK, rozhlasem či televizi, aniž by o tom nebyl dopředu spraven tiskový odbor. ÚRO si přálo „koordinovat styk s prostředky celostátního zpravodajství z jednoho místa.“¹³³ Na základě rozhodnutí sekretariátu ÚRO měl odbor také organizovat tiskové konference. Chtěl-li některý svaz uspořádat vlastní tiskovou konferenci, musel o tom předem informovat tiskový odbor, aby nedošlo k případné duplicitě konference.¹³⁴

7/ participace na jednání ohledně otázek vydavatelské a tiskové politiky ROH. Sem spadala pomoc referátu při případných problémech při produkci tisku, pokud by jejich řešení bylo nad možnosti vydavatelství. Dále se tiskový odbor vyjadřoval k ročnímu plánu vydavatelství předtím, než byl plán předložen k projednání na sekretariát ÚRO a měl dohlížet na jeho plnění. Tiskový odbor nenesl žádnou

¹²⁹ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1472. Předkládá: s. V. Dvořák. Návrh na formy a metody práce tiskového odboru a jeho systematizaci. Formy a metody práce tiskového odboru. Příloha II/a. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.99, inv.j. 722, Praha 25. 7. 1955.

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ Tamtéž

¹³² Tamtéž

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ Tamtéž

zodpovědnost za finanční záležitosti ve vydavatelství, to byla zodpovědnost vedoucích pracovníků podniku.¹³⁵

8/ podávání připomínek ohledně platů redaktorů a externistů. 9/ dává „politické“ připomínky ohledně hospodaření s papírem. Taktéž hospodaření s papírem spadalo zcela do kompetence vedoucích pracovníků vydavatelství.¹³⁶

2.2 Distribuce odborového tisku

Do roku 1948 organizovalo část distribuce odborového tisku samo vydavatelství Práce. Do jeho působnosti nespádala distribuce svazového tisku, týdeníku ÚRO a části odborných časopisů, kterou si organizovalo samo ROH. Poté, co se nakladatelství Práce stalo účelovým zařízením ROH, se zrodila idea na jednotně řízenou distribuční politiku.¹³⁷

Především po II. odborovém sjezdu vešla do praxe zásada, že „*péče o rozšiřování odborového tisku se musí stát součástí masově politické práce ve hnutí...*“¹³⁸ Nová strategie distribuce stavěla na propojení již vzniklé distribuční sítě vybudované vydavatelstvím Práce s jednotlivými odborovými složkami. Do poloviny roku 1950 vytvořila Práce svou vlastní síť kolportérů v celkem 1500 závodech se snahou spolupracovat se odborovými složkami na distribuci tisku v závodních skupinách. V roce 1949 byli při KOR zřízeni krajští tiskoví referenti, jejichž úkolem, jako organizátorů distribuce odborového tisku, bylo pomáhat s přenesením distribuce tisku do závodů.¹³⁹ V rámci vydavatelské distribuční sítě fungovaly dále filiální administrace, které řídily především „*tzv. volný prodej /prodejny novin, trafiky apod.*“¹⁴⁰

¹³⁵ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu 1472. Předkládá: s. V. Dvořák. Návrh na formy a metody práce tiskového odboru a jeho systematizaci. Formy a metody práce tiskového odboru. Příloha II/a.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.99, inv.j. 722, Praha 25. 7. 1955.

¹³⁶ Tamtéž

¹³⁷ *Návrh na organizaci distribuce tisku ROH. Zpracoval s. Kobylka.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/12, 31. 1. 1951.

¹³⁸ *Materiál pro jednání ÚRO a Min. inf. o reorganizaci vydavatelské činnosti.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, rok 1952.

¹³⁹ *Návrh na organizaci distribuce tisku ROH. Zpracoval s. Kobylka.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/12, 31. 1. 1951.

¹⁴⁰ *Materiál pro jednání ÚRO a Min. inf. o reorganizaci vydavatelské činnosti.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, rok 1952.

Základním stavebním prvkem distribuce odborového tisku v závodě, se stal závodní distributor – jeden z členů kulturně propagační komise závodní rady. Na úrovni dílen měla být vytvořena funkce dílenského distributora, kterým se měl stát člen kulturně propagační komise dílenské rady. Právě do této sítě měli být zapojeni kolportéři Práce. Tito distributoři měli mimo samotného rozšiřování tisku, taktéž „*uvědomovat pracující o významu tisku při plnění každodenní práce odborové organizace.*“¹⁴¹ Na krajské úrovni organizoval distribuci tzv. „krajský referent pro distribuci tisku“, který přijímal pokyny z vydavatelství Práce a KOR a fungoval jako politický a hospodářský nadřízený všech poboček Práce v kraji. V okresech měla být distribuce organizována pomocí vzájemné spolupráce krajských tiskových referentů a funkcionářů OOR, v případě potřeby se uvažovalo o zřízení funkce okresních tiskových referentů. Pro organizování distribuce na celostátní úrovni fungoval ve vydavatelství práce Odbor organizace distribuce tisku. Tento odbor spolupracoval s Ústřední kulturně propagačním oddělením-ÚRO, sekretariátem ÚRO, zpracovával pololetní a roční zprávy, řídil práci krajských referentů pro distribuci tisku i krajský aparát Práce.¹⁴²

Zpráva z roku 1951 eviduje, že v závodech bylo přímo odebíráno: „*25 procent PRÁCE, 40 procent Světa práce, 90 procent všech odborných časopisů, 100 procent Odboráře a Názorné agitace...oblastně organizují distribuci tisku krajský tiskový referenti, kteří mají na pomoc aparát 33 filiálních administrací ve všech krajských městech a důležitých průmyslových střediscích... V Brně a Ostravě jsou vydavatelské pobočky s vlastními administracemi, s pražskou tedy celkem 3.*“¹⁴³ Tato zpráva dále uvádí 9000 prodejních míst vydavatelství Práce (prodejny novin, prodejny družstevních a národních podniků).¹⁴⁴

Stav distribuce byl však v roce 1952 vyhodnocen jako „slabý“. Tisk se do závodů sice dodával, ale v některých podnicích se údajně již dále nedostal do rukou členů a funkcionářů. Také z tohoto důvodu se v roce 1952 přistoupilo, v rámci celkové reorganizace, k novému uspořádání distribuční činnosti tisku ROH.¹⁴⁵

¹⁴¹ *Návrh na organizaci distribuce tisku ROH. Zpracoval s. Kobylka.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/12, 31. 1. 1951.

¹⁴² Tamtéž

¹⁴³ Tamtéž

¹⁴⁴ Tamtéž

¹⁴⁵ *Materiál pro jednání ÚRO a Min. inf. o reorganizaci vydavatelské činnosti.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, rok 1952.

Hlavním bodem nového uspořádání se stalo vyčlenění distribuce tisku z jednotlivých vydavatelství. Ta se měla nadále soustředit na propagaci, zvyšování nákladů svých listů a organizování masové práce s tiskem.¹⁴⁶ Distribuce odborového tisku se měla stát pevnou součástí práce odborářských funkcionářů.

Dle reorganizačního plánu, měl k 1. 1. 1953 vzniknout národní podnik Novina¹⁴⁷ se sídlem v Praze a Bratislavě, který by zajistil distribuci tiskovin v celonárodním rozsahu. ÚRO chtělo, aby tento podnik převzal distribuci všech odborových časopisů, kromě Odboráře, „*kteřý jako funkcionářský časopis bude distribuován vydavatelstvem (vydavatelství Práce) i nadále.*“¹⁴⁸ Tento národní podnik měl dále vést statistiku a podávat zprávy nákladech jednotlivých listů podle krajů a okresů (zprávy měl předkládat měsíčně u deníků a týdeníků, čtvrtletně pak u čtrnáctideníků a měsíčníků). Podle návrhů vedoucích orgánů ROH měla Novina v případě potřeby pomáhat s organizací zvyšování nákladů. V konečné řadě měl pak tento podnik „*převzít administrativní aparát Práce...jak v ústředí, tak v krajích, tak jak ho bude moci vydavatelstvo uvolnit.*“¹⁴⁹ S konstatováním, že všechny potřebné reorganizace nejsou ještě zdaleka u konce, předalo ROH k 1. červenci 1954 distribuci většiny svého tisku nakonec vzniklému podniku Poštovní novinová služba (PNS).¹⁵⁰

Za účelem zajištění jednotně řízené distribuce v rámci celého ROH, měl v sekretariátě předsedy fungovat pracovník, který by se zabýval stavem „*rozšiřování tisku a ve spolupráci s vydavatelstvem připravovat zásadní pokyny, které pro tuto činnost*

¹⁴⁶ *Materiál pro jednání ÚRO a Min. inf. o reorganisaci vydavatelské činnosti.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, rok 1952.

¹⁴⁷ Zde se pravděpodobně jednalo o vytvoření národního podniku z již existujícího nakladatelství Novina, které bylo původně spjato s agrární stranou a v roce 1945 převzato ÚV KSČ.

Taktéž: „*Do 12. května 1945 vycházelo Rudé právo v Lidovém domě, 13. 5. vyšlo poprvé v bývalém tiskovém koncernu agrární strany Novina Na Poříčí, který ÚV KSČ převzal pro svůj vydavatelský a nakladatelský podnik.*“ In: KŘIVÁNKOVÁ, A. VATRÁL, J. *Dějiny československé žurnalistiky.* Vol. 4: český a slovenský tisk v letech 1944-1987. 1. vyd. Praha: Novinář, 1989, 223 s. ISBN 80-7077-036-8. S. 61.

¹⁴⁸ *Materiál pro jednání ÚRO a Min. inf. o reorganisaci vydavatelské činnosti.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, rok 1952.

¹⁴⁹ *Materiál pro jednání ÚRO a Min. inf. o reorganisaci vydavatelské činnosti.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, rok 1952.

¹⁵⁰ *Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

Taktéž: Pozn. do kompetence PNS nespadala distribuce časopisů: Odborář, Sovětské zkušenosti, Československé odbory a Mezinárodní dělnické hnutí. In: *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu: 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

*bude vydávat předsednictvo ÚRO. Jeho úkolem by rovněž bylo zprostředkovat styk s n.p. Novinou...v zásadních politických otázkách vzájemné spolupráce.*¹⁵¹

Dalším plánovaným krokem bylo zřídit v ústředí „oddělení pro organizaci rozšiřování odborového tisku“¹⁵² s vlastními krajskými distribučními středisky. Jeho hlavní náplní mělo být řízení distribuce tisku ROH - poskytování nejrůznější pomoci odborovým orgánům při rozšiřování listů, zásobování závodních rad odborovým tiskem, který nebude spadat pod státní distribuční síť, tvorba organizačních a technických předpokladů či zpracovávání statistik.¹⁵³ Oddělení mělo přímé spojení s Ústředním kulturně propagačním oddělením ÚRO.¹⁵⁴

V říjnu 1953 došlo v sekretariátu ÚRO k vytvoření nového tiskového referátu, pod jehož kompetenci spadala mimo jiné i otázka sledování distribuce.¹⁵⁵

Na podnikové úrovni zůstala zachována struktura, k níž se přistoupilo v roce 1951. Tedy „funkcionářská distribuční síť“, v níž zodpovědnost za distribuci odborového tisku připadla přímo závodní radě. Ta pověřovala jednoho konkrétního pracovníka – tiskového důvěrníka, aby organizoval distribuci odborového tisku, propagoval tisk odkazováním na důležité články a získával nové čtenáře.¹⁵⁶ Každá závodní či dílenská rada tak měla svého tiskového důvěrníka. Tento pracovník koordinoval práci svých pomocníků, „kteří ve všech dílnách a pracovištích tisk doručují jeho odběratelům, vybírají předplatné a provádějí jeho soustavnou propagaci...“¹⁵⁷ Tento systém distribuce zůstal zachován po celý zbytek sledovaného období jako osvědčená metoda distribuce.¹⁵⁸

¹⁵¹ A. Zpráva o celostátní reorganizaci vydavatelské činnosti a reorganizaci rozšiřování tisku a literatury. B. Změny v uspořádání vydavatelské činnosti ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, Praha, 27. 9. 1952.

¹⁵² Tamtéž

¹⁵³ Tamtéž

¹⁵⁴ Návrh na organizaci distribuce tisku ROH. Sekretariát ÚRO, zpracoval s. Kobylka. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, 24. 11. 1950.

¹⁵⁵ Pozn: Konkrétní osobu odpovědnou za distribuci v rámci tiskového referátu se nepodařilo dohledat.

¹⁵⁶ PRÁCE: 1945-1955, 10 let činnosti odborového deníku - vydavatelstva a nakladatelství Práce. Praha: Práce, 1955. In: Archiv ČMKOS - Ústřední odborová knihovna ÚRO, fond C5968.

¹⁵⁷ Práce-vydavatelstvo ROH s tiskovým referátem ÚRO. Materiál pro referenty na besedách o odborovém tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart.145, inv.j. 135/9, Praha 21. 9. 1953.

¹⁵⁸ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu: 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

Taktěž: „Velmi dobře se v závodech osvědčil systém tiskových důvěrníků – aktivistů, kteří jednak zajišťují distribuci tisku předplatitelům na pracovišti a ti vyspělejší současně provádějí i agitační a náborovou činnost.“ In: Tamtéž.

Na začátku roku 1956 byl zaznamenán pokles v odběru odborových titulů (zejména sektorových časopisů),¹⁵⁹ v důsledku čehož se ÚRO začalo obávat omezení vlivu, který odborům tisk přinášel, jako masové médium sloužící pro agitaci, výchovu i organizaci pracujících. ÚRO z úbytku čtenářů obvinilo PNS, zejména za její pozdní distribuci tisku k předplatitelům – firmám i jednotlivcům. „*Odborové vydavatelstvo Práce dostává denně stížnosti a reklamace tohoto druhu, a to jak od hromadných odběratelů /závodních výborů, vedení závodů/, tak i do jednotlivých předplatitelů.*“¹⁶⁰

Za této situace vyšlo odborům vstříc ministerstvo spojů, které apelovalo přímo na poštovní doručovatele, „*aby navštívili a znovu získali dřívější předplatitele a aby věnovali zvýšené úsilí odstraňování nedostatků.*“¹⁶¹ ROH se rozhodlo, že se budou do budoucna pořádat akce na zvýšení odběru tisku v závodech, kde došlo k poklesu odbytu. Tyto akce měly operativně plánovat jednotlivé svazy spolu s vydavatelstvím Práce. Problémy s odběrem tisku byly taktéž zdůrazněny funkcionářům ze závodních a dílenských výborů při jejich školeních. Vydavatelství Práce si předsevzalo zintenzivnit kontakt s PNS a to jak na centrální, tak na krajské úrovni, a pracovat tak na odstranění nedostatků v distribuci tisku.¹⁶²

Opatření přijatá začátkem roku měla částečný úspěch, neboť ve zprávě z konce července 1956 se již hovoří o stoupajících nákladech tisku, což by nasvědčovalo znovuzískání čtenářů. Avšak činnost PNS byla i nadále hodnocena negativně: „*...projevují se trvalé nedostatky. PNS se v dnešní formě neosvědčila ani po stránce organizační, ani hospodářsky. Distribuční náklady ve vydavatelstvu Práce činily u sektorových časopisů v průměru 17,1% a u všeho odborového tisku v průměru 23,2%. V PNS činí...u sektorových časopisů v průměru 27,9% a u všeho odborového tisku 29,9%.*“¹⁶³ ROH zde poukazovala na neefektivní práci PNS s poukazem na fakt, že na

¹⁵⁹ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu: 401. Předkládá: s. Ing. Natan F. Současná situace v odborovém tisku po předplatitelské kampani. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.120, inv.j. 774, Praha 13. 3. 1956.

Taktéž: např. „*Deník Práce. Dnešní průměrný náklad činí 214.000 výtisků, do plánu chybí 8.000 výtisků...Práce a mzda měl do konce minulého roku nejen rozebraný náklad, ale vydavatelstvo Práce nemohlo vyřídít značný počet objednávek. PNS však v lednu i v únoru odebrala jen 25.000 výtisků, takže do plánu chybí přes 7.000 výtisků a plán je plněn na 78%.*“ In: Tamtéž.

¹⁶⁰ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu: 401. Předkládá: s. Ing. Natan F. Současná situace v odborovém tisku po předplatitelské kampani. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.120, inv.j. 774, Praha 13. 3. 1956.

¹⁶¹ Tamtéž

¹⁶² Tamtéž

¹⁶³ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu: 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

nakladatelství Práce by stačilo na distribuci např. 23,2% z daného rozpočtu, zatímco PNS k tomu potřebuje 29,9%.¹⁶⁴

Negativně byl taktéž hodnocen odběr odborového tisku na úrovni závodů. Důvod tohoto stavu byl spatřován v nedostatečné péči o odborový tisk ze strany závodních výborů. Některé závody odborové tituly vůbec neodebíraly, jiné podniky si naopak ze svých fondů předplácely nadměrné množství listů, „někdy i takových časopisů, které vůbec nesouvisí s odborovou činností.“¹⁶⁵

2.3 Propagace odborového tisku

Účelem propagace bylo naučit číst odborový tisk nejen funkcionáře, ale i dělnické masy. Nikdo z pracujících nesměl být zaměstnán natolik, aby si během dne nenašel chvíli na četbu nejdůležitějších zpráv. „Čtením novin rozšiřujeme své znalosti, jsme denně informováni...a získáváme z novin zkušenosti velkého množství lidí. Čili usnadňujeme si svou vlastní práci.“¹⁶⁶

Během sledovaného období bylo zaznamenáno několik menších kampaní pořádaných za účelem propagace odborového tisku u odběratelů. První rozsáhlejší akcí ROH v oblasti propagace vlastního tisku byla kampaň nazvaná „Dny odborového tisku“, která proběhla v posledním čtvrtletí roku 1950 ve vzájemné spolupráci ROH a vydavatelství Práce.¹⁶⁷

K jejím základním cílům patřilo: 1/ vyzdvihnout význam odborářského tisku a seznámit s ním nejširší členstvo ROH, zlepšit práci s tiskem v hnutí a upevnit spojení členů hnutí s tiskem. 2/ výstavba funkcionářské distribuční sítě tisku v závodech. 3/ získávání nových čtenářů.¹⁶⁸

Organizačně celou akci zaštiťovalo kulturně propagační oddělení ÚRO, organizační oddělení ÚRO, jednotlivé svazy ROH a vydavatelství Práce. Akce byla pojata jako součást kampaně okresních svazových konferencí a okresních

¹⁶⁴ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu: 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

¹⁶⁵ Tamtéž

¹⁶⁶ Práce-vydavatelstvo ROH s tiskovým referátem ÚRO. Materiál pro referenty na besedách o odborovém tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart.145, inv.j. 135/9, Praha 21. 9. 1953.

¹⁶⁷ Návrh na Dny odborového tisku. Celostátní kampaň o tisku ROH a organizaci jeho distribuce v závodech. Sekretariátu ÚRO. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

¹⁶⁸ Tamtéž

všeodborových konferencí. Zde šlo především o zahrnutí textů o významu odborového tisku do všech referátů čtených na těchto konferencích.¹⁶⁹ Na úrovni závodů měli kampaň na starosti závodní a dílenští distributoři, kteří četli referáty na členských schůzích a prováděli náborové akce nových čtenářů a odběratelů.¹⁷⁰ Kampaň počítala s rozpočtem 470.000,- Kčs, veškeré náklady neslo vydavatelství Práce.¹⁷¹

V době, kdy akce probíhala, staralo se ROH, aby byl odborový tisk dostupný všude – ve školách ROH, čítárnách, klubech či rekreačních zařízeních. „*Zvláštní pozornost tedy věnujte časopisům Práce, Odborář, Názorná agitace, Pojištěnec, Bezpečnost a hygiena práce, Nová fotografie a podle potřeby všem odborným časopisům a samozřejmě i příslušnému časopisu svazovému.*“¹⁷² Právě ve školách ROH měly být pořádány besedy, kterých se měli účastnit buď přímo členové tiskového oddělení ÚRO, redakce Práce či tiskový referent příslušné KOR. Jako součást názorné agitace měly být chodby organizací vyzdobeny plakáty odkazující k listům Práce, Svět práce a Odborář.¹⁷³

Z hlediska propagačního oddělení byla kampaň ze začátku na úrovni vyšších odborových složek a KOR velmi dobře projednána, všichni zainteresovaní včas obdrželi plány akce, které však dostatečně nenaplňovali. Díky tomu se celá kampaň postupně stala ve větší míře věcí vydavatelství Práce. Jako jeden z příkladů nedostatečné práce odborových složek bylo uvedeno, že zatímco tajemníci a funkcionáři ROH provedli do konce června pouze 148 propagačních akcí v závodech, pracovníci aparátu vydavatelství Práce jich v té samé době provedli 3447. Činnost aparátu Práce v rámci kampaně byla zpočátku hodnocena sice jako politicky nepřipravena, neboť postrádala funkcionářské zkušenosti, avšak v závěru „*se osvědčila a ukázala složkám ROH, jak je třeba kampaň zajišťovat a provádět.*“¹⁷⁴ V závěrečné části kampaně byla již práce

¹⁶⁹ *Návrh na Dny odborového tisku. Celostátní kampaň o tisku ROH a organizaci jeho distribuce v závodech. Sekretariátu ÚRO.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

¹⁷⁰ Ústřední kulturně propagační oddělení-referát agitace. *Věc: Akce „Dny odborového tisku.“ Návrh k diskusi na poradě oddělení.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

¹⁷¹ *Návrh na Dny odborového tisku. Celostátní kampaň o tisku ROH a organizaci jeho distribuce v závodech. Sekretariátu ÚRO.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

¹⁷² *Návrh pokynů, které vydá ÚRO všem školám ROH k zajištění kampaně Dny odborového tisku.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

¹⁷³ Tamtéž

¹⁷⁴ *Zpráva o distribuci tisku ROH v roce 1951 a úkoly v roce 1952. Sekretariátu ÚRO, zpracoval s. Kobylka.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/12, Praha 27. 2. 1952.

odborových složek hodnocena pozitivněji a toto zlepšení bylo přičteno zásahům např. ze strany ÚRO či KOR.¹⁷⁵

Načasování akce Dny odborového tisku se nakonec ukázalo být nešťastné, neboť se překrývalo s akcemi jiných časopisů, jako např. Květy, Obrana lidu či akcemi odborného tisku z Průmyslového nakladatelství. Došlo tedy k tomu, že závody byly „*tiskem přímo zaplavovány*“¹⁷⁶ a i díky objednávání velkého množství výtisků, zůstával tisk v závodech často nazbyt.¹⁷⁷

Po ukončení akce bylo konstatováno, že díky množství jiných souběžně prováděných propagačních akcí, nakonec nedošlo k očekávanému vyzdvižení úlohy odborářského tisku. Dále díky nevhodně zvoleným propagačním metodám, mezi něž se počítalo např. distribuce výtisků zdarma či oběžníky, došlo ke „zlehčení“ politické váhy tisku. Oddělení distribuce taktéž vyhodnotilo, že odborový tisk je využíván nedostatečně, což jen posílilo vědomí o nutnosti vybudování silné funkcionářské distribuční sítě v závodech. Vzhledem k tomu, že ke zlepšení činnosti všech propagujících došlo až k závěrečné fázi kampaně, nebylo údajně možné docílit ještě lepších výsledků.¹⁷⁸

Pozitivně však bylo hodnoceno, že díky této kampani, byl zastaven pokles deníku Práce a dokonce jeho náklad začal stoupat – v průběhu kampaně až o 12507 výtisků (+ 6,5%) a nárůst zaznamenaly i jiné listy, např. Odborář, Svět práce či Názorná agitace.¹⁷⁹

Ačkoliv ÚRO nemohlo uznat, že by se podařilo splnit jednotlivé cíle kampaně, konstatovalo alespoň, že se v jejím průběhu naučily jednotlivé odborové složky i funkcionáři soustavné práci s tiskem a došlo k položení základů pro péči o tisk v hnutí.¹⁸⁰

Podmět pro další významnou propagační kampaň dal III. Světový odborový sjezd konaný ve Vídni 10. – 21. 10. 1953, který vyzdvihl význam odborové propagandy a taktéž odborového tisku coby jejího nejvýznamnějšího nástroje. Sjezd doporučil, aby všichni členové Světové odborové federace uspořádali v daném termínu 15. 4. – 15. 5. 1954 Měsíc odborového tisku a odborové propagandy. Načasování zvolil sjezd tak, aby

¹⁷⁵ Zpráva o distribuci tisku ROH v roce 1951 a úkoly v roce 1952. Sekretariátu ÚRO, zpracoval s. Kobyłka. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/12, Praha 27. 2. 1952.

¹⁷⁶ Tamtéž

¹⁷⁷ Tamtéž

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Tamtéž

akce mohla „přispět k přípravě a popularizaci zkušeností a úspěchů z 1. máje, mezinárodního dne jednoty a boje pracujících.“¹⁸¹ „V kapitalistických státech bude tato kampaň především pomáhat chránit a rozvíjet odborový tisk. V zemích socialismu jí pak bude využito, zejména ke zvýšení pozornosti mezinárodnímu dělnickému hnutí a jeho boji proti kapitalismu...“¹⁸²

ÚRO akci schválila a rozhodla o ustavení komise, která měla kampaň zorganizovat, do jejího čela byl jmenován František Dvořák. Plán akce počítal s tím, že v Praze, Brně, Ostravě, Bratislavě a v největších průmyslových závodech proběhnou výstavy věnované československému odborovému tisku. Dále se počítalo s kampaní podporující rozšiřování odborového tisku a rozšíření sítě dělnických dopisovatelů, organizováním besed a přednášek o významu odborového tisku. ÚRO se rozhodlo využít akce tak, aby pomohla kampani voleb do národních výborů.¹⁸³

Záměrem této kampaně bylo opět úsilí o vybudování systematické práce s tiskem, dotvoření portfolia tiskových důvěrníků v závodních a družstevních radách a nábor nových čtenářů a odběratelů především u deníku Práce a časopisu Odborář. Na konci kampaně neměla být v republice jediná závodní či družstevní skupina, která by neodebírala tyto dva listy. Heslem kampaně bylo: „Tisk – zbraň pracujících za lepší život.“¹⁸⁴

Výsledky, které kampaň MOT (Měsíc odborového tisku) přinesla, měly být celostátně zhodnoceny pomocí tzv. evidenčních listů, které vydalo vydavatelství Práce. Listy po ukončení akce musela vyplnit každá závodní rada a zaslat krajskému výboru příslušného svazu.¹⁸⁵ Bohužel, nepodařilo se dohledat souhrnné závěrečné resumé této akce, pouze dílčí zhodnocení, zaslané Svazem zaměstnanců v lesnictví, dřevoprůmyslu

¹⁸⁰ Zpráva o distribuci tisku ROH v roce 1951 a úkoly v roce 1952. Sekretariátu ÚRO, zpracoval s. Kobyłka. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/12, Praha 27. 2. 1952.

¹⁸¹ Příprava měsíce odborového tisku a propagandy podle usnesení III. Světového odborového tisku, číslo pořadu 16. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 47, inv.j. 601, Praha 2. 2. 1954.

Taktěž: „Sjezd doporučuje Světové odborové federaci, všem národním odborovým ústředním a všem odborovým organizacím, aby organizovaly každoročně „Měsíc odborového tisku a odborové propagandy“, aby tento tisk a propagandu bránily, rozvíjely a zlepšovaly a aby popularizovaly činnost Světové odborové federace.“ (In: Tamtéž.)

¹⁸² Uveřejněno v bulletinu ÚVS textil. Měsíc odborového tisku 15. 4. – 15. 5. 1954. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, rok 1954.

¹⁸³ Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 11. 2. 1954 o přípravě Měsíce odborového tisku a propagandy podle usnesení III. Světového odborového sjezdu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 47, inv.j. 601, Praha 11. 2. 1954.

¹⁸⁴ Práce – vydavatelstvo ROH. Oběžník číslo 19. Všem krajským tiskovým referentům! Měsíc odborového tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, Praha 15. 4. 1954.

¹⁸⁵ ROH-Svaz zaměstnanců spojů. Všem závodním radám, krajským výborům, Slovenskému výboru, členům, pracovníkům a aktivistům ÚV SZS. Věc: Měsíc odborového tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, Praha 8. 4. 1954.

a papírenského průmyslu. V zhodnocení se konstatuje, že díky akci MOT byl zvýšen odběr odborového tisku, zejména denního a svazového sektorového. Vyzdvížen byl kraj Olomouc, „*kde na příklad v závodě Jesenické pily Litovel odebírá časopis 91% zaměstnanců, v závodě Olšany 85%, v závodě Štítý 80%. V Měsíci odb. tisku byl v tomto kraji překročen plán o 536 výtisků. Dobré výsledky nábory se projeví i v závodech kraje Hradec Králové...Měsíc odborového tisku proběhl jako součást předvolební kampaně a možno říci, že tento úkol splnili funkcionáři...v převážné většině s úspěchem.*“¹⁸⁶

Navzdory uskutečněným propagačním akcím na podporu svého tisku, shledala ÚRO na konci sledovaného období, že se stále vyskytují nedostatky v práci s tiskem i v jeho využívání, a že jsou stále ještě funkcionáři neznající některé odborové tituly. ÚRO zároveň musela připustit, že závody, kde se s tiskem pracuje dle jejích pokynů a představ, byly stále v menšině.¹⁸⁷

2.4 Redakce, redaktori a dopisovatelé odborového tisku

Jak již bylo uvedeno, postavení redaktora definoval zákon č. 101/1947. Dle této normy se za redaktora považoval ten, pro koho byla redaktorská práce hlavním zaměstnáním, byl zapsaný ve Svazu českých novinářů, a s tím i novinářsky penzijně pojištěn.¹⁸⁸

V rámci odborů schvalovalo přihlášku do Svazu českých novinářů nejprve osobní oddělení, poté Ústřední propagační komise a její tiskové oddělení. Touto procedurou mělo být zajištěno, že je žadatel „prověřen“.¹⁸⁹

Zákon č. 101/1947 také stanovoval, že každý list s týdenní periodicitou musel mít ve své redakci novináře z povolání. Listy s delší jak týdenní periodicitou nemusely být řízeny redaktory, avšak pracovníci, kteří tato periodika řídili, nebyli oprávněni používat titul redaktor. Tato situace se v rámci odborového tisku týkala především

¹⁸⁶ ROH-Svaz zaměstnanců v lesnictví, dřevoprůmyslu a papírenském průmyslu. *Zpráva o průběhu Měsíce odborového tisku*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, 4. 6. 1954.

¹⁸⁷ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu: 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

¹⁸⁸ Redaktorům závodních a podnikových časopisů – Důležité upozornění!. In: *Zpravodajská služba ÚRO*. Červenec 1947, č. 33/47. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

¹⁸⁹ *Hlášení redaktorů k pensijnímu pojištění*. Č. j. VIII-124.557/Kp/wá. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58/c, Praha 14. 6. 1948.

závodních a podnikových časopisů.¹⁹⁰ ÚRO proto zveřejnilo instrukci pro korekturu v tirážích těchto časopisů: „1/ v případě, kde je uvedeno „odpovědný redaktor“ uveďte: „odpovědný zástupce listu“, 2/ kde jste mimo označení „odpovědný redaktor“ měli uvedenou další osobu pod titulem „vedoucí redaktor, uveďte: „...řídí...XY...“ bez označení redaktor, 3/ kde máte mimo odpovědného redaktora nebo vedoucího redaktora uvedeno „...řídí redakční kruh“, uveďte pouze: „řídí... XY... se spolupracovníky“¹⁹¹ Za zneužití titulu redaktor mohla být uložena pokuta až 50.000 Kčs.¹⁹²

28. 12. 1950 vstoupil v platnost nový zákon č. 184/50 Sb. o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů a dne 16. ledna 1951 začala platit vyhláška ministerstva informací a osvěty čís. 39/51, která sloužila jako prováděcí předpis k novému zákonu. Díky přijetí těchto dokumentů zanikla výše zmíněná funkce odpovědného zástupce listu a za obsah listu se nadále stal odpovědným vedoucí redakce časopisu. ÚRO k tomuto vydalo interní pokyn, že „vedoucí redakce si musí ve svém časopise, za jehož obsah nese plnou odpovědnost, zajistit vhodným způsobem, aby obsahem časopisu nebyl spáchán trestný čin...Dosavadní označení jako „řídí redakční kruh“, „redakční rada“ apod. nepostačují, nýbrž v každém případě musí být na časopise uvedeno jméno osoby, pověřené vedením redakce.“¹⁹³

Neměl-li daný svaz dostatek redaktorů pro svůj časopis, mohl si najmout externího redaktora, který pak pracoval obvykle za paušál, jehož výše byla např. v roce 1948 Kčs 1.500,-.¹⁹⁴ V praxi odborového hnutí fungovala praxe „externistů“ např. takto: „ve Svazu zaměstnanců v hornictví, odkud odešel redaktor Beránek, nový zaměstnanec přijat nebyl a za paušál...vede svazový časopis redaktor Václavík z „Práce“.“¹⁹⁵

S nedostatkem redaktorů z povolání se odborový tisk potýkal ještě v roce 1949. Redigování časopisů často vykonávali funkcionáři jako práci navíc k výkonu svých dalších funkcí ve svazu. Náhradní či externí redaktor přijat do daného časopisu tak

¹⁹⁰ Redaktorům závodních a podnikových časopisů – Důležité upozornění!. In: *Zpravodajská služba ÚRO*. Červenec 1947, č. 33/47. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

¹⁹¹ SEEMANOVÁ, Petra, s. 30

¹⁹² Tamtéž. Pozn.. Text, ze kterého je čerpáno, popisuje, že situace s „neprofesionály“ se týkala především závodních časopisů. Pokud jde o „poválečnou očistu“, je nepravděpodobné, že by jakýkoliv odborový titul mohl vést „nepověřený soudruh“. O. Wunsch si v jednom ze svých poválečných projevů stěžuje na nedostatek nového dorostu v oblasti tisku. Je tedy možné, že na členství ve Svazu novinářů se před rokem 1948 v některých případech netrvalo. Pro účely bakalářské práce našla autorka text o školení redaktorů, bohužel, ani v něm se nikde nehovoří o tom, jak konkrétně byli tito lidé „kádrováni“.

¹⁹³ *Vysvětlivky k zákonu 184/50 Sb. o vydávání časopisů a Svazu českosl. novinářů a k vyhlášce ministerstva informací a osvěty čís. 39/51 (Úř. l. I částka 10), již se vydávají tiskové předpisy*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 125, inv.j. 105/18, rok 1951.

¹⁹⁴ Pozn. V dokumentu není uvedeno, zda se jednalo o měsíční platbu. Autorka se domnívá, že ano.

¹⁹⁵ *Redakční honoráře*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58/c, Praha 30. 1. 1948.

neměl dostatek prostoru pro redigování a propracované plánování dalšího směřování listu.¹⁹⁶ Na základě kritiky tohoto stavu tak byla představenstvem ÚRO v roce 1950 přijata zásada, že svazoví redaktoři musí být nadále oproštěni od veškeré jiné práce, kromě tiskové.¹⁹⁷

Redaktoři procházeli opakovaným školením, kde jim byla objasněna jejich práce jak po stránce odborné, odborově-politické i hospodářské. Počítalo se, že redaktoři se později budou zapojovat do školení společně s kulturně propagačními referenty jednotlivých krajů a závodními redaktory.¹⁹⁸ V roce 1955 již byla v běhu školení odborových redaktorů na Vysoké škole stranické, kde se jim dostalo „politického vzdělání“. Odborné semináře pro ně pořádal Svaz československých novinářů. V této době však vedení ROH konstatovalo, že mnozí z odborových redaktorů mají stále nedostatečné znalosti o tom, jak odbory vlastně fungují, a z tohoto důvodu bylo rozhodnuto o uspořádání řady školení, na nichž si jednotliví odboroví redaktoři měli prohlubovat své znalosti.¹⁹⁹

Školení měla čtyři úrovně: 1/ Individuální úroveň studia, která se týkala především studia odborových spisů, knih Antonína Zápotockého a marxismu-leninismu a měla se uskutečňovat ve všech redakcích. 2/ Semináře se zaměřením na aktuální dění, které byly určeny pro vedoucí redakčních oddělení u odborových deníků a pro vedoucí redaktory ze sektorových časopisů. 3/ Kurzy v Ústřední škole ROH v Měšicích byly určeny pro všechny pracovníky z redakcí a zaměřovaly se na ekonomickou a masovou kulturní práci. 4/ Dálkové studium pro redaktory závodních časopisů organizované společně se Studijním novinářským ústavem Svazu československých novinářů. Kurzy pro tyto redaktory byly pořádány již předtím, nicméně ÚRO stále nebyla spokojena s výsledky a v roce 1955 se rozhodla pracovat na vzdělávání ještě intenzivněji.²⁰⁰

¹⁹⁶ DVOŘÁK, František. První kapitola o svazovém tisku. *Odborář*. 7. ledna 1949, čís. 1, roč. 2, s. 16. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

¹⁹⁷ Kulturně propagační oddělení ÚRO-tisk. *Odpověď redakci Tvorby. O kritice svazových odborových časopisů*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

¹⁹⁸ DVOŘÁK, František. První kapitola o svazovém tisku. *Odborář*. 7. ledna 1949, čís. 1, roč. 2, s. 17. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

¹⁹⁹ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 157. Předkládá: s. G. Hnilička Systém školení odborářských redaktorů. Vedoucím redaktorům novin a časopisů ROH. Šéfredaktorovi nakladatelství Práce*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 674, rok 1955.

Taktéž: Pozn. Školení se týkala redaktorů „deníku *Práce a Práce, Odboráře, Technických noviny, Dikobrazu, Roháče, Klubu, Aufbau und Frieden, časopisů sektorových a závodních, o které odbory pečují společně se stranou a ČSM.*“ In: Tamtéž.

²⁰⁰ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 157. Předkládá: s. G. Hnilička Systém školení odborářských redaktorů. Vedoucím redaktorům novin a časopisů ROH. Šéfredaktorovi nakladatelství Práce*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 674, rok 1955.

Honoráře redaktorů sektorového a svazového tisku vycházely z dobové platné vyhlášky Svazu novinářů, která určovala základní plat podle jednotlivých tříd. Dále redaktor dostával motivační příplatek odvozený od práce odvedené v daném měsíci tzv. „výkonnostní“, který činil „nejvýše 30 procent základního platu. Přitom úhrn výkonnostního nesmí přesahovat 20 procent celkového úhrnu platu v redakci /bez platů s funkčním/.“²⁰¹ Např. plat vedoucího redaktora sektorového časopisu spadal v roce 1956 do V. stupnice (platové třídy) a činil Kčs 1.640,-, k němu často příslušel i měsíční funkční příplatek v řádu několika set korun.²⁰²

Honorář příslušel i dopisovatelům odborového tisku, např. v roce 1950 se za stránku psaného textu rukopisu (30 řádek ob řádku) do instruktážního časopisu vyplácelo Kčs 70,- až 100,-. Tomuto honoráři nepodléhaly články napsané přímo redakcí daného časopisu či texty s technicky zpracovanými směrnicemi.²⁰³

Kádrový dohled nad redaktory vykonával po roce 1948 sekretariát ÚRO, který v rámci své pravomoci rozhodoval o přijímání či propouštění šéfredaktorů odborářského tisku.²⁰⁴ Zpráva o kádrovém pořádku z roku 1956 uvádí, že sekretariát ÚRO schvaloval hierarchicky níže postavené pracovníky: zástupce vedoucích redaktorů a sekretáře redakcí listů Práce, Večerní Praha, Dikobraz a Odborář, vedoucí redaktory sektorových časopisů (návrhy na vedoucí redaktory sektorových časopisů podávalo, po dohodě s vydavatelstvem Práce, předsednictvo ústředního výboru daného odborového svazu), redakční rady listů Práce, Dikobraz, Večerní Praha, Odborář, Klub, Mezinárodní dělnické hnutí, Sovětské zkušenosti, Agonistis, Aufbau und Frieden, Československé odbory, Práce a mzda, Technické noviny, Bezpečnost a hygiena práce a schvaloval také vedoucí redaktory u titulů Klub, Technické noviny, Bezpečnost a hygiena práce, Sovětské zkušenosti, Tělovýchova a sport, Práce a mzda, Mezinárodní dělnické hnutí, Usnesení ÚRO. Výše postavené předsednictvo ÚRO schvalovalo např. hlavního redaktora deníku Práce a deníku Večerní Praha, vedoucí redaktory časopisů:

²⁰¹ Zázpis 41. schůze sekretariátu ÚRO, konané dne 15. února 1956. Číslo pořadu II/3: Zásady pro poskytování výkonnostních přídaveků honorářovým systémem redaktorům „Odboráře“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 117, inv.j. 767, 15. 2. 1956.

²⁰² Zázpis 43. schůze sekretariátu ÚRO, konané dne 29. února 1956 v 8,30 hodin. Číslo pořadu III/8c: Usnesení Sekretariátu ÚRO ze dne 29. 2. 1956, č. j. 302/56 o přeřazení soudr. Jiřího Křičenského z redakce deníku Práce do redakce deníku Večerní Praha. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 118, inv.j. 771, Praha 29. 2. 1956.

²⁰³ Zázpis ze schůze sekretariátu konané dne 10. května 1950. 12/ Návrh na placení autorských honorářů dopisovatelům časopisu „Názorná agitace“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 9, inv.j. 335, Praha 10. 5. 1950.

²⁰⁴ Dokument adresovaný K. Marvanovi, člen gen. sekretariátu ÚRO. III. Zajištění edičních úkolů. S. 4. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j.74/11, Praha 29. 12. 1948.

Československé odbory, Odborář, Dikobraz, Aufbau und Frieden a Agonistis, vedoucí pracovníky vydavatelství a nakladatelství Práce.²⁰⁵

V praxi se v rámci kádrového hodnocení redaktorů posuzovala např. účast na poradách, práce s dopisovateli, výskyt jejich politických chyb, ale i povahové vlastnosti daného redaktora. Dochovaná zpráva z roku 1951 obsahuje kádrové hodnocení dvaceti aktuálních svazových časopisů a jejich redaktorů. Osm redakcí získalo pozitivní či výrazně dobré hodnocení, u zbylých dvanácti byly shledány nejrůznější nedostatky.²⁰⁶

Klíčovou složkou hodnocení byla pokaždé osoba redaktora. Jako příklad negativního hodnocení z výše uvedené zprávy uvádí tato práce časopis Československý horník: „Redaktor s. Reisig nevyhovuje podmínkám. Má nesprávný poměr ke své práci, je měšťáckého založení. Nezúčastňuje se porad svazových redaktorů. Jeho opilství a poměr k práci /především mu jde o peníze/ poškozují dobrou pověst odborových redaktorů.“²⁰⁷

Taktéž časopis Stavebník a jeho redaktor neobstál: „Časopis...neplní správně svou úlohu a nepomáhá...našemu stavebnictví. Redaktor s. Sýkora nemá a nebude mít žádných předpokladů, aby časopis zlepšil. Jeho povahové vlastnosti škodí časopisu. Soudruh Sýkora je pomalé, plaché a pasivní povahy. Časopisu chybí bojovnost, ostrá kritika...“²⁰⁸

A neobstál ani časopis Kulturní práce: „Soudruh Löwit pracovně schopný redaktor...se však dopouští hrubých politických chyb. /...uveřejnění dopisu předsednictva strany představenstvu ÚRO až na druhé straně/...Povahou je s. Löwit nezdravě ctižádnostivý, samolibý. Někdy nedovede přijmout kritiku...kritické články...neprodiskutuje však zevrubně ve Svazu a případně v sekretariátě ÚV KSČ. Zdá se, že někdy vidí v kritice spíše senzaci...“²⁰⁹

²⁰⁵ Pro schůzi předsednictva ÚRO: Doplnky ke „Kádrovému pořádku ROH“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-PŘ, kart. 30, inv.j. 244/2/5, Praha 22. 2. 1956.

²⁰⁶ Kádrová situace v redakcích svazových časopisů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/15, Praha 16. 7. 1951.

Taktéž: Pozitivní hodnocení: Spoj, Potravinář, Distribuce, Práce v peněžnictví a pojišťovnictví, Sociální a zdravotnická práce, Nová veřejná správa, PTT, Učitelské noviny. Negativně hodnoceno: Československý horník, Kov, Zaměstnanec polí, lesů a zahrad, Lučebník, Polygrafia, Stavebník, Zaměstnanec dřevoprůmyslu, Tok, Sklářství a keramika, Spravedlnost, Jednotné zájmy, Kulturní práce. In: Tamtéž.

²⁰⁷ Kádrová situace v redakcích svazových časopisů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/15, Praha 16. 7. 1951.

²⁰⁸ Tamtéž

²⁰⁹ Tamtéž

2.4.1 Vůdčí osobnosti odborového tisku

Tato práce podrobněji zmiňuje dva redaktory Františka Dvořáka a Jiřího Sílu, kteří ve sledovaném období působili ve vrcholových funkcích a z tohoto titulu měli významný vliv v rámci struktury odborového tisku. František Dvořák působil ve své funkci po celé sledované období. Jiří Síla na svém postu působil od konce války a autorka uvádí jeho osobu zejména jako názorný příklad vysoce postaveného redaktora, jehož osoba se „znelíbila“ KSČ.

František Dvořák převzal po smrti Otakara Wünsche (6. 10. 1947)²¹⁰ funkci šéfredaktora tisku ROH a v této pozici působil až do srpna 1956.²¹¹

Narodil se 18. 4. 1906 v jihočeských Křenovicích. V Praze vystudoval filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Dle svých údajů se od mládí aktivně zajímal o politické dění, byl např. členem Výboru pro pomoc demokratickému Španělsku, předsedou Budivoje, spolku jihočeských akademiků v Českých Budějovicích. S budoucím poválečným generálním tajemníkem ÚRO Evženem Erbanem pracoval v Jednotném svazu soukromých zaměstnanců, v rámci kterého působil i jako předseda Svazu odborového studentstva a redaktor jeho časopisu Student-odborář, a to až do roku 1937.²¹²

Do srpna 1939 působil jako redaktor na „volné noze“ a spolupracoval především s Právem lidu a Ranními novinami, poté začal působit jako redaktor Úřednických listů, které vydávala Jednota soukromých zaměstnanců v průmyslu a výrobních živnostech. V roce 1941 odmítl post šéfredaktora odborového tisku a odešel do Národní práce. Avšak i nadále přispíval svými články do Práce a hospodářství – měsíčníku odborů, v té době již ovládaných nacisty. K této své činnosti uváděl: „*Psátí v duchu nacistické propagandy byl jsem přinucen politickými poměry...Stalo se tak na nátlak tiskových úřadů...psal jsem nedobrovolně, pasivně a bez iniciativy...funkci spojky mezi odbory a Národní prací jsem sabotoval...Členství v Presseklubu mi bylo vnuceno z titulu sociálně-politického redaktora...*“²¹³

²¹⁰ TOMEŠ a kol. *Český biografický slovník XX. století*. Díl 3. Praha: Paseka 1999. ISBN 80-7185-247-3. S. 534.

²¹¹ In: Národní archiv, fond ASYN, kart. členská evidence zemř 3 řada C-HA, inv. č: Dvořák Fr.

²¹² *Curriculum Vitae*. In: Národní archiv, fond ASYN, kart. členská evidence zemř 3 řada C-HA, inv. č: Dvořák Fr.

²¹³ Tamtéž

Ve svém životopise poukazoval na svou činnost v rámci odboje, na níž se měl podílet pod krycím jménem Franta. Za konkrétní odbojové činy uváděl např. zprostředkovávání korespondence mezi Londýnem a členy odboje z Českých Budějovic, konání schůzek odboje v jeho bytě, „sondování“ cest pro útoky přes Polsko do Anglie či v poslední fázi války, vydávání ilegálních tiskovin. Za svědky jeho odbojové činnosti, kterou musel po válce dokazovat, byli uvedeni, mimo jiné: František Koktán, Evžen Erban či Jiří Síla.²¹⁴

V letech 1945-48 působil v deníku Práce, kde se vypracoval na místo zástupce šéfredaktora. Jeho specializací bylo hospodářství, odborová problematika a sociální politika. Od 1. 10. 1948 začal pracovat v tiskovém oddělení ÚRO jako šéfredaktor odborového tisku. V roce 1953 se po zřízení tiskového odboru stal jeho vedoucím a v této funkci působil až do července 1956. Od srpna 1956 začal pracovat v Technickém týdeníku jako odborný redaktor zaměřující se na oblast spotřebního průmyslu. V letech 1969-71 působil jako redaktor listu Svět práce, kde se soustředil na odborovou problematiku. Do důchodu odešel 1. května 1971.²¹⁵

Druhou významnou postavou ve struktuře odborového tisku byl Jiří Síla, který část sledovaného období pracoval jako šéfredaktor deníku Práce.

Jiří Síla se narodil 19. 7. 1911 v Praze. Absolvoval reálné gymnázium, od roku 1930 přispíval do časopisu Tvorba a od 1933 do Haló-novin. Mezi roky 1935-36 působil jako redaktor odborového periodika Řidič automobilu. Poté se stal redaktorem Rudého práva a zde pracoval až do jeho zastavení v říjnu roku 1938. Následovalo krátké období, kdy nepracoval, a v první polovině roku 1939 posílil redakci Národní politiky. Ve svém životopise uvádí, že se tak stalo na pokyn vedení KSČ. Zároveň zmiňuje, že jeho činnost byla: *„až do vypuknutí války a prvního radikálního utužení německé cenzury byla publicistická činnost národně záchovná. Pod záminkou historických studií na příklad série článků o Janu Želivském...“*²¹⁶

Poté, co nacisté zpřísnilí cenzuru, přestal s aktivním politicky zaměřeným psaním a zaměřil se na zpravodajství z oblasti kultury, zejména o filmu. Tento stav trval až do roku 1941, kdy uvádí, že začal být nucen k *„novinářskému aktivismu“*²¹⁷, což by

²¹⁴ *Curriculum Vitae*. In: NA, fond ASYN, kart. členská evidence zemř 3 řada C-HA, inv. č: Dvořák Fr.

²¹⁵ *Členský dotazník k výměně novinářských průkazů*. In: Národní archiv, fond ASYN, kart. členská evidence zemř 3 řada C-HA, invent. číslo: Dvořák Fr.

²¹⁶ *Curriculum Vitae*. In: NA, fond ASYN, kart. zemřelí řada I – Síla Jiří 1911.

²¹⁷ *Curriculum Vitae*. In: NA, fond ASYN, kart. zemřelí řada I – Síla Jiří 1911.

pro něj znamenalo návrat k politickému psaní. Dle svých slov toto odmítl, následkem čehož byl suspendován a přeřazen do týdeníku Ženské noviny.²¹⁸ Avšak i zde se nadále potýkal se „zvýšeným zájmem“ o svou osobu, např. když jej Vladimír Krychtálek jmenoval předsedou sdružení filmových novinářů. Síla však tuto funkci složil hned na první schůzi filmových referentů. Před koncem války se podílel na přípravě vydávání Rudého práva a dále na vydání Práce, jejímž šéfredaktorem se později stal. Při práci pro ještě ilegální ÚRO se taktéž setkal s Františkem Dvořákem.²¹⁹

Po válce čelil Jiří Síla „nařčení z provinění proti národní cti.“ Důvodem k tomu se stal článek z června roku 1942, tedy z doby Sílova působení v Ženských novinách, v němž odsuzoval atentát na Reinharda Heydricha. Očistná komise novinářského stavu však článek klasifikovala jako „vynucený terorem“²²⁰ a Sílu obvinění zbavila.²²¹

Jiří Síla působil jako šéfredaktor Práce v letech 1945 – 1950 a významně se podílel na jeho utváření jak v poválečném, tak v pounorovém období. Avšak, jak dokládají archivy, jeho působení na postu šéfredaktora nebylo zcela bezproblémové. Kritizován byl zejména ze strany KSČ pro „přezíravý postoj“ a to jak vůči stranické politice, tak i vůči zaměstnancům Práce. KSČ se nelíbilo, že pod Sílovým vedením pracují lidé „politicky neuvědomělí, ... celá řada lidí v redakci je charakterově slabých, takových novinářských machrů, kteří do redakce nepatří.“²²² Dalším nešvarem, který mu vyčítali, bylo, že „Spojení se stranou je slabé.“²²³ Vadil taktéž nedostatek kritiky

²¹⁸ *Curriculum Vitae*. In: NA, fond ASYN, kart. zemřelí řada I – Síla Jiří 1911.

Taktéž: *Ženské noviny*. Praha: Národní práce, tiskařské a vydavatelské podniky, společnost s r. o., 1941. In: Knihovna Národního muzea, inv.j. Z10E3.

Taktéž: List vycházel v období 28. 10. 1920 – 2. 9. 1944. In: Knihovna národního muzea, KUBÍČEK, Jaromír a kol. *Časopisy České republiky 1919-1945*. Část 1, bibliografie, Vol. 3 Š-Z. Brno: Sdružení knihoven-Moravská zemská knihovna, 2009. IN: Česká retrospektivní bibliografie, řada 2 Časopisy, Díl 2. Časopisy České republiky 1919-1945 (CEBRI C2). Část 1 Bibliografie. ISBN 80-86249-38-7. S. 438.

²¹⁹ *Curriculum Vitae*. In: NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. zemřelí, řada I – Síla Jiří 1911.

²²⁰ *Dopis adresovaný Rudolfu Březinovi*. Praha 31. 8. 1947. NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. zemřelí, řada I – Síla Jiří 1911.

²²¹ Pozn. Očistnou komisi na Síluv článek upozornil Rudolf Březina, náměstek ředitele Všeobecného pensijního ústavu svým udáním ze dne 7. 8. 1945. In: NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. zemřelí, řada I – Síla Jiří 1911.

²²² *Závěr prověrky redakce „Práce“*. In: NA, fond KSČ-ÚV (KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – oddělení propagandy a agitace), kart. 518, rok 1950.

²²³ „I když je to odborový tisk, ... je nezbytné, aby soudruzi uznávali vedoucí úlohu strany vůči odborům a měli ve své práci spojení se stranou.“ In: *Závěr prověrky redakce „Práce“*. In: *Závěr prověrky redakce „Práce“*. NA, fond KSČ-ÚV (KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – oddělení propagandy a agitace), kart. 518, rok 1950.

a sebekritiky „vedení redakce nemělo správný poměr k významu stranické organizace, nevědělo, jakou pomoc může přinést kritikou a politickou mobilizací redaktorů.“²²⁴ Někteří zaměstnanci si na Sílu stěžovali v dopisech adresovaných straně, kde uváděli zpravidla výčet jeho chyb – politických či „kádrových.“²²⁵

ÚV KSČ se nakonec rozhodlo Jiřího Sílu nahradit „schopnějším“ šéfredaktorem.²²⁶ Jiří Síla začal poté pracovat v Československém státním filmu jako vedoucí oddělení tisku a propagace,²²⁷ od června 1951 jako vedoucí Scénáristického oddělení ČSF a mezi lety 1952 – 1953 působil jako člen Komise pro hodnocení práce herců ve filmu. Zemřel v roce 1960 v Praze.²²⁸

2.4.2 Dělničtí dopisovatelé

Zvláštní roli v odborovém tisku ve sledovaném období zaujímal dělničtí dopisovatelé – dělpodové²²⁹. Jejich význam neustále vzrůstal, neboť pro ROH představovali důležitý „nástroj“, který měl z odborového tisku udělat noviny a časopisy dělníků a ostatních pracujících tak, „aby jejich problémy a jejich úsilí o splnění pětiletky a uskutečnění socialismu byly hlavní a jedinou náplní...odborářských listů.“²³⁰ Odborové hnutí zmiňovalo tisk jako „element“ stojící vně hnutí v roli pozorovatele,

²²⁴ Závěr prověrky redakce „Práce“. In: Závěr prověrky redakce „Práce“. NA, fond KSČ-ÚV (KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – oddělení propagandy a agitace), kart. 518, rok 1950.

²²⁵ „...ovzduší redakce Práce, jak jsem je shledal za své činnosti...: 1/ přehlížení dílčí organizace redakce s. Sílou...2/ nedostatečná politická, odborná a stranická způsobilost většiny redaktorů, 3/kariérnictví většiny vedoucích redaktorů a nesoudružské chování ostatních, pramenící z obavy před ztrátou zaměstnání, 4/redakce není kolektivem, nýbrž skupinou jednotlivců, řízených s. Sílou a jeho vedoucími redaktory, 5/ snaha o získání čtenáře převládá nad úkolem jej vychovávat.“ In: Závěr prověrky redakce „Práce“. In: Dopis Franiška Fachnera pro Tiskové oddělení ÚV KSČ. Praha 7. března 1950. NA, fond KSČ-ÚV (KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – oddělení propagandy a agitace), kart. 518, rok 1950.

²²⁶ Zápis č. 25 ze schůze předsednictva ÚV KSČ dne 5. června 1950. I. Některé otázky odborů. In: NA, fond KSČ-ÚV 02/1, sv. 19, arch.j. 225, l.96, Praha 5. 6. 1950.

Taktěž: Pozn: „10/ Z funkce šéfredaktora „Práce“ odvolat soudruha Sílu. 11/ Místo šéfredaktora prozatím nechat neobsazeno a pověřit sekretariát v dohodě s ÚRO připravit návrh kandidáta na šéfredaktora „Práce“. 12/ Pověřit sekretariát navrhnout pro soudruha Sílu vhodné zaměstnání.“ In: Tamtéž.

²²⁷ NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. zemřelí, řada I – Síla Jiří 1911.

²²⁸ KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948 – 1953*. Praha: LIBRI, 2002. Vyd. 1. ISBN 80-7277-093-4. S. 213.

²²⁹ Význam dělnických dopisovatelů a jejich vztah k závodním časopisům. /Informace pro soudruhy vedoucí závodní časopis/. *Zpravodajská služba ÚRO*. 28. 12. 1948, čís. 98/48. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

²³⁰ Výboru závodní skupiny ROH. Věc: Dělničtí dopisovatelé. ÚRO-Ústřední kulturně propagační komise. Č. j. VIII-242.959/Mar/wá. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58/d, Praha 11. 12. 1948.

pomocí dopisovatelů se měl stát aktivní složkou. Dělničtí dopisovatelé měli prostřednictvím svých témat ovlivňovat hospodářský i politický život. Jejich stěžejní úkol byl definován jako pravdivé zobrazování pracovního úsilí, úspěchů a problémů pracujících a také boj proti „*nepořádkům a trestuhodné lhostejnosti a neodpovědnosti ve výrobě i administrativě, za zvýšení politického uvědomění, za zvýšení produktivity práce.*“²³¹

Pro odborové funkcionáře se stalo velkou výzvou vyhledávání vhodných kandidátů na funkci dělnického dopisovatele. Tím se mohl a měl stát pouze politicky uvědomělý a dobrý zaměstnanec. Nepožadovalo se však, aby byl daný dopisovatel „*zvláště schopen pera*“²³², neboť ROH primárně nehledalo nové žurnalisty, ačkoliv se připouštělo, že z některých by se mohli žurnalisté postupem času stát. Žádání byli ti, „*kteří, mají jasný a zdravý dělnický názor na věci, ...kritické a uvědomělé dělnické hledisko, které je nutno přenést do našeho odborářského tisku.*“²³³

V květnu 1949 konstatovalo předsednictvo ÚRO, že se činnost dělnických dopisovatelů setkává s nepochopením, a to jak na straně redakcí – příjemců jejich příspěvků, tak na straně závodů, kde dopisovatelé pracovali. V závodech docházelo ke snahám cenzurovat příspěvky dopisovatelů.²³⁴

Z výše uvedeného důvodu uspořádalo ÚRO a Svaz československých novinářů ve dnech 18. - 19. června 1949 I. celostátní konferenci dělnických dopisovatelů konanou v prostorách Radiopaláce v Praze na Vinohradech.²³⁵ Konference se zúčastnili pouze aktivně přispívající dopisovatelé – celkem 424, 180 redaktorů a dalších hostů. Úkolem konference především bylo ukotvit pozici dělnického dopisovatele ve struktuře tisku.²³⁶

Titulu dělnický dopisovatel nebo jen dopisovatel směl nadále užívat jen ten, „*kdo je již nejméně po dobu tří měsíců stálým spolupracovníkem časopisu, osvědčil se a byl přijat za člena krajského klubu dopisovatelů. Titulu „dělnický dopisovatel“ smí užívat jenom dělník, titulu „dopisovatel“ požívají ostatní pracující ze*

²³¹ Výboru závodní skupiny ROH. Věc: Dělničtí dopisovatelé. ÚRO-Ústřední kulturně propagační komise. Č. j. VIII-242.959/Mar/wá. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58/d, Praha 11. 12. 1948.

²³² Tamtéž

²³³ Tamtéž

²³⁴ Celostátní konference dělnických dopisovatelů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-Ú.SEKR, kart. 6, inv.j. 280/1. 11., 19. 5. 1949.

²³⁵ Tamtéž

²³⁶ Zpráva o celostátní konferenci dělnických dopisovatelů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-Ú.SEKR, kart. 6, inv.j. 284. 6, Praha 30. 6. 1949.

*závodů...Dopisovatele smí být spolupracovníkem pouze jednoho listu...je žádoucí, aby dopisovatelé ústředních a krajských listů byli také spolupracovníky závodních časopisů.*²³⁷

Konferenci řídil předseda Svazu československých novinářů Antonín Nedvěd. Hlavní referát měl Václav Kopecký, který v něm vyzdvihl roli dopisovatelů v socialistickém tisku.²³⁸ „Bylo zdůrazněno, že kroužky dopisovatelů budou na závodech při závodních klubech a členy kroužků budou všichni dopisovatelé bez ohledu na to, kterému listu dopisují.“²³⁹ Usnesení, které konference přijala, definovalo dále např. funkci dělnického dopisovatele²⁴⁰, nárok na honorář za příspěvek²⁴¹ i povinnost jednotlivých redakcí pořádat školení pro své dělnické dopisovatele.²⁴²

Školení měla na programu otázky kádrové i praktická cvičení, trvala zpravidla několik dní a pořádala se buď přímo v redakcích jednotlivých listů či „výjezdně“, např. v Dobříši, Zlenicích nad Sázavou či v Měšicích u Prahy. Konání kurzu, jeho náplň i rozpočet schvaloval sekretariát ÚRO. Náklady byly hrazeny z fondu odborářské výchovy a např. rozpočet tří týdenního výjezdního školení pro 40 účastníků činil 100.000,-Kčs,²⁴³ dvoudenní školení 25-30 dopisovatelů v redakci vyšlo cca na 18.000,-Kčs.²⁴⁴

²³⁷ Resoluce první celostátní konference dělnických dopisovatelů. *Československý novinář*. 1. 6. 1949, č. 4, roč. 1, s. 2. In: Národní knihovna, fond 54D11282.

²³⁸ Dělničtí dopisovatelé z celé republiky zasedali v Praze. *Budujeme*. 23. 6. 1949, č. 25, roč. 1 (5), s. 3. In: Národní knihovna, fond 54D11282.

Taktěž: Pozn. oproti archivu ČMKOS se údaje o počtu účastníků konference liší. List *Budujeme* ve svém textu uvádí 467 dělnických dopisovatelů a 103 novinářů a hostů. In: Tamtéž.

Taktěž: Z projevu V. Kopeckého: „U našich dělpodů musíme si vzít příklad ze sovětského tisku, na jehož předních stránkách se denně stkví vedle slavných jmen sovětských novinářů a spisovatelů příspěvky dělnických dopisovatelů...“ In: Tamtéž.

²³⁹ *Zpráva o celostátní konferenci dělnických dopisovatelů*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-Ú.SEKR, kart. 6, inv.j. 284. 6, Praha 30. 6. 1949.

²⁴⁰ Národní knihovna, fond 54D11282, *Československý novinář*. , roč. I., čís. 4, Praha: Svoboda, 1.6.1949, s.2 Resoluce první celostátní konference dělnických dopisovatelů. - Pozn: „*Dělnický dopisovatel je tlumočnickem veřejného mínění dělnické třídy a je povolán k tomu, aby odhaloval nedostatky v závodech, ve výrobě, v úřadech a jinde a aby je pomáhal odstraňovat...*“

²⁴¹ ZÁZVORKA, Antonín. Jak zajišťujeme splnění resoluce konference dělnických dopisovatelů *Československý novinář*. 1. 6. 1949, č. 4, roč. 1, s. 5. In: Národní knihovna, fond 54D11282. - „*Zvlášť podnětné a kritické příspěvky se honorují odstupňovaným paušálem; příspěvky, které jen registrují či zaznamenávají, obvyklým řádkovým honorářem. Paušálním honorářem budeme honorovat i neuveřejněné příspěvky, které daly redakci cenný podnět k jinému vhodnému využití.*“ In: Tamtéž.

²⁴² *Zpráva o celostátní konferenci dělnických dopisovatelů*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-Ú.SEKR, kart. 6, inv.j. 284. 6, Praha 30. 6. 1949.

²⁴³ *Redaktorský kurz pro dělnické dopisovatele Práce v době od 3. do 23. září t. r. v Měšicích u Prahy. Referuje: s. Marvan*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 95, inv.j. 86/d, rok 1950.

²⁴⁴ *Dvoudenní školení dělnických dopisovatelů v redakci „Budujeme“*. Referuje: s. Marvan. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 95, inv.j. 86/d, rok 1950.

Jako příklad praktického školení je možné uvést kurz, který pořádal časopis „Budujeme“. Dopisovatelé si pod dohledem redaktorů mohli zkusit zredigovat aktuální číslo časopisu. Každý redaktor si po dobu školení vzal na starosti jednoho dopisovatele, kterému měl vysvětlit práci v redakci a v tiskárně. Dopisovatelům mělo být vysvětleno vše, co se děje od dodání jejich článku do redakce až po zalomení listu v tiskárně. Při každodenních redakčních poradách se s dopisovateli probírala určitá část obsahu daného čísla. Na vyšší úrovni se dopisovatelé seznámili s fungováním tiskového referátu ÚRO a jeho jednotlivými redakcemi, např. redakcí fotografického archivu, redakcí závodních časopisů či redakcí svazového tisku.²⁴⁵

Ve zprávě z roku 1950 se dovídáme, že na jeden svazový časopis připadalo průměrně 30 dopisovatelů, což dle hodnocení, bylo neuspokojivé.²⁴⁶ Tiskový referát ÚRO vykonával kontroly a hodnotil jednotlivé redakce také podle práce s jejich dělnickými dopisovateli.²⁴⁷

O tom, jak by měla práce s dopisovateli ideálně vypadat, je možné získat představu ze závěrů a doporučení, které tiskový referát ÚRO vydával po vykonané kontrole. Redakce měla vést seznam, v němž by své dopisovatele rozdělila na stálé a nepravidelné. Na místo katalogu dopisovatelů, bylo doporučeno vést kartotéku pouze stálých dopisovatelů a popř. barevně ještě dále rozdělit na dopisovatele z řad dělníků a z řad úředníků. Kartotéční lístek měl obsahovat jméno a příjmení, datum narození, bydliště a údaje o zaměstnání, popř. jakými školeními dopisovatel prošel. V kartotéce neměly chybět záznamy, byl-li dopis zveřejněn, zda na něj bylo odpovídáno a výše honoráře. Každá redakce měla kartotéku pravidelně kontrolovat a dopisovatelé, v jejichž kartotéce nebyla delší dobu patrná aktivita, se měli vyzývat k další spolupráci.²⁴⁸

Na došlé dopisy se měl vést zvláštní protokol obsahující opět jméno a adresu odesílatele, datum, jednací číslo, předmět dopisu, zda byl uveřejněn, ve kterém čísle a odpověď redakce. Jakousi „podevidencí“ k tomuto protokolu, měl být protokol došlých dopisů s kritickým obsahem. Tento protokol měl mít dvě rubriky zaznamenávající, „*jak byl dopis prověřován a jaký je výsledek kritiky.*“²⁴⁹

²⁴⁵ Týdenní školení dělnických dopisovatelů týdeníku „Budujeme“. Referuje: s. Marvan. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 95, inv.j. 86/d, rok 1950.

²⁴⁶ Výsledky hodnocení práce s dopisovateli v redakcích svazových listů /stav 1. prosince 1950/. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, Praha 1. 12. 1950.

²⁴⁷ Zápis o revizi práce s dopisovateli v redakci časopisu „Čsl. horník“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1. Tiskový referát ÚRO, Praha 28. 11. 1950.

²⁴⁸ Tamtéž

²⁴⁹ Tamtéž

Další součástí evidence měly být zvláštní složky každého dopisovatele, které by obsahovaly jeho kádrový posudek, veškerou korespondenci vedenou s dopisovatelem, originály rukopisů a výstřižky otištěných článků. Náhodných dopisovatelů se výše uvedené evidence netýkala, jejich příspěvky se měla ukládat do archívu redakční pošty.²⁵⁰

Dle ideálního předpokladu neměly redakce příspěvky pouze zveřejňovat, ale na veškeré dopisy svých dopisovatelů reagovat do 14 dnů. Jak již bylo zmíněno, kritické dopisy měly mít svou zvláštní evidenci a měly být „*důsledně prověřovány prostřednictvím krajských či okresních orgánů Svazu, případně všeodborových orgánů, podle povahy dopisu. V případě nutnosti musí dát redakce i Svaz záštitu autorům kritických dopisů a nesmí připustit jejich šikanování.*“²⁵¹

Veškeré zveřejněné dopisy, i nekritické měly být opatřeny komentářem redakce. Obsahový materiál, který skýtaly také neuveřejněné dopisy, měl být používán jako téma úvodníků, souhrnných článků či pro účely kampaní.²⁵²

Jedním z doporučených nástrojů na zvýšení „ochoty“ dopisovatelů přispívat, bylo zasílání dopisovatelům ofrankovaných obálek či obálek opatřených razítkem „Poštovné paušalováno – platí příjemce.“ Dalším nástrojem bylo honorování dopisovatelů za každý zveřejněný příspěvek.²⁵³

Posledním doporučením bylo, aby redakce neopomínaly své stále dopisovatele přihlašovat do Svazu československých novinářů.²⁵⁴ Toto bylo v souladu s usnesením I. celostátní konference dělnických dopisovatelů, kde bylo stanoveno, že za stálého (pravidelného) dopisovatele byl považován ten, kdo v období šesti měsíců zaslal alespoň tři příspěvky, přičemž nebylo nutné, aby všechny zasláné příspěvky byly uveřejněny, hodnotila se míra pravidelnosti spolupráce.²⁵⁵

V praxi bylo zjištěno, že evidence dopisovatelů v redakcích probíhala chaoticky – náhodní dopisovatelé byli evidováni dohromady s pravidelnými dopisovateli i s odborovými funkcionáři. Nevedla se evidence došlé korespondence a neprováděla

²⁵⁰ *Zápis o revisi práce s dopisovateli v redakci časopisu „Čsl. horník“.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1. Tiskový referát ÚRO, Praha 28. 11. 1950.

²⁵¹ Tamtéž

²⁵² Tamtéž

²⁵³ Tamtéž

²⁵⁴ Tamtéž

²⁵⁵ *Výsledky hodnocení práce s dopisovateli v redakcích svazových listů /stav 1. prosince 1950/.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, Praha 1. 12. 1950.

pravidelná kontrola kartoték. Některé redakce ničily nepoužitý materiál z dopisů, namísto jeho archivace, a tímto se zbavovaly své povinnosti reagovat na došlé dopisy.²⁵⁶

Pokud šlo o kádrování dopisovatelů, bylo zjištěno, že většina redakcí neví o svých dopisovatelích téměř nic. Doporučeno tedy bylo, aby kádrování prováděly závodní rady, popř. okresní výbor daného odborového svazu. Redakce taktéž často opomíjely zapisovat dopisovatele do Svazu československých novinářů.²⁵⁷

Práce s dopisovateli, tedy především reakce na dopisy, považovali redaktoři většinou za spíše okrajovou práci, na kterou již nezbyval čas. A za dostatečnou „odpověď“ se považovalo uveřejnění článku a honorář. Tato „nečinnost“ redaktorů byla terčem kritiky. Považovalo se, že zůstane-li dopisovatel bez odezvy, nedostává se mu jakéhosi „výchovního momentu odpovědi“ a dopisovatelé jsou tak ochuzeni motivační instruktáž, kterou měla každá odpověď obsahovat. V rámci instruktáže se měli dopisovatelé dovídat o případných probíhajících kampaních a také se předpokládalo, že jim redaktoři v několika bodech vylíčí, na co se mají zaměřit v dalším příspěvku. Redaktoři neměli opomenout ve své odpovědi „kriticky zhodnotit předchozí dopis ve stálé snaze vychovávat dopisovatele – vychovávat spolupracovníka redakce“²⁵⁸ Mimo těchto individuálních instruktáží, redakce často opomíjely zasílat dopisovatelům hromadnou instruktážní korespondenci zvanou „Dopisovatel tisku ROH“.²⁵⁹

Přestože účelem celostátní konference dopisovatelů bylo, mimo jiné, zamezit „pronásledování“ dělnických dopisovatelů na jejich pracovištích, docházelo k němu i nadále.²⁶⁰ I zde některé redakce selhávaly a nabyly schopny plnit svou povinnost: „být pečlivou ochránkyní dopisovatelských kádrů...“²⁶¹

Mnohé redakce, ve sledované době, také neplnily usnesení celostátní konference a opomíjely honorování zaslaných otištěných příspěvků, kdy zasilateli příslušela tarifní sazba za řádek. Některé redakce obcházely odměňování tím, že dopisovatelům zasílaly

²⁵⁶ *Výsledky hodnocení práce s dopisovateli v redakcích svazových listů /stav 1. prosince 1950/*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, Praha 1. 12. 1950.

²⁵⁷ Tamtéž

²⁵⁸ Tamtéž. - Pozn. Po prověře seznamů dopisovatelů se značně zredukoval počet dopisovatelů, např. v časopise Československý horník se stav snížil ze 73 na 15, v časopise Kov ze 143 na 84. In: *Výsledky hodnocení práce s dopisovateli v redakcích svazových listů /stav 1. prosince 1950/*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, Praha 1. 12. 1950.

²⁵⁹ Tamtéž

²⁶⁰ Tamtéž

Taktéž: „I u nás ve svazových časopisech máme případy šikanování a pronásledování dopisovatelů. Časopis „Spoj“ dovedl správně ochránit svého dopisovatele..., kterému za nekompromisní kritiku bylo vyšším orgánem vyhrožováno přemístěním. Na druhé straně však redakce „Lučebníma“ se v podobném případě své dopisovatelky nezastala-a ztratila ji.“ In: Tamtéž.

²⁶¹ Tamtéž

knihy. Kritika tohoto jednání z vedení poukazovala na fakt, že „je nutno si uvědomit, že honorář je jedním z prostředků, které nám pomáhají získávat hodnotné články pro časopis, a podle toho budeme také honoráře určovat.“²⁶²

2.4.3 Kritika a sebekritika

Kritické články byly ve sledovaném období považovány za velmi důležitý nástroj pro rozvoj socialistické společnosti a zároveň za nejdůležitější pracovní metodu odborového tisku.²⁶³ Opět se tak dělo v souladu s názorem strany: „Kritika a sebekritika je komunistická metoda výchovy kádrů, kde není kritiky, tam lidé nerostou, nezvyšuje se jejich politická úroveň.“²⁶⁴ Avšak tiskový aparát se potýkal s velkou neochotou dopisovatelů psát kritické články do svazových časopisů a provádět tak „kritiku zdola“. Tuto problematiku řeší text z roku 1950. Je zde konstatováno, že: 1/ zveřejněné kritické příspěvky od dopisovatelů více řeší „výkony nebo metody používané na jiných pracovištích“²⁶⁵, než situaci z vlastního pracoviště, 2/ často se jedná spíše o „odezvu na články“²⁶⁶, 3/ jako příklad se vyskytuje se kritika přejetá ze závodních časopisů, z referátů a projevů, tedy opět „ne původní“²⁶⁷, 4/ ve většině textů od vyšších odborových složek či redaktorů je kritika spíše „všeobecná, nekonkrétní, nejmenující“²⁶⁸ Příčinu výše uvedeného stavu spatřoval text v obavách dopisovatelů ze ztráty důvěry, v horším případě ze ztráty zaměstnání. Dále apeloval na svazy, aby se více za své členy stavěly a na redaktory, aby se aktivně zapojovali do řešení konkrétních případů, aby dopisovatelé následně mohli číst o výsledcích své kritiky v časopise. Zveřejnění výsledku dané kauzy bylo bráno jako výrazný, avšak stále chybějící motivační prvek.²⁶⁹

²⁶² Výsledky hodnocení práce s dopisovateli v redakcích svazových listů /stav 1. prosince 1950/. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, Praha 1. 12. 1950.

²⁶³ Kritika a sebekritika ve svazových listech. Usnesení porady redaktorů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, 10. 11. 1950.

²⁶⁴ Závěr prověrky redakce „Práce“. In: NA, fond KSČ-ÚV (KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – oddělení propagandy a agitace), kart. 518, rok 1950.

²⁶⁵ O kritice ve svazových listech. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

²⁶⁶ Tamtéž

²⁶⁷ Tamtéž

²⁶⁸ Tamtéž

²⁶⁹ Tamtéž

Za určitou formu sebekritiky či kritiku odborového tisku „shora“ je možné považovat články poukazující na práci odborového tisku. Klíčovým se stal zejména rok 1949 a počátek roku 1950.

Počátkem roku 1949 zadalo předsednictvo ÚRO tiskovému oddělení úkol provést kritiku svazových časopisů.²⁷⁰ Od ledna toho roku vyšlo v Odboráři několik textů poukazujících na nedostatky odborového, především svazového, tisku. V této kritice, jejímž autorem byl František Dvořák, se poukazovalo např. na nedostatek aktuálnosti odborového tisku, která se však omlouvala nedostatkem papíru, a tímto vynucenou měsíční periodicitou většiny svazových časopisů. Autor dále poukazoval na nutnost odlišit tisk odborový od ostatního tisku ve smyslu jeho základního poslání organizačního, výchovného, odborově politického a s poukazem na příslušnost k danému odborovému svazu. Kritice neunikla nejen formální, ale i obsahová stránka. V některých listech nebylo dodržováno dělení na rubriky, díky čemuž se čtenář mohl cítit v textech dezorientovaný, problém byl i s řazením jednotlivých článků podle důležitosti. Svazové listy měly zveřejňovat více svých původních článků a nepřejímat materiál z jiných zdrojů, zejména denního tisku. Kritizována byla i celková úprava listů, jako např. titulky, volba fondu písma či lámání textu. Ve svém textu autor dále apeloval na větší profesionalizaci redaktorů píšících do svazových listů a zároveň i na spolupráci těchto redaktorů s dělnickými dopisovateli.²⁷¹

Kritikou, opět zejména svazového tisku, se na konci roku 1949 zabýval ve svém článku i časopis Tvorba, který konstatoval, že: „v *posledních číslech svazových časopisů se až na některé výjimky vesměs nadále vyskytují chyby, pro něž byly „Odborářem“ kritisovány.*“²⁷² Ze strany ÚRO následně došlo ke snaze o instruování a apelu na redaktory ohledně psaní. ÚRO ve své reakci nepopírala oprávněnost této kritiky, avšak zároveň se snažila vyzdvihnout, že to byla především kritika zveřejněná v Odboráři a také „*soustavná instruktáž tiskového oddělení ÚRO a především poctivé úsilí svazových redaktorů*“²⁷³, které napomohlo zlepšení úrovně tisku. K tomu mělo dojít především zvýšením profesionalizace redaktorů, zlepšením organizace práce

²⁷⁰ Kulturně propagační oddělení ÚRO-tisk. *Odpověď redakci Tvorby. O kritice svazových odborových časopisů.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

²⁷¹ DVOŘÁK, František: První kapitola o svazovém tisku. *Odborář.* 7. 1. 1949, č. 1, roč. 2, s. 15-17. In: In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

²⁷² Kulturně propagační oddělení ÚRO-tisk. *Odpověď redakci Tvorby. O kritice svazových odborových časopisů.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950. - Pozn. FINKESOVÁ, G. O kritice svazových časopisů, *Tvorba.* čís. 50/1949.

²⁷³ Tamtéž

v redakci a rozšířením sítě dělnických dopisovatelů.²⁷⁴

Kritikou a sebekritikou, jako prostředku pro odstraňování nedostatků se zabýval na celostátní úrovni také Svaz československých novinářů. Ve snaze začít efektivně využívat kritiky a sebekritiky byla vydána závazná ustanovení: 1/ Redakce listů budou ve svých plánech počítat se zveřejňováním kritických textů. 2/ U každého případu budou „*důsledně probojovávat nápravu a pranýřovat ty, kteří kritiku v tisku ignorují*“²⁷⁵. Průběžně vysvětlovat čtenářům význam kritiky a sebekritiky. 3/ Zavedení evidence všech uveřejňovaných kritických materiálů. 4/ Zvýšení péče o příspěvky v oddělení korespondence, „*lépe využívat příspěvků dopisovatelů a dopisů svých čtenářů.*“²⁷⁶ 5/ Redaktoři budou častěji vysíláni do terénu, aby lépe poznali, co je třeba kritizovat. 6/ V případě problémů, bude do terénu vyslána brigáda dopisovatelů vedená redaktorem. 7/ Redakce budou vnášet „*kritický pohled do všech částí listu a nacházet a využívat různé formy novinářské kritiky.*“²⁷⁷ 8/ Redakce se s největší pozorností věnují „*kritickým materiálům, aby nejen upozorňovaly na chyby a nedostatky, ale do hloubky odhalovaly příčiny, ukazovaly cestu k nápravě a působily na čtenáře svou jasností a přesvědčivostí.*“²⁷⁸

Svazoví redaktoři na své schůzi dne 10. 11. 1950 přijali interní závazné směrnice, které vycházely z nařízení Svazu: 1/ V měsíčních plánech bude pro každé číslo počítáno s kritikou, která bude získávána na základě rozboru hlášení skupin a prověrek v závodech. 2/ Dopisovatelé svazových listů budou „*instruováni, jak kritisovat, čeho si všímat a bude jim soustavně vysvětlováno, jakou důležitost má veřejná kritika v novinách.*“²⁷⁹ 3/ Kritickým dopisům bude věnována pozornost od začátku až do ukončení případu – sjednání nápravy a o výsledku budou čtenáři informováni. „*Za své dopisovatele se časopis i celý svaz s plnou vahou postaví a nedopustí, aby autoři kritických článků byli pronásledováni od těch, kteří si ještě nedovedli najít správný poměr ke kritice.*“²⁸⁰ 4/ Kritické články budou kromě popisu nedostatků také odhalovat jejich příčiny a ukazovat cestu k nápravě. 5/ Svazoví

²⁷⁴ Kulturně propagační oddělení ÚRO-tisk. *Odpověď redakci Tvorby. O kritice svazových odborových časopisů.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

²⁷⁵ Předsednictvo Svazu československých novinářů. *Nedat zrezavět zbrani kritiky v tisku.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

²⁷⁶ Tamtéž

²⁷⁷ Předsednictvo Svazu československých novinářů. *Nedat zrezavět zbrani kritiky v tisku.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

²⁷⁸ Tamtéž

²⁷⁹ *Kritika a sebekritika ve svazových listech. Usnesení porady redaktorů.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, 10. 11. 1950.

²⁸⁰ Tamtéž

redaktoři provedou nábor dopisovatelů a také vylepší vzájemnou spolupráci. Zároveň budou navštěvovat závody, aby „měli opravdu živý styk s členstvem svazu.“²⁸¹

6/ Referát svazového tisku bude dohlížet na dodržování směrnic a provádět kontroly práce s dopisovateli a obzvláště práce s kritickými příspěvky.²⁸²

2.4.4 Cenzurní praxe v odborovém tisku

Cenzura, ačkoliv nebyla oficiálně zavedena, se nevyhnula ani listům ROH. Zejména ve snaze nedopustit jakékoliv vybočování z mantinelů vytyčenými KSČ na stránkách odborářského tisku. V listopadu 1950 při poradě vedoucích tiskových referátů, poukázal František Dvořák na množství „politických chyb“, které se v textech odborového tisku vyskytovaly. Zároveň vyjádřil domněnku, že musí jít o organizovanou činnost, na níž reflektoval taktéž zahraniční rozhlas.²⁸³ Tiskový referát „trápily“ především chyby, které obracely smysl vět, což potlačovalo agitační účinek textu a mohlo napomáhat „reakční šeptandě a propagandě“²⁸⁴

Za noviny a jejich obsah odpovídala redakce a vedoucí redaktor. Aby se zabránilo chybám, přijala porada opatření, aby se obtahy dělaly dvojmo. Opravený a podepsaný obtah vracel odpovědný redaktor do tiskárny, druhý si redakce nechávala pro kontrolu. Kromě bezpečnostního lektora měl výtisk kontrolovat ještě další pracovník. Pro případ, že by se noviny tiskly v noci, měl být tento pracovník přítomen i v tiskárně u rotačky. Zvláštní pozornost měla být věnována především titulům, obtahům, obrázkům a rukopisům.²⁸⁵

U svazových časopisů se výše popsaná praxe výrazněji nelišila. Na základě usnesení museli redaktoři se zvýšenou pečlivostí číst rukopisy, obzvláště u kritických článků. Dále se vyžadovalo, aby redaktoři četli obtahy před tiskem a zvýrazňovali v nich poslední korektury. Svým podpisem na obtahu pak odpovědní redaktoři

²⁸¹ *Kritika a sebekritika ve svazových listech. Usnesení porady redaktorů.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, 10. 11. 1950.

²⁸² Tamtéž

²⁸³ *Zápis z porady vedoucích jednotlivých tiskových referátů v kanceláři s. Dvořáka dne 16. 11. 1950.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, 16. 11. 1950.

²⁸⁴ *Zápis z porady svazových redaktorů z 18. XI. t. r. v 9 hodin v zasedací síni I. patra Odborového domu Na Perštýně.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

²⁸⁵ *Zápis z porady vedoucích jednotlivých tiskových referátů v kanceláři s. Dvořáka dne 16. 11. 1950.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, 16. 11. 1950.

Taktéž: Za správnost obsahu v jednotlivých redakcích toho času odpovídali: „*Budujeme – s. Klecík, Květen – s. Riedl, Odborář – s. Stýblo, Děláme závodní časopis – s. Spiess.*“ In: Tamtéž.

stvrzovali jeho schválení. Teprve pak se mohlo začít s tiskem. Druhý exemplář obsahu s vyznačenými opravami si redakce měla nechat v evidenci. Další povinnost spočívala v četbě prvních výtisků, které vyšly z rotačky, teprve po jejich odsouhlasení, se mohlo začít s expedicí. Tento souhlas byl stvrzen podpisem na signálním výtisku, druhý exemplář se opět uchovával pro evidenci. Redaktoři svazových časopisů o průběhu těchto opatření informovali ústřední tajemníky a předsedy svazů.²⁸⁶

U závodních časopisů se v korespondenci „Děláme závodní časopis“ zveřejnilo upozornění vyzývající k ostrážitosti a bdělosti nad obsahem, s poukazem na fakt, že za noviny zodpovídá redaktor.²⁸⁷

2.5 Archivace

Idea zřídit archiv se zrodila na základě usnesení I. všeodborového sjezdu v roce 1946. Hlavním posláním všeodborového archivu bylo shromažďovat „*veškerý písemný, tištěný, novinový, knižní a hmotný materiál, který by dokumentoval činnost a vývoj odborového hnutí.*“²⁸⁸

V roce 1950 ukončil archiv shromažďování materiálů o vývoji v odborovém hnutí do května 1945 a začal se zpracováváním materiálů o činnosti hnutí po roce 1945. Činnost archivování se však potýkala s nedostatkem dokumentů, neboť na všech úrovních organizace se dokumenty ničily.²⁸⁹

Všeodborový archiv spadl ve sledovaném období do kompetence Ústřední kulturně-propagační komise ÚRO, která v roce 1950 přijala příslušná opatření, mezi něž patřilo: 1/ Všechna oddělení svazů a KOR musela určit pracovníky odpovědné za archivaci. 2/ Tito pracovníci museli do konce srpna 1950 dodat veškerý materiál z doby před rokem 1945 do Všeodborového archivu. Zároveň, bylo-li zjištěno, že je materiálu někde nadbytek, měli tito pracovníci za úkol nahlásit toto do archivu, který na místo poslal svého pracovníka, aby materiál roztřídil a převzal. 3/ Archiv vypracoval směrnici o archivní péči v rámci ROH platnou pro všechny úrovně organizace. 4/ Žádný materiál již nadále neměl být ničen, aniž by se k tomu napřed nevyjádřil pracovník pověřený za

²⁸⁶ Zázpis z porady svazových redaktorů z 18. XI. t. r. v 9 hodin v zasedací síni I. patro Odborového domu Na Perštýně. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

²⁸⁷ Tamtéž

²⁸⁸ SEEMANOVÁ, Petra, s. 27

archivaci, v důležitých případech se k věci měl vyjadřovat přímo zaměstnanec archivu. 5/ Všechny zprávy a protokoly měly být dodávány v šesti exemplářích do Ústředního propagačního oddělení, které je pak přidělovalo do archivu. Veškerá periodika se dodávala v jednom exempláři vždy na konci ročníku.²⁹⁰ Jasnou podobu získal archivní řád v listopadu 1955.²⁹¹

3. Vydavatelství Práce

„Vydavatelská činnost je nástrojem odborové politiky, a proto jejím hlavním úkolem je pomáhat ROH při plnění všech velkých a zodpovědných úkolů...Náš tisk, noviny, publikace, časopisy a knihy slouží výchově širokých mas pracujících v uvědomělé a aktivní budovatele socialismu.“²⁹²

Vydavatelství a nakladatelství Práce bylo od roku 1945 klíčovým podnikem v rámci tiskové soustavy ROH. Jeho základem se stala tiskárna Národní politiky, kterou do své správy dostala ÚRO v roce 1945 od ministerského předsedy Zdenka Fierlingera, taktéž na základě dekretu Národní rady. V době převodu pod ÚRO čítal závod 1019 zaměstnanců a na skladě se nacházelo 4 – 6 vagónů papíru.²⁹³ Vznikl tak „kombinátní vydavatelský podnik“²⁹⁴ „Vydavatelstvo Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH, s. s. r. o.“, který byl tvořen z provozoven bývalé Národní politiky v Praze, Brně a Ostravě. Jeho hlavním společníkem byla ÚRO, jejíž zástupci zasedali v jednatelské radě, která společnost řídila. Takto vydavatelství fungovalo až do 31. 12. 1949.²⁹⁵

²⁸⁹ *Návrh pro sekretariát ÚRO. Věc: Archivní péče v Revolučním odborovém hnutí.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 11, inv.j. 358, Praha 19. 7. 1950.

²⁹⁰ *Návrh pro sekretariát ÚRO. Věc: Archivní péče v Revolučním odborovém hnutí.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 11, inv.j. 358, Praha 19. 7. 1950.

²⁹¹ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 2210. Předkládá: s. F. Forman. Archivní řád všeodborového archivu.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 109, inv.j. 741, Praha 7. 11. 1955.

²⁹² *Návrh o reorganizaci vydavatelstva ROH pro poradu se členy sekretariátu ÚRO /K diskusi/.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j. 74/11, rok 1949.

²⁹³ *Schůze presidia a vedoucích funkcionářů ÚRO, dne 13. 5. 45 o 9 hod. dopol.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-PRES, kart. 1, inv.j. 1, 13. 5. 1945.

²⁹⁴ *Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953.* S. 2. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

²⁹⁵ *Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953.* S. 2. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

Po znárodnění v roce 1948 definovala ÚRO postavení vydavatelství a nakladatelství Práce jako své účelové zařízení, jehož činnost se zcela řídí potřebami odborového hnutí.²⁹⁶ A začala s reorganizací²⁹⁷ dosavadního fungování tak, aby byl podnik připraven na transformaci v národní podnik – n. p. Práce. Tento právní akt byl stvrzen výměrem Ministerstva informací a osvěty určující rozsah znárodnění polygrafických podniků z 19. 5. 1951.²⁹⁸ V rámci tohoto kroku se vytvořil národní podnik Práce s pobočkami a účelové zařízení Ústřední rady odborů – Práce, vydavatelstvo ROH v Praze, které bylo interně dále rozděleno na dva samostatné podniky vydavatelství novin a nakladatelství.²⁹⁹

Již od 1. 1. 1950 mělo vydavatelství oficiálně fungovat ekonomicky nezávisle na národním podniku.³⁰⁰ Fakticky se tak stalo ale až v červnu 1950, kdy začala pracovat nová ředitelská rada „jako koordinační orgán mezi vydavatelským účelovým zařízením a účelovou tiskárnou – národním podnikem Práce.“³⁰¹ Ředitelská rada, v níž zasedali také zástupci ÚRO³⁰², dále platila za výkonný orgán generálního sekretariátu ÚRO s hospodářskou a politickou zodpovědností za vydavatelství.³⁰³ Ředitelská rada měla k 1. 1. 1950 tyto členy: „*předseda ředitelské rady: František Koptán, ředitel národního podniku Práce: s. B. Hampejs, ředitel vydavatelství novin s. Moudrý, ředitel nakladatelství s. Ing. Natan F., ředitel vydavatelstva Práce: s. P. Floriš.*“³⁰⁴

²⁹⁶ *Návrh o reorganizaci vydavatelstva ROH pro poradu se členy sekretariátu ÚRO /K diskusi/.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j.74/11, rok 1949.

²⁹⁷ *Návrh opatření pro uskutečnění některých změn v organizaci a výrobním zaměření n. p. Práce. /Stanovisko ÚRO pro jednání s Generálním ředitelstvím Čs. Závodů polygrafických.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j.74/11, rok 1949.

Taktěž: Došlo ke slučování jednotlivých provozů. Z dosud fungujících 5 závodů do 3 závodů. „1/ Základní závod na Václavském nám. s tiskárenskou provozovnou na Vinohradech /Koliš/ a s knihařskou provozovnou ve Spálené ul. /Vilímek/; 2/ dva brněnské závody se slučují v jeden s provozovnou pro výrobu knih a knižních vazeb a s provozovnou pro tisk novin a časopisů; 3/ v Ostravě zůstává situace nezměněna. Ostravský závod je zaměřen na výrobu deníků a časopisů.“ In: Tamtéž.

²⁹⁸ *Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953.* S. 2. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

Taktěž: „*Výměr MIO o určení rozsahu znárodnění polygrafických podniků z 19. 5. 51 č.j. 76 34/51 – VIII/3.*“ In: Tamtéž.

²⁹⁹ *Dokument adresovaný K. Marvanovi, člen gen. sekretariátu ÚRO. V. Organizační úkoly.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j.74/11, Praha 29. 12. 1948. - Pozn. třetím samostatným podnikem bylo vydavatelství novin a knih Práce v Bratislavě.

³⁰⁰ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 232. Předkládá: s. V. Koukol. Sloučení vydavatelství novin Práce s nakladatelstvím Práce v jediný podnik.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 138, inv.j. 839, Praha 12. 2. 1957.

³⁰¹ *Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953.* S. 2. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

³⁰² Tamtéž, s. 2.

³⁰³ *Dokument adresovaný K. Marvanovi, člen gen. sekretariátu ÚRO. V. Organizační úkoly.* S. 5. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j.74/11, Praha 29. 12. 1948.

³⁰⁴ *Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953.* S. 2. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

Odpovědnost za ideovou a kádrovou politiku podniku od roku 1948 převzal sekretariát ÚRO se souhlasem strany. Do jeho kompetence spadalo jmenování šéfredaktorů všech novin a časopisů, rozhodování o přijímání a propouštění redaktorů periodického tisku a v rámci nakladatelství jmenování či propouštění vedoucího a ostatních členů literární redakce.³⁰⁵ Z roku 1956 pochází ještě bližší specifikace kádrového pořádku³⁰⁶, kdy výše postavené předsednictvo ÚRO schvalovalo mimo jiné také předsedu ředitelské rady Práce, ředitele nakladatelství Práce a hlavního redaktora nakladatelství Práce. Sekretariát ÚRO pak schvaloval např. hlavního účetního Práce, stálé zpravodaje Práce, nebo redaktory nakladatelství Práce.³⁰⁷

Jak již bylo výše zmíněno, vydavatelství Práce (stejně tak i nakladatelství Práce v Praze a vydavatelství novin a knih Práca v Bratislavě) bylo ekonomicky samostatné, dodávalo však své rozpočty a plány a bilance hlavnímu účetnímu na ÚRO, který je pak spolu s ostatními začlenil do celkové bilance ROH.³⁰⁸ Shrnula-li ÚRO celkovou situaci svého vydavatelství, konstatovala, že v roce 1948 i 1949 „*vykazoval podnik maximum své činnosti a maximum docílených hospodářských výsledků. Za období od r. 1945 do r. 1949 byl zvýšen původní vlastní kapitál podniku o...cca Kč 30 mil. n. m.*“³⁰⁹ Rok 1950 byl ve znamení přeorganizování distribuce s důrazem na závody. V roce 1951 již vydavatelství plně podřizovalo svou produkci potřebám ROH a zároveň s tím se potýkalo s problémy jako např. zvýšené náklady spojené se zaváděním nových ztrátových titulů či dopad zastavení vydávání časopisu Květen. Na začátku roku 1952 převládala nejistota ohledně vydávání odborných časopisů a svazového tisku, dále nebylo jisté, jak to bude s předáním distribuce státnímu distribučnímu podniku, ale i tak vydavatelství splnilo svůj „*plán výkonů...na 98,3%, plán práce na 96,5%*“³¹⁰ Situaci vydavatelství zkomplikovala v roce 1953 měnová reforma, díky níž se snížil odbyt tisku, a způsobila ztrátu Kčs 759,9 tisíc.³¹¹ Rok 1954 byl ve znamení převodu

³⁰⁵ Dokument adresovaný K. Marvanovi, člen gen. sekretariátu ÚRO. III. Zajištění edičních úkolů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j. 74/11, Praha 29. 12. 1948.

³⁰⁶ Pozn. Bližší kádrový popis pro jednotlivé časopisy uveden v kapitole „Redakce, redaktori a dopisovatelé odborového tisku“ této práce. Zde se autorka soustředí pouze na funkce v rámci Práce n. p.

³⁰⁷ Pro schůzi předsednictva ÚRO: Doplnky ke „Kádrovému pořádku ROH“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-PŘ, kart. 30, inv.j. 244/2/5, Praha 22. 2. 1956.

³⁰⁸ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 232. Předkládá: s. V. Koukol. Sloučení vydavatelství novin Práce s nakladatelstvím Práce v jediný podnik. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 138, inv.j. 839, Praha 12. 2. 1957.

³⁰⁹ Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953. S. 2. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

³¹⁰ Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953. S. 7. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

³¹¹ Tamtéž, s. 7.

distribuce většiny odborového tisku do PNS (viz. kapitola Distribuce odborového tisku). Příznivé hodnocení přinesl rok 1955, neboť vydavatelství zaznamenalo zvýšení nákladu jak deníku Práce, tak časopisu Dikobraz a podařilo se mu překročit plán: „...*plán výtisků...byl splněn na 101,7%. V počtu časopisů...splněn na 103, 2%*“³¹²

V lednu 1956 vypracovala ÚRO návrh na sloučení vydavatelství novin Práce a nakladatelství do jednoho podniku.³¹³ Tento návrh ÚRO schválila až v únoru 1957, vznikl tak podnik s názvem „Práce – vydavatelství a nakladatelství ROH“, do jehož čela byl dosazen Ing. František Natan, který do té doby zastával funkci ředitele nakladatelství Práce.³¹⁴

3.1 Konkurenční boj Práce a Rudého práva v roce 1948

Již bylo zmíněno, že situace v únoru 1948 s sebou nevyhnutelně přinesla změnu na novinovém trhu. Pro úplnost uvádí tato práce popis poměrně ostrého konkurenčního boje vydavatelství Práce a Rudého práva o získání pozice na „novém“ trhu. V tomto boji se zřetelně odrazil vztah KSČ a ROH, jinak řečeno, evidentně dominantní vystupování komunistického vydavatelství a opatrný, spíše smířlivý protest odborářského vydavatelství.

V poválečném období považovalo vydavatelství Práce za své dva největší konkurenty především vydavatelství Melantrich a také Rudé právo. Melantrich usiloval o své předválečné pozice a měl monopolní postavení mezi prodáváči na trhu – tedy ve volném prodeji prostřednictvím novinových stánků. Rudé právo zase stavělo svou distribuci na dobrovolné „*stranické kolportáži, která byla velmi silná, především*

Taktěž: „*Škoda, která vznikla měnovou reformou na tržbách za květnové dodávky novin a časopisů vlastně představuje celkově vykázanou ztrátu vydavatelstva novin za rok 1953 tj. Kčs 759,9 v tis. Odpis květnové fakturace znamenal však částku 761,8 v tis. Jinak by vydavatelstvo novin bylo vykážalo menší zisk.*“ In: Tamtéž.

³¹² *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1204. Předkládá: s. M. Netušilová. Účetní závěrka za rok 1955.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 130, inv.j. 809, Praha 22. 8. 1956.

³¹³ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 232. Předkládá: s. V. Koukol. Sloučení vydavatelství novin Práce s nakladatelstvím Práce v jediný podnik.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 138, inv.j. 839, Praha 12. 2. 1957. - Pozn. V Bratislavě došlo ke sloučení nakladatelství a vydavatelství již v roce 1953.

³¹⁴ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 232. Předkládá: s. V. Koukol. Sloučení vydavatelství novin Práce s nakladatelstvím Práce v jediný podnik.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 138, inv.j. 839, Praha 12. 2. 1957.

Taktěž: Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 20. 2. 1957, č.j. 232/57 o sloučení vydavatelství novin Práce s nakladatelstvím Práce v Praze v jediný podnik. In: tamtéž.

v závodech.“³¹⁵ Práce, která zdělila svou distribuční síť po Národní politice, se od začátku snažila stavět se do protiváhy především vůči tiskovinám Melantrichu. Budovala však také závodní kolportáž, a zejména při distribuci Práce, zde narážela na problémy s některými odborářskými funkcionáři. Odboráři-komunisté rozšiřování tohoto titulu považovali za poškozování stranického tisku a odboráři-nekomunisté v něm viděli další komunisticky laděný titul.³¹⁶

Po únoru 1948 Melantrich z novinového trhu nuceně ustoupil, a tak se uvolnil prostor pro Práci a Rudé Právo. Zpráva z prosince 1948 rozebírá některé problematické aspekty „soužití“ těchto titulů.³¹⁷

V poúnorové době, kdy se konala akce s přetíráním reklamních nápisů Melantrichu, nebyly někdy brány v potaz ani nápisy Práce a stánkaři byli cíleně přemlouváni, aby je nechali přetřít nápisy Rudého práva. Krátce poté se Rudé právo zaměřilo na reklamní tabule propagující odborová periodika, které měly být vyvěšovány na novinové stánky. Rudé právo vyměřilo odborovému vydavatelství paušální nájem Kčs 10. 000,-. „Bylo vždy zvyklostí, že o umístování reklamy rozhodoval majitel stánku. Těžko jsme se smířili s myšlenkou, že je nám upíráno – a to právě R. P. – právo k běžnému způsobu reklamy.“³¹⁸

Rudé právo dělalo problémy Práci i při zavádění tisku v Brně, kde „se nám po únoru objevila možnost tisknout v Globusu, kde byl přechodně zastaven tisk Národní Obrody. Soudruh poslanec Šling nám tisk povolil, ...projevilo však přání, aby Práce nehledala své čtenáře v dělnických vrstvách...Po vyjití prvních čísel byl další tisk

³¹⁵ Zpráva adresována s. Marvanovi, generální sekretariát ÚRO. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58f, 15. 12. 1948.

Taktěž: Pozn. Konkurenční boj probíhal i mezi Melantrichem a Rudým právem, zpráva popisuje situaci v r. 1946: „Závodní kolportáže R. P. využívá Melantrich k akcím proti R.P. u prodavačů novin a bohužel dobré organizaci Melantricha se daří vytláčovat R.P. z volného trhu. Tato situace tím spíše potvrzuje správnost našeho rozhodnutí bojovat o volný trh a paralyzovat tak protisocialistické tendence šířené v nejširších vrstvách národa melantrišským tiskem.“ In: Tamtéž.

³¹⁶ Zpráva adresována s. Marvanovi, generální sekretariát ÚRO. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58f, 15. 12. 1948.

Taktěž: Pozn. Závodní kolportáž se ještě v roce 1947 potýkala s problémy plynoucími z neochoty některých odborových funkcionářů distribuovat např. deník Práce: „...vědomi si potřeby posílit boj odborů o závody, nastoupili jsme cestu závodních kolportáží...Narazili jsme na obtíže především proto, že část odborových funkcionářů, příslušníků KSČ, měla příliš úzké zaměření a považovala šíření Práce v závodech jako poškozování stranického tisku, další část mimostranických odborářů pak se bála Práce jako druhého komunistického listu v závodech. V tomto dvojím ohni pracovala Práce bez stížnosti na neukázněnost odborářů, protože chápala poctivou obavu komunistů o posice stranického tisku, třebaže jsme jim šli na závody pomoci. Musíme lokálně přiznat, že v té době stranické orgány i orgány stranického tisku tyto tendence komunistů-odborářů nijak nepodporovaly.“ In: Tamtéž.

³¹⁷ Tamtéž

³¹⁸ Tamtéž

ohrožen zásahem administrace R. P. A teprve po přímém jednání se soudruhem Frankem byl další tisk definitivně povolen.“³¹⁹

Vydavatelství Práce od této doby hovořilo o zaujatosti Rudého práva. Ta se projevovala i např. při jednání o kancelářích pro filiální administrace deníku Práce. Ve větších městech působilo Rudé právo problémy, jako např. v Mostě, „*kde administrace Práva Lidu byla postoupena OOR s tou konkurenční klausulí, že místností nebude použito pro filiál. Administraci Práce.*“³²⁰ Práce, dle svých tvrzení, nepodnikala žádné akce proti Rudému právu, aby si získala čtenáře a to i přes skutečnost, že „*při sloučení Právo lidu s R.P....to byla vhodná doba k dalšímu rozšíření čtenářů Práce. A v tomto směru jsme také dali všem filiálkám příslušné pokyny, aby k rušení akcí R.P. nemohlo dojít.. přesto jsme zaznamenali menší přírůstky, zejména na severní Moravě, bez vlastního přičinění.*“³²¹

Práce se pokoušela najít společné logistické řešení pro doručování deníku Práce a Rudého práva do vzdálenějších míst (např. Mladé Boleslavi), „*ale k dohodě nedošlo k oboustranné škodě.*“³²²

Vydavatelství velmi opatrně připouštělo, že jeho poúnorové působení na volném trhu bylo ovlivňováno „*drobnými zásahy jednotlivých místních funkcionářů strany, kterým bychom nepřikládali váhy, nebyti i přímých zásahů organizačních úředníků R.P.*“³²³ V praxi popsané zásahy vypadaly tak, že např. prodejny byly donuceny odebrat zvýšený náklad Rudého práva, a to bez ohledu na skutečný prodej. Pracovníci vydavatelství Práce posléze zjistili, „*že prodejny ze strachu omezily prodej Práce, jen aby netrpěly výtkami nad nevyprodanými, podle poptávky neúměrnými, dodávkami R.P...Byly bohužel i případy, kde další zvyšování odběru R.P. bylo spojeno s výslovným pokynem, snížit odběr Práce a vyhrožovalo se i odnětím prodejního povolení.*“³²⁴

Vydavatelství Práce uvádělo, že pracovníky Rudého práva o nepřiměřenosti jejich jednání informovalo, i s podotknutím, že díky jejich jednání mohla být poškozena reputace KSČ. Avšak zároveň připouštělo, že vůdčí role Rudého práva na novinovém trhu je v podstatě žádoucí a nepopíratelná. „*...jest naší povinností jak redakční, tak distribuční, spojit se s masami pracujících...Jsme si plně vědomi, že tento úkol můžeme*

³¹⁹ Zpráva adresována s. Marvanovi, generální sekretariát ÚRO. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58f, 15. 12. 1948.

³²⁰ Tamtéž

³²¹ Tamtéž

³²² Tamtéž

³²³ Tamtéž

³²⁴ Tamtéž

úspěšně splniti jen ve shodě se stranickým tiskem.“³²⁵ Reakci ze strany Rudého práva se autorce práce nepodařilo dohledat, od roku 1948 až po konec sledovaného období se nenašel dokument, který by se touto problematikou nadále zabýval.

³²⁵ Zpráva adresována s. Marvanovi, generální sekretariát ÚRO. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58f, 15. 12. 1948.

4. Struktura tisku ROH (únor 1948 – únor 1956)

„Masový rozvoj závodního, odborového a sektorového tisku v Československu je nejlepším dokladem úplné tiskové svobody, která umožňuje, aby všichni pracující využívali k splnění svých úkolů tak ohromného a masového prostředku, jako je tisk.“³²⁶

Při sestavování struktury odborového tisku vychází tato práce ze starší struktury sestavené Máriou Strnadovou v roce 1969.³²⁷ Vzhledem k tomu, že si tato práce klade za cíl sledovat odborový tisk pouze v Česku, nejsou do této struktury zahrnuty listy vycházející na Slovensku, třebaže by jejich vznik byl jakkoliv iniciován pražskou ÚRO.

Základní obrysy struktury odborového tisku zůstaly zachovány i po únoru 1948, nadále ji tvořily tři základní skupiny: tisk vydávaný ÚRO tzv. ústřední tisk, svazové časopisy a závodní časopisy.³²⁸

Do ústředního tisku patřily noviny a časopisy, které vydávala ÚRO. Časopisy se ještě dále dělily na funkcionářské, populární, odborné a technické a časopisy vycházející v cizím jazyce. Ke svazovým časopisům se řadily časopisy vydávané jednotlivými odborovými svazy a sektorové časopisy. Sektorové časopisy byly společnými listy ministerstev a odborových svazů.³²⁹ Závodní časopisy ve svém detailu nejsou předmětem této práce, avšak jako součást struktury, budou zmíněny.

Samotná struktura se v průběhu sledovaného období měnila, zejména v důsledku rušení a vzniku jednotlivých časopisů. Tato práce se pokusí o zachycení všech změn a jejich dataci. Základním kritériem pro výběr titulů je, aby jejich vydavatelem byla ÚRO a vycházely ve vydavatelství Práce ve sledovaném období. Kritériem pro podrobnější rozbor bylo, aby titul vycházel ještě v únoru 1956.

³²⁶ *Tisk ROH*. S. 3. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, Praha 11. 5. 1953.

³²⁷ STRNADOVÁ, Mária. *Vývin a štruktúra odborovej tlače 1945 - 1966*. Praha: Institut ROH: kabinet dějin odborů, 1969. In: Archiv ČMKOS, fond KDO, inv. j. 53, karton K.

³²⁸ STRNADOVÁ, Mária, s. 45

³²⁹ STRNADOVÁ, Mária, s. 45 - 46

4.1 Noviny vydávané ÚRO

Do této části spadají noviny – denní tisk, který, dle stanovených kritérií, ve sledovaném období reprezentují deník Práce a večerník Večerní Praha.

Deník Práce

Tento deník byl „základním stavebním kamenem“ všech listů, které ÚRO vydávala. Je zde třeba zmínit, že v českých zemích vycházel deník Práce a na Slovensku deník Práca, který však není předmětem této práce.

Z hlediska ROH bylo hlavním posláním deníku Práce: „... *zabývat se v plné šíři problematikou odborářské činnosti, v bezprostředním styku s členstvem organizovat tvůrčí aktivitu pracujících za splnění úkolů socialistické výstavby...také plní úkoly deníku Národní fronty...po stránce výchovné a zpravodajské*“³³⁰

Práce, kterou sami odboráři označovali za nejvlivnější deník v Československu, vyšla poprvé již 6. května 1945.³³¹ List vycházel také v Brně a Ostravě, kde se nacházely regionální redakce. Krajské mutace deníku přebíraly z pražského vydání pouze titulní stranu a popřípadě další důležité zprávy,³³² jinak se jejich stránky měly zabývat „mobilizačním“ krajským zpravodajstvím a lokálními kritickými případy.³³³

Práce vycházela ve formátu A3. Cena listu od února 1948 – října 1953 činila 1,50 Kč, poté, až do konce sledovaného období stál list 30 - 40 hal. (cena závisela na počtu listů). Deník měl zpravidla 3-4 listy, především během roku 1950 se vyskytují vydání čítající někdy 6-7 listů.

V levém horním rohu titulní strany se nacházela hlavička listu, v pravém horním rohu se zpravidla umísťovala tematická fotografie, popřípadě kresba. Menší tematické fotografie či kresby bylo možné nalézt i uvnitř listu. Od roku 1952 se hlavní fotografie začala umísťovat doprostřed horní části strany a vedle hlavičky se objevoval rámeček s obsahem listu. Titulní strana dále obsahovala několik hlavních článků, z nichž některé byly dokončeny uvnitř listu.

List byl rozdělen do několika stěžejních oddělení. Rubrika „Týden v odborech“, později „Život odborů“ měla ukazovat zkušenosti „aktivu“ odborářů. „Kulturní rubrika“ řešila masovou kulturní práci, zejména v závodech. Rubrika „Čtenáři píší“, později

³³⁰ *Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

³³¹ SEEMANOVÁ, Petra, s. 36

³³² SEEMANOVÁ, Petra, s. 37

„Dopisy Práci“ sloužila k organizování dopisovatelů a čtenářů, s jejichž dopisy měla redakce dále pracovat.³³⁴ Mezinárodní zpravodajství zastřešovala rubrika „K událostem ve světě“ a měla se zaměřovat především na dění v SSSR, OSN či zemích socialistického bloku.³³⁵ Od roku 1955 přibyla ještě rubrika „Den ve světě“, která informovala o dění v ostatních regionech mimo výše uvedené. V deníku se několikrát do měsíce objevovaly také články popisující „zlepšováky“ navržené přímo dělníky z praxe. Články tohoto typu měly dělníky motivovat a podporovat jejich individuální zlepšovateľské úsilí. Tyto texty byly často doplněny nákresem daného „zlepšováku.“ Později pro ně byla vyhrazena pravidelná rubrika „Vynálezy, zlepšení výroby, věda, technika.“ Další pravidelná rubrika „Navrhujeme, kritizujeme, diskutujeme“ byla věnována kritickým postřehům čtenářů listu. Poslední strana patřila sportu a inzertní rubrice Malý oznamovatel, ta se, v závislosti na rozsahu, umístila i na předposlední straně periodika. Od 27. března 1949 se v listu začala objevovat křížovka.

Aby byl posílen vliv deníku u všech odborových složek, bylo v roce 1953 navrženo, aby se zrušil interní informační bulletin „Zprávy ÚRO“ a jeho běžné zpravodajství se převedlo do Práce.³³⁶ V roce 1956 pak čelil list interní kritice, že je až příliš zaměřen na velká centra průmyslu a v rámci krajů byl považován za pragocentrický. Vedení deníku se tedy rozhodlo zdůraznit „celostátnost“ listu tím, že dá větší prostor krajským zpravodajům a „*dokonalejším využití redakcí v Brně a Ostravě při zachování dnešního pražského, brněnského a ostravského vydání.*“³³⁷

Během sledovaného období se v deníku na postu šéfredaktora vystřídali celkem 3 lidé: Jiří Síla (1945 - říjen 1950), Vojtěch Dolejší³³⁸ (1950 - leden 1954), který na

³³³ Záznam z porady komise pro zhodnocení deníku Práce dne 2. 3. 1953. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/5, Praha 2. 3. 1953.

³³⁴ Tamtéž

³³⁵ Záznam z porady komise pro zhodnocení deníku Práce dne 9. 3. 1953. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/5, Praha 9. 3. 1953.

³³⁶ Tamtéž

³³⁷ *Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II, s. 3. Přehled o současném stavu.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

³³⁸ **Dolejší, Vojtěch** (* 30. 6. 1903 - † 7. 6. 1972) původním povoláním dělník, avšak již před válkou přispíval do Rudého práva. V letech 1945-1950 působil na postu šéfredaktora Rudého práva, mezi lety 1950-53 pracoval jako šéfredaktor deníku Práce. Poté se vrátil do Rudého práva, kde v období 1953-58 prostřídával posty šéfredaktora a zástupce šéfredaktora. Na postu šéfredaktora působil poté i v listech Tvorba (1958-63) a Květy (1963-1966). Po odchodu do důchodu přispíval i nadále články např. do listů Rudé právo, Rozhlas či Život strany. In: NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), inv. č. člen evidence Dolejší Vojtěch.

tento post přestoupil z redaktorské pozice v Rudém právu a Antonín Zázvorka³³⁹ (1954 -dále), který v éře Vojtěcha Dolejšího působil jako odpovědný zástupce Práce.

V roce 1956 vycházel list v denním nákladu 220.000 výtisků, v neděli dokonce 265.000 výtisků.³⁴⁰

Večerní Praha

Rozhodnutí o vydávání tohoto deníku padlo na zasedání sekretariátu ÚRO dne 24. 1. 1955,³⁴¹ s tím, že list začne vycházet od 1. 4. 1955.³⁴² Vydavatelem se stala krajská odborová rada, která se však nepodílela na jeho financování. Deník tisklo vydavatelství Práce, které také neslo odpovědnost za hospodářskou bilanci listu.³⁴³

Vznik Večerní Prahy byl spjat s potřebou „vytvořit večerní list, který by přinášel zprávy a články o životě a práci obyvatel hlavního města Prahy a zachytil nejdůležitější informace téhož dne, které večer přináší rozhlas a denní tisk až následující den...“³⁴⁴ Noviny měly přinášet aktuální zprávy o dění, kultuře či sportu z metropole, z celé republiky i ze zahraničí a komentovat je. Ve svém reportážním a zpravodajském zaměření měl být list inspirován Večerní Moskvou vycházející v SSSR.³⁴⁵

Pokud šlo o grafickou úpravu a lámání textu, mělo být jiné, než u ostatních deníků. „Zejména velká pozornost bude věnována titulům, obrázkům a kresbám. I tato živější úprava má však být vkusná a důstojná, nesmí mít nic společného s tvářností bulvárního tisku.“³⁴⁶

Rozsah listu byl 4 strany středoevropského formátu. Hlavní strana přinášela hlavní události, komentář k nejdůležitější zprávě a stálou rubriku „Poslední zprávy“. Na

³³⁹ **Zázvorka, Antonín Ing.** (* 1. 1. 1920 - † 7. 1. 1985) absolvoval Vysokou školu politickou a sociální. Členem KSČ se stal v r. 1945, mezi lety 1963-1968 působil ve vrcholných orgánech: sekretariátu ÚRO a ústředního výboru Svazu čs. novinářů. Od roku 1945-1968 pracoval v deníku Práce: 1945-49 regionální kladenský zpravodaj, 1949-51 vedoucí redakce oddělení dopisů, 1951-52 politický sekretář redakce, 1952-1954 zástupce šéfredaktora, 1954-68 šéfredaktor Práce. Poté ještě krátce vystřídal posty šéfredaktora v listech Svět práce a Týdeník aktualit, v němž poté působil i na postu zástupce šéfredaktora. V letech 1972-76 byl vedoucím tiskového odboru ÚV KSČ. Svou kariéru završil jako zástupce šéfredaktora Rudého práva. In: NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), arch. j. Zázvorka Antonín.

³⁴⁰ *Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II, s. 3. Přehled o současném stavu.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

³⁴¹ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673, Praha 24. 1. 1955.

³⁴² *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha.* Čís. Jednací 169/55 Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 24. 1. 1955 o vydávání nového denního listu Večerní Praha. S. 3. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673, Praha 24. 1. 1955.

³⁴³ Tamtéž, s. 3.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 2.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 2.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 2.

druhé straně byly stálé rubriky „Dopisy čtenářů a odpovědi“ a „Denní události“. Třetí strana se věnovala událostem ze zahraničí a kultuře. Na čtvrté straně našli čtenáři zprávy ze sportu, křížovky a inzerce (max. půl strany).³⁴⁷

Redakce Večerní Prahy čítala 20 zaměstnanců. Šéfredaktorem se stal Jan Zelenka³⁴⁸ a jeho zástupcem Vladimír Riedl. ÚRO si přála, aby ve večerníku pracovali „vzdělaní, kvalifikovaní novináři s delší praxí v tisku, aby i v tomto počtu, podstatně menším, než v ostatních denních listech, zaručili úroveň *Večerní Prahy*.“³⁴⁹

Uzávěrka listu byla v 14:00 hod. daného dne, „*neboť jedině tak lze v listě zachytit poslední zprávy ČTK a polední vysílání evropských rozhlasových stanic*“³⁵⁰ Expedice listu probíhala mezi 16. - 17. hod. a jeho kolportáž zařizovali kameloti PNS.³⁵¹

Večerní Praha vycházela v počátečním nákladu 60.000 výtisků,³⁵² ke konci sledovaného období stoupl na 70.000.³⁵³ List měl denní periodicitu, kromě neděle a svátků, a prodáván byl za cenu 0,30 Kčs.³⁵⁴

V červenci 1956 se ÚRO vyjádřila v tom smyslu, že díky svému zaměření a charakteru večerníku, již tento list nebude součástí struktury odborového tisku.³⁵⁵ Na základě tohoto odůvodnění byl v dubnu 1960 list převeden do kompetence pražského MV KSČ.³⁵⁶

³⁴⁷ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha. Čís. Jednací 169/55. Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 24. 1. 1955 o vydávání nového denního listu Večerní Praha. S. 2. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673, Praha 24. 1. 1955.*

³⁴⁸ **Zelenka, Jan** (*5. 12. 1923 – †21. 2. 1998) český novinář a politický činitel. Po studiích na FF UK v letech 1945-1949 se stal zaměstnancem aparátu KSČ. Mezi lety 1955-1962 působil na postu šéfredaktora deníku Večerní Praha. V letech 1962-1966 pracoval jako redaktor ČTK a působil i jako zvláštní zpravodaj v Bonnu. V období srpen 1969 – červen 1989 zastával post ústředního ředitele Československé televize. In: TOMEŠ a kol. *Český bibliografický slovník XX. století*. Díl. 3. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-247-3. S. 555.

³⁴⁹ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha. Čís. Jednací 169/55. Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 24. 1. 1955 o vydávání nového denního listu Večerní Praha. S. 5. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673, Praha 24. 1. 1955.*

³⁵⁰ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha. Čís. Jednací 169/55. Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 24. 1. 1955 o vydávání nového denního listu Večerní Praha. S. 3. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673, Praha 24. 1. 1955.*

Taktěž: Pozn. „*Uzávěrka dopoledních zpráv ČTK je v 13:00 hodin, polední vysílání z Londýna ve 12:00 hodin, z Berlína ve 13:00 hodin, Říma v 13:00 hod.*“ In: Tamtéž.

³⁵¹ Tamtéž, s. 3.

³⁵² Tamtéž, s. 3.

³⁵³ *Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu. S. 4. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.*

³⁵⁴ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha. Čís. Jednací 169/55. Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 24. 1. 1955 o vydávání nového denního listu Večerní Praha. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673, Praha 24. 1. 1955.*

³⁵⁵ *Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu. S. 4. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.*

³⁵⁶ STRNADOVÁ, Mária, s. 61

4.2 Časopisy vydávané ÚRO

Hlavním kritériem pro zařazení periodik do této skupiny bylo, aby jejich vydávání iniciovala ÚRO, tisklo vydavatelství Práce a sloužily, zejména k interním účelům v odborovém hnutí.

4.2.1 Bulletin a funkcionářské časopisy

Úkolem funkcionářského tisku mělo být: „*pomáhat vést, řídit a vychovávat funkcionářské kádry...napomáhat výměně zkušeností a přenášet osvědčené metody práce mezi jednotlivými odborovými orgány.*“³⁵⁷

Po roce 1948 se struktura funkcionářských listů změnila. Postupně došlo k redukci bulletinů, i jiných periodicky vycházejících listů známých z období 1945-48, a to ve snaze o převedení většiny jejich obsahu do jediného periodika – ústředního funkcionářského časopisu, kterým se stal časopis Odborář.

Bulletiny byly vydávány především pro interní potřebu v rámci ÚRO. Povahově se jednalo o instruktážní materiály, často psané strojopisem a s nepravidelnou periodicitou, zaměřené na politiku, ekonomii či kulturu a distribuované bezplatně. Pro odborový tisk jsou významné zejména proto, že ÚRO jejich prostřednictvím „nastolovala agendu“ ve svém tisku, neboť všichni funkcionáři z nich měli primárně čerpat.³⁵⁸

Vzhledem k tomu, že většinu bulletinů z doby po roce 1948 nelze v archivu ČMKOS fyzicky dohledat, bude autorka v jejich výčtu vycházet zejména z práce Márie Strnadové.³⁵⁹

Významnějším bulletinem z předúnorového období, k jehož zrušení po únoru 1948 došlo, byl např. **Zpravodajská služba ÚRO**. Z bulletinů, které byly vydávány i po únoru je možné zmínit např. **Škola práce (1945-1950)**, věstník komise pro odborné vzdělávání, určený pro potřebu škol práce ÚRO, obsahující odborné texty o vzdělávání

³⁵⁷ Zpráva o situaci tisku ROH a návrhy na zlepšení a prohloubení jeho práce. Referuje s. Dvořák. S. 15. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart.97, inv.j. 88/8, Praha 13. 11. 1950.

³⁵⁸ SEEMANOVÁ, Petra, s. 38

³⁵⁹ STRNADOVÁ, Mária. *Vývin a štruktúra odborovej tlače 1945 - 1966*. Praha: Institut ROH: kabinet dějin odborů, 1969. In: Archiv ČMKOS, fond KDO, inv. j. 53, karton K.

v rámci odborové organizace³⁶⁰ nebo **Zprávy světové odborové federace** (1947-1950), bulletin zahraničního oddělení ÚRO.³⁶¹

Novým bulletinem se stal **Mezinárodní dělnické hnutí** (1951-1956), který ÚRO vydávala jako čtrnáctideník v nákladu 370 výtisků, ve formátu A4 a s počtem listů 20. Byl určen vyšším odborovým funkcionářům i odborovému tisku a sloužil jako propagační a informační materiál o dění v SOF (Světové odborové federace).³⁶²

Původní bulletin **Přehled sovětských zkušeností** (1953-1954), který měl čtrnáctidenní periodicitu, získal od roku 1955 podobu časopisu a přejmenoval se na **Sovětské zkušenosti**.³⁶³ První čísla byla psána strojopisem s počtem listů 18-20, od 15. března 1952 získal lepší úpravu písma i kvalitnější papír. Od roku 1955 se změnil formát z A4 na A6, počet listů klesl na 12. Odpovědným redaktorem listu byl Lubor Vorel.³⁶⁴ Časopis vycházel v nákladu 3.500 výtisků.³⁶⁵

List byl určen především ústředním i krajským odborovým orgánům, odborovým školám, knihovnám a odborovému tisku.³⁶⁶ Jeho úkolem bylo přinášet informace z tisku v SSSR, přebíral a překládal články především z listů Trud, Voprosy ekonomiki, V pomošč profsojuznomu aktivu.³⁶⁷

„Nejmladší“ bulletin **Usnesení ÚRO** vycházel od roku 1955 v měsíčním nákladu 5000 výtisků³⁶⁸ a sloužil k publikování směrnic nejvyšších orgánů odborové organizace.³⁶⁹ V roce 1957 jej nahradil nově vytvořený **Informační bulletin ÚRO**.³⁷⁰

³⁶⁰ SEEMANOVÁ, Petra, s. 40

³⁶¹ SEEMANOVÁ, Petra, s. 41

³⁶² *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1571. Předkládá: s. V. Koucká. Vydávání deníků a časopisů v roce 1957. Věc: Připomínky a návrhy k vydávání časopisu „Sovětské zkušenosti“ a „Mezinárodní dělnické hnutí“.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 134, inv.j. 822, Praha 20. 11. 1956.

³⁶³ STRNADOVÁ, Mária, s. 120

Taktéž: *Sovětské zkušenosti*. Praha: Práce, 1955-1956. In: Národní knihovna, fond 54G8854.

³⁶⁴ *Sovětské zkušenosti*. Praha: Práce, 1955-1956. In: Národní knihovna, fond 54G8854.

³⁶⁵ Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 134, inv.j. 822. *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1571. Věc: Připomínky a návrhy k vydávání časopisu „Sovětské zkušenosti“ a „Mezinárodní dělnické hnutí“.* Praha 20. 11. 1956.

³⁶⁶ Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 134, inv.j. 822. *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1571. Věc: Připomínky a návrhy k vydávání časopisu „Sovětské zkušenosti“ a „Mezinárodní dělnické hnutí“.* Praha 20. 11. 1956.

³⁶⁷ *Sovětské zkušenosti*. Praha: Práce, 1955-1956. In: Národní knihovna, fond 54G8854.

³⁶⁸ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1261. Předkládá: s. Koucká. Vytvoření Informačního bulletinu pro vedoucí funkcionáře ROH. - Zpráva k návrhu na vytvoření Informačního bulletinu pro vedoucí funkcionáře ROH.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 131, inv.j. 811, Praha 31. 8. 1956.

³⁶⁹ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 157. Předkládá: s. G. Hnilička. Jak je plněno usnesení o systému odborového tisku. S. 4.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.76, inv.j. 674, rok 1955.

³⁷⁰ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1261. Předkládá: s. Koucká. Vytvoření Informačního bulletinu pro vedoucí funkcionáře ROH. - Zpráva k návrhu na vytvoření Informačního bulletinu pro*

Odborář

Z hlediska pozornosti, která byla tomuto listu věnována ve spisech v archivu ČMKOS, považuje autorka této práce časopis Odborář v rámci sledovaného období za druhé nejvýznamnější periodikum ROH. Svým významem následoval hned po deníku Práce. ÚRO definovala jeho hlavní úkol jako „*vysvětlovat úlohu odborové organizace v lid. dem. zřízení a bojovat s vlivy nepřátelské ideologie... Časopis se má starat o základní ekonomickou výchovu funkcionářského aktivu... Vyzbrojovat funkcionářský aktiv argumentací... Methodickými články a kritikou... pomáhat stálému zlepšování odborové práce. Časopis má také přinášet... informace o životě pracujících v SSSR a lidových demokraciích a boji dělnické třídy v zemích kapitalismu.*“³⁷¹

Zejména po II. všeodborovém sjezdu nastala snaha přiblížit se sovětskému vzoru – časopisu „Sovetskije profsojuzy“ a vytvořit jeden hlavní funkcionářský časopis, v němž by se spojily ostatní funkcionářské listy a bulletiny, a který by zachycoval veškerou odborovou problematiku.³⁷²

První číslo Odboráře vyšlo 1. 10. 1948, jako „nástupnický list“ Věstníku ROH, který ÚRO vydávala od 10. 1. 1947, a na nějž Odborář obsahově navazoval. Se změnou názvu listu přišly zmatky. Ačkoliv čtenáři byli na změnu názvu upozorněni, předplatitelé si přesto k „*domněle vycházejícímu Věstníku ROH přiojednali ještě Odboráře, kterého nyní jako přespočetný vracejí, zatím co jiní bez ohledu na naše jasná upozornění, jej vracejí s poznámkou, že časopis Odborář si neobjednali.*“³⁷³

Odborář vycházel v sešitovém formátu A6 a až do roku 1951 měl týdenní periodicitu, poté se změnil na čtrnáctideník. Cena periodika činila až do roku 1952 Kčs 1,50, od roku 1952 se zvýšila na Kčs 2,-. Po měnové reformě (od č. 12/ 1953) stál list Kčs 0,40, od roku 1955 se cena zvýšila na Kčs 1,20.

Počet listů v letech 1948-49 kolísal mezi 10 – 20, od počátku padesátých let se ustálil na 18 listech, avšak od roku 1955 dosahoval počet listů 22.

vedoucí funkcionáře ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 131, inv.j. 811, Praha 31. 8. 1956.

Taktéž: Pozn. Mária Strnadová ve své práci uvádí, že Informační bulletin ÚRO vycházel od roku 1955. Dle dohledaných podkladů bylo o jeho vycházení rozhodnuto sekretariátem ÚRO až 25. 6. 1956. Z archivních materiálů vyplývá, že tiskem z roku 1955 rozumí tisk „Usnesení ÚRO“.

³⁷¹ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajně! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

³⁷² Opatření ke zlepšení odborového tisku, zvláště sektorového. Podklad k diskusi. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, rok 1954.

³⁷³ Odborář. 3. 11. 1948, roč. 1, č. 6. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

Odpovědným zástupcem periodika byl od počátku František Koltán.³⁷⁴ Redakční radu tvořili např. Karel Marvan³⁷⁵ či Jaroslav Těhle³⁷⁶, dále František Both, Karel Carva, Ladislav Cígler. Od 11. čísla 1950 se na tiráži objevuje jako vedoucí redaktor Jaroslav Bartoš, odpovědným zástupcem byl stále František Koltán. Od listopadu 1951 byl list řízen Josefem Šmídmajerem³⁷⁷ s redakční radou, vedoucím redaktorem se stal Jaroslav Bartoš, kterého však v roce 1954 na tomto postu vystřídal Vilém Kún.³⁷⁸ Všichni výše jmenovaní do listu pravidelně přispívali.

Titulní stranu tvořila nejčastěji fotografie či tematická kresba, kterou zpravidla doprovázel krátký popisek či citát. První strana byla zpravidla věnovaná upoutávkám na jiné tiskoviny či knihy ROH. Upoutávky se v průběhu roku 1952 přesunuly na poslední stranu, kde se průběžně střídaly např. s upozorněním na různé kampaně, jakými byly např. Dny odborového tisku, Soutěž závodních knihoven ROH nebo volby.

Pravidelnými rubrikami byly: Naše úkoly, Theorie a praxe, Kritika a sebekritika, Naše zkušenosti, Na pomoc funkcionářům, Sociální politika, Dopisy, atd. V roce 1950 se jednotlivé rubriky podle potřeb průběžně měnily, přibyly např. Mezinárodní dělnické hnutí (namísto Kritika a sebekritika), Zkušenosti ze SSSR, Dělnickým dopisovatelům či Připravujeme vstřícné plány. Ke změnám rubrik dochází opět od roku 1951 a nejčastěji se objevovaly: Prověрка záruk a norem, Práce novátorů a zlepšovatelů, Zkušenosti Sovětského svazu, Péče o pracující. K poslední změně v pravidelných rubrikách došlo

³⁷⁴ **Koltán, František** (* 23. 12. 1901, † 30. 6. 1979), před II. světovou válkou pracoval nejprve jako dělník, poté jako odborový pracovník. V letech 1940-1944 působil jako redaktor NOÚZ, avšak od r. 1943 byl činný v ilegálním hnutí. 1945-1949 byl členem předsednictva ÚRO. In: KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-093-4. S. 133.

³⁷⁵ **Marvan, Karel** (* 15. 9. 1898 – † 23. 6. 1967) odborový funkcionář a člen KSČ. Za II. světové války byl vězněn v koncentračním táboře Buchenwald. Po válce pracoval pro aparát KSČ jako pracovník odborového oddělení, od r. 1948 pracoval v ÚRO, kde zastával např. funkci v kádrovém oddělení, dočasného vedoucího ÚKPO-ÚRO či sekretáře ÚRO. In: KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-093-4. S. 164.

³⁷⁶ **Těhle, Jaroslav** (*? - †?) odborový pracovník a od roku 1948 člen Ústřední propagační komise ÚRO. In: KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-093-4. S. 236.

³⁷⁷ **Šmídmajer, Josef** (* 10. 3. 1913 - †?) tajemník ÚRO. In: NA, fond PŘ 1941-1951 (Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941-1950), karton 10512, signatura: S 3640/8 Šmídmajer Josef 1913.

³⁷⁸ Pozn: Poprvé se jeho jméno objevuje v Odboráři v dubnu 1954, roč. 7, č. 9.

Taktéz: **Kún, Vilém** (* 30. 3. 1917 - †?) původním povoláním úředník, později redaktor odborového tisku, se aktivně zapojil do KSČ již před II. světovou válkou. Vystudoval FF UK (nesložil závěrečné zkoušky). V letech 1945-1951 pracoval nejprve v odboru agitace a po 25. 2. 1948 na generálním sekretariátu KSČ, v této době taktéz publikoval satiru ve stranickém tisku pod pseudonymem Kuna. V období 1949-1950 byl členem Ústřední dramaturgie Československého filmu, poté předsedou rady dokumentárního filmu (1951). Od r. 1953 pracoval v redakci Práce jako vedoucí rubriky propagandy a v politickém sekretariátu. V letech 1954 - duben 1965 působil jako šéfredaktor časopisu Odborář. Poté se stal funkcionářem ÚRO. V r. 1967 se stal podnikovým ředitelem Práce. In: NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. člen evid – Kún Vilém 1917.

v roce 1953, kdy z původně jmenovaných se pravidelně vyskytovala již jen Mezinárodní dělnické hnutí, ostatní rubriky se měnily podle aktuální potřeby.

U většiny textů se zpravidla uvádělo jméno autora a popřípadě i jeho funkce. Do listu přispívali, kromě již výše uvedených členů redakce, také pracovníci ÚRO či odboroví funkcionáři z krajů popř. ze závodů.³⁷⁹ Do rubriky věnované zkušenostem ze SSSR většinou přispívali autoři-rodilí Rusové³⁸⁰

Kromě titulní strany se fotografie uvnitř listu nevyskytovaly. Od roku 1951 můžeme fotografie občas nalézt ještě na poslední straně. Zpravidla se jednalo o obrázky dokumentující práci (např. práce v dolech či při sklizni) či návštěvu státníka mezi dělnictvem. Od roku 1952 fotografie z titulní strany zcela zmizely a uvnitř čísla se vyskytovaly zcela výjimečně, např. při úmrtí čelních stranických představitelů.

Ve sledovaném období vycházel Odborář v nákladu 86.000 výtisků.³⁸¹

Klub

Časopis měl svým zaměřením sloužit jako metodická „příručka“ pro závodní kluby, komise masové kulturní práce a rudé koutky v závodech.³⁸² List vycházel v letech 1952-1960³⁸³ jako měsíčník ve formátu A4 s počtem listů 16, byl řízen Václavem Jelínkem³⁸⁴ s redakčním kruhem.

List informoval o dění v závodních klubech z doma i ze zahraničí, byl doplněn četnými černobílými dokumentačními fotografiemi. Součástí vydání byly často také

³⁷⁹ KOBLIHA, Václav - tajemník Svazu KOVO. Funkcionáři chápou důležitost prověrky cen. *Odborář*. 25. 8. 1950, č. 34, roč. 3, s. 1182. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

Taktěž: KREJČÍ, Miroslav - pracovník Ústředního oddělení masové práce ÚRO. Připravujeme měsíc československo-sovětského přátelství. *Odborář*. říjen 1953, č. 20, roč. 6, s. 855. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

Taktěž: ČESKÝ, Josef - člen komise národního pojištění, MEZ Brno-Židenice. Odstranit zbytečnou absenci pro nemoc. *Odborář*. prosinec 1955, č. 23, roč. 8, s. 1222. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

³⁸⁰ CYGANOV, V. Aktiv výboru odborové organizace. Rubrika: Zkušenosti Sovětského svazu. *Odborář*. 8. 12. 1950, č. 49, roč. 3, s. 1758. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

Taktěž: BESPALOV, A. Soudružsky přistupovat k lidem. Rubrika: Učíme se ze zkušeností sovětských odborů. *Odborář*. Duben 1953, č. 8, roč. 6, s. 383. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

Taktěž: SIZOV, N. Kluby hlavního města vesnici. Rubrika: Učíme se ze zkušeností sovětských odborů. *Odborář*. Březen 1955, č. 6, roč. 8, s. 301. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

³⁸¹ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu.* S. 4. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

³⁸² Tamtéž, s. 9.

³⁸³ STRNADOVÁ, Mária, s. 52

³⁸⁴ **Jelínek, Václav** (*30. 5. 1920 – †20. 10. 1982) redaktor, básník a humorista vystudoval při zaměstnání úředníka obchodní školu v Rakovníku. Od r. 1945 pracoval jako redaktor vysílán ÚRO. V letech 1952-1954 byl šéfredaktorem časopisu Klub a v období 1954-1957 jako šéfredaktor týdeníku Dikobraz. Poté krátce pracoval jako umělecký vedoucí v agentuře Pražská estráda a od r. 1959-1982 byl

noty a text vybrané budovatelské písně. Klub byl zobrazován jako místo, kde se pracující společně kulturně vyžijí a kde se skupinově učí novým dovednostem a znalostem. V rámci svého zaměření nabízel časopis např. návrh, jak udělat estrádu. Na titulní

a poslední straně byla zpravidla tematická barevná fotografie.

Ve sledovaném období vycházel časopis v nákladu 13.500 výtisků.³⁸⁵ Od roku 1961 byl nahrazen časopisem *Kulturní práce*.³⁸⁶

Bezpečnost a hygiena práce

Tento měsíčník vycházel od již od roku 1945 a svým zaměřením byl určen funkcionářům, kteří pracovali v oblasti ochrany a bezpečnosti práce, bezpečnostním technikům, atd. ve všech hospodářských odvětvích.

Vycházel v sešitovém formátu A6 o rozsahu 10 listů za cenu Kčs 5,-, která od července 1953 klesla na Kčs 1,-. Po sledované období časopis řídil Josef Dvořák³⁸⁷ a Ladislav Cígler s redakční radou.

Časopis měl své pravidelné rubriky, např. „Úrazová kronika“, „Odpovídáme na dotazy“ či „Z jiných časopisů“, kde byly krátké texty převzaté z jiných odborářských periodik. Do časopisu přispívali jak dopisovatelé ze závodů, tak i odborníci. Nechyběly nejnovější směrnice, zpravodajství o dění v odborech či texty mapující, jak se dbá na ochranu práce v SSSR nebo v jiných socialistických zemích. Texty doprovázely nákresy či drobné fotografie.

Časopis byl vydáván až do roku 1994.³⁸⁸

zaměstnán v ČSRO. In: KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-093-4. S. 118.

³⁸⁵ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu*. S. 9. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

³⁸⁶ STRNADOVÁ, Mária, s. 52

³⁸⁷ **Dvořák, Josef** (* 1. 3. 1921 - †8. 11. 1976) vystudoval reálné gymnázium, již za studií přispíval do různých časopisů. V době okupace pracoval jako technický úředník v optických závodech v Praze. V letech 1945-52 pracoval v redakci odborných časopisů vydavatelství Práce, kde zastával funkci vedoucího redaktora. Od roku 1953 řídil *Technický týdeník*. Působil také jako člen vedení Klubu vědy a techniky. In: NA, fond ASYN, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, signatura Josef Dvořák.

³⁸⁸ *Bezpečnost a hygiena práce*. Praha: Práce, 1948-1956. In: Národní knihovna, fond 54G41664.

Práce a mzda

Tento měsíčník začal vycházet v lednu 1953 a byl určen pro odboráře pracující v ekonomických úsecích. Zabýval se texty zaměřenými na otázky normování práce, mzdami či problematikou pracovního práva.

Vycházel ve formátu A6, v rozsahu 14 listů a za cenu Kčs 4,-, od července 1953 za 80 hal. Po sledované období byl list řízen vedoucím redaktorem Miroslavem Syslem.

Mezi pravidelné rubriky patřily: „Učíme se ze zkušeností Sovětského svazu“, „Na pomoc mzdovým komisím“ či „Mezinárodní dělnické hnutí“. V roce 1956 pak přibýly ještě „Zprávy ze závodů“, „Dopisy čtenářů“ a „Otázky teorie a praxe statistiky“. Texty se zabývaly nejčastěji mzdovými otázkami, zákony a směrnicemi či smlouvami. Jednalo se jak o výtahy z odborné literatury, tak o autorské texty. Dle jmen a taktéž uvedených titulů, je možné usuzovat na převahu odborníků, kteří sem svými texty přispívali. Součástí periodika byly také upoutávky na nově vydanou odbornou literaturu a taktéž zpravodajství z odborového hnutí.

Vydávání časopisu bylo ukončeno v roce 1991.³⁸⁹

4.2.2 Odborné a technické časopisy

Tyto časopisy byly vydávány za účelem zvyšování odborné způsobilosti pracujících. ÚRO se rozhodla vybudovat odborné časopisy odpovídající nejdůležitějším výrobním odvětvím a soustředit jejich vydávání do jednoho centra, tedy do vydavatelství Práce. Vydavatelem odborných časopisů se staly jednotlivé svazy ROH, které taktéž nesly politickou odpovědnost, nakladatelem bylo vydavatelství Práce. Odborná úroveň se měla diskutovat s ředitelstvím národních podniků daného odvětví.³⁹⁰

V letech 1949-1952 vycházelo v českém odborovém tisku 18 odborných a technických časopisů: Československé kožařství, Československý obchod, Československý textil, Dřevo, Elektrotechnik, Filatelie, Hutník, Chemie, Nový horník, Podnikový hospodář, Sklář a keramik, Stavebnictví, Svět techniky, Technická práce, Typografie, Zdravotnická pracovnice, Zlepšovatel a vynálezce a Železnice.³⁹¹

³⁸⁹ *Práce a mzda*. Praha: Práce, 1953-1956. In: Národní knihovna, fond 54G55405.

³⁹⁰ *Zpráva o situaci tisku ROH a návrhy na zlepšení a prohloubení jeho práce. Referuje s. Dvořák*. S. 17. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart.97, inv.j. 88/8, Praha 13. 11. 1950.

³⁹¹ *A. Zpráva o celostátní reorganizaci vydavatelské činnosti a reorganizaci rozšiřování tisku a literatury. B. Změny v uspořádání vydavatelské činnosti ROH*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, Praha, 27. 9. 1952.

Před reorganizací v roce 1952 vycházely některé tituly „duplicitně“, to znamenalo, že pro daný obor vydávalo podobně zaměřený časopis ROH a např. i některé ministerstvo nebo Průmyslové vydavatelství. Tato situace se měla reorganizací vyřešit.³⁹² ROH mělo nadále vydávat pouze „*odborné časopisy pro technické kádry ve výrobě, jiná vydavatelství odborné časopisy pro studium, vědce, pro laboratoře a vývojová střediska.*“³⁹³ V kompetenci odborů zůstalo vydávání časopisu Svět techniky, ostatní listy si převzala státní nakladatelství a organizace. Mária Strnadová uvádí, že např. Státní vydavatelství technické literatury v Praze převzalo 13 listů,³⁹⁴ Svazarm převzal časopis Elektronik, zcela zastaven byl časopis Zlepšovatel a vynálezce.³⁹⁵

V kompetenci odborů zůstalo i nadále vydávání titulu **Svět techniky** a od roku 1953 nově titul **Technické noviny**.

Technické noviny

List vycházel od 15. dubna 1953 s periodicitou 14 dní (od roku 1957 se změnila na týdení³⁹⁶). Časopis měl formát A3 a jeho cena činila Kčs 1,-. List řídil předseda redakční rady Gustav Hnilička, sekretář ÚRO. Vedoucím redakce byl Josef Dvořák a členy redakční rady např. Emilian Hamerník³⁹⁷, Josef Koťátko, akademik prof. ing. Dr. Franišek Písek,³⁹⁸ František Vodička,³⁹⁹ Miloslav Wimmer,⁴⁰⁰ dále Václav Belšán,

³⁹² A. Zpráva o celostátní reorganizaci vydavatelské činnosti a reorganizaci rozšiřování tisku a literatury. B. Změny v uspořádání vydavatelské činnosti ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, Praha, 27. 9. 1952.

³⁹³ Sekretariátu ÚRO - referuje a zpracoval s. J. M. Novák dne 8. 11. 1951. Věc: Zhodnocení a situace odborných časopisů a jejich nová organisace. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 123, inv.j. 105/6, Praha 8. 11. 1951.

³⁹⁴ Pozn. Jednalo se o tituly: Československý sklář, Československé kožařství, Československý obchod, Československý textil, Elektrotechnik, Dřevo, Hutník, Chemie, Nový horník, Podnikový hospodář, Stavebnictví, Technická práce, Železnice. In: STRNADOVÁ, Mária, s. 56.

³⁹⁵ STRNADOVÁ, Mária, s. 56.

³⁹⁶ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1716. Předkládá: s. Ing. Natan. Opatření nutná v souvislosti se změnou časopisu Technické noviny na týdeník. - Návrh opatření, nutných v souvislosti se změnou Technických novin na týdeník. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 135, inv.j. 828, Praha 18. 12. 1956

³⁹⁷ Emilian Hamerník byl zástupcem vedoucího organizačního oddělení ÚRO. In: Zápis 83. Schůze sekretariátu ÚRO, která se konala dne 27. 12. 1956 od 8 hodin. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 135, inv.j. 828, 27. 12. 1956.

³⁹⁸ Prof. ing. Dr. Franišek Písek byl akademikem ČSAV. In: Zápis 83. Schůze sekretariátu ÚRO, která se konala dne 27. 12. 1956 od 8 hodin. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 135, inv.j. 828, 27. 12. 1956.

³⁹⁹ František Vodička byl zaměstnanec AZKG Mladá Boleslav. In: Zápis 83. Schůze sekretariátu ÚRO, která se konala dne 27. 12. 1956 od 8 hodin. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 135, inv.j. 828, 27. 12. 1956.

⁴⁰⁰ Miloslav Wimmer byl činovník ÚVOS zaměstnanců ve stavebnictví, nositel Řádu práce. In: Zápis 83. Schůze sekretariátu ÚRO, která se konala dne 27. 12. 1956 od 8 hodin. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 135, inv.j. 828, 27. 12. 1956.

Vítězslav Bureš, ing. Dalibor Dvořák a ing. Juraj Zajíček. Tato sestava redakce zůstala po celé sledované období.

Titulní straně dominoval název listu přes celou šíři horního okraje. Po celý rok 1953 byla na titulní straně umístěna větší tematická fotografie doprovázená krátkým popiskem, umístěna buď vlevo či vpravo v horní části strany. Dále se tu nacházel sloupek, zpravidla psaný jedním ze členů redakční rady a další článek, obvykle komentář k tématu, jehož autor nebýval často uveden. Od roku 1954 byl vedle fotografie uváděn obsah listu. Od roku 1955 se počet textů na titulní straně rozrostl o rubriku „Co řekli jinde.“

Pravidelné rubriky byly: „Naše poznámky“, což byly stručné komentáře k aktuálnímu dění především z oboru techniky, „Nová technika“ zabývající se technickými novinkami, zpočátku především v SSSR, „Technimum Technických novin“, rubrika věnovaná vysvětlování pojmů a jevů.

Většina textů se věnovala zlepšovatelům a jejich výrobkům. Články často doplňovaly menší fotografie a nákresy. Vycházela zde úplná znění nejnovějších norem a předpisů. Nepravidelně se na předposlední straně vyskytovala inzertně-propagační rubrika „Malý oznamovatel Technických novin.“

Od února 1954 až do prosince 1954 vycházel list ve slovenském jazyce, vydavatelem byla po celou dobu ÚRO společně se Slovenskou odborovou radou. Složení redakce zůstalo beze změny. K české verzi se časopis vrátil od prvního čísla roku 1955.

List vycházel pod názvem Technické noviny až do roku 1963, kdy změnil název na Technický týdeník, jehož vydávání skončilo v roce 1995.⁴⁰¹

4.2.3 Populární časopisy

Tento typ časopisů byl zamýšlen pro co nejširší čtenářské spektrum. Avšak oproti období 1945-1948 se počet populárních časopisů značně zredukoval. V rámci odborového tisku přestal vycházet na módu zaměřený časopis Malé módy Května, sportovní Ruch v tělesné výchově a všeodborový list Lidová kultura. ÚRO i nadále pokračovalo ve vydávání rodinného časopisu Květen a satirického titulu Dikobraz, k jejich podrobnějšímu rozboru odkazuje autorka již ve své bakalářské práci.

Původní důležitý politicky zaměřený titul ÚRO začal vycházet pod novým názvem Budujeme. Za nový titul v odborářském tisku je možné považovat Svět práce.

V roce 1956 se krátce uvažovalo o zavedení nového týdeníku pro pracující ženy, avšak sekretariát ÚRO tuto alternativu zamítl s odůvodněním, že podobný titul není potřeba. Doporučeno bylo navázání spolupráce s časopisem Vlasta a Beseda venkovské ženy a dále větší orientace na problematiku pracujících žen v rámci odborového tisku.⁴⁰²

Cílem této podkapitoly je zaměřit se především na pokračování „příběhu“ týdeníku ÚRO, na jehož vydávání se ÚRO zaměřovala v letech 1945-1948. ROH si přálo udělat z časopisu ÚRO list, který by byl ve svém významu srovnatelný s deníkem Práce. Jeho cílem mělo detailnější rozebírání témat, především politických a hospodářských, na což nebylo dost prostoru v deníku Práce.⁴⁰³

Budujeme

Časopis vycházel v letech 1949-1950. Původně, v letech 1945-1948, vycházel pod názvem ÚRO, ale v roce 1948 bylo rozhodnuto o změně jeho názvu, neboť ÚRO se zdálo být „příliš oficiosní.“⁴⁰⁴ V roce 1951 se opět změnil název, neboť list Budujeme se sloučil s časopisem Svět práce (1951-1954).⁴⁰⁵

List vycházel ve formátu A3 v počtu 6 listů. Cenu si po sledované období udržel na Kčs 2,50. Časopis měl týdenní periodicitu, vycházel každý čtvrtek a uzávěrka čísla byla vždy v pondělí dopoledne. Šéfredaktorem a odpovědným zástupcem listu byl Josef Linek.⁴⁰⁶ V listopadu 1949 se odpovědným zástupcem stal Josef Keclík⁴⁰⁷ (J. Linek zůstal šéfredaktorem).

⁴⁰¹ *Technické noviny*. Praha: Práce, 1953-1963. In: Národní knihovna, fond 54A2260 – lístkový katalog.

⁴⁰² *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Přípomínky jednotlivých oddělení ÚRO, ke kterým nebylo ve zprávě přihlédnuto*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

⁴⁰³ SEEMANOVÁ, Petra, s. 56

⁴⁰⁴ *Návrh na reorganizaci týdeníku „ÚRO“*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58d, rok 1948.

⁴⁰⁵ *Budujeme*. Praha: Práce, 1949-1950. In: Národní knihovna, fond 54A1912.

Taktéž: *Svět práce*. Praha: Práce, 1951-1954. In: Národní knihovna, fond 54A2214.

⁴⁰⁶ **Linek, Josef** (* 22. 12. 1901, † 26. 2. 1979), nositel Čs. válečného kříže (udělen 1947), původním povoláním železničář. Za svůj politický a novinářský vzor považoval Otakara Wünsche. 1923-1932 působil v Melantrichu, poté pracoval jako redaktor slovenského a později jako šéfredaktor podkarpatského A-Zeťů. Od r. 1940 vězněn pro distribuci ilegálních tiskovin v Hrachu a Neustanu u Norimberku. O. Wunsch jej přivedl do týdeníku ÚRO, kde pracoval od února 1949, poté se stal šéfredaktorem Budujeme. 1951-1956 pracoval v tiskovém oddělení ÚRO. V letech 1957-1962 působil ve funkci vedoucího redaktora v listech Lesy-dřevo-papír a Pracovník spotřebního průmyslu. V roce 1962 odešel do důchodu. In: NA, fond ASYN, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, signatura: Josef Linek.

⁴⁰⁷ **Keclík, Josef** (*7. 7. 1914 - † nenalezeno) měl středoškolské vzdělání a původně pracoval jako poštovní úředník. Za okupace byl činný v komunistickém odboji. Svou kariéru odborového redaktora začal ve svazovém časopise Spoj, kde působil v letech 1945-49. Poté působil v odborových časopisech

Časopis *Budujeme se* měl zaměřovat na „nejméně vyspělé“ odboráře, na jejich uvědomění a výchovu. To vše prostřednictvím článků zaměřených např. na roli ROH při pětiletce, zpravodajstvím o dění ve Světové odborové federaci či o úsilí vedoucí k udržení jednotných odborů ve světě, o kultuře z pohledu ROH – tedy o závodních klubech, o rekreacích. „*Obrázkovou část zaměřit na život v odborech doma i za hranicemi.*“⁴⁰⁸ Důraz měl být kladen na kritiku a větší prostor měl být dán i dělnickým dopisovatelům.⁴⁰⁹

Hlavička obsahovala název periodika napsaný červenou barvou. Před názvem bylo umístěno ozubené kolo uvnitř se srpem a číslem 5 (symbol pětiletky). Pod nadpisem byl podtitul: časopis Revolučního odborového hnutí. Na pravé straně vedle nadpisu byl rámeček s obsahem.

V rozložení textu navázal na tradici ÚRO. Na titulní straně směrem k pravému rohu byla zpravidla umístěna hlavní tematická fotografie či kresba, na levé straně se nacházel úvodník, dále několik textů s pokračováním uvnitř čísla. Druhá strana se věnovala dopisům od čtenářů v rubrice „Čtenáři píší a diskutují.“ Na straně 5 bývala nepravidelně uveřejňována rubrika „Galerie budovatelů“ věnována krátkým textům vycházejícím z praxe úderníků a jejich skupin-úderek, kde autoři popisovali své pracovní úspěchy,⁴¹⁰ popř. zde byl uveřejněn profil zasloužilé pracovnice či pracovníka.⁴¹¹ Rubrika „Poznámky a naše kritika“ se pravidelně objevovala na 6. straně. Texty a články mimo pravidelné rubriky se zaměřovaly takřka výlučně na život odborů a odborářů doma i ve světě, popřípadě tomu, jak prací přispět většímu výkonu hospodářství (Lidový sběr zachrání národnímu hospodářství suroviny⁴¹², Mládež pomáhá budovat⁴¹³). Na poslední straně se zpravidla objevovala rubrika „Správně česky“ řešící nejrůznější pravopisné problémy, jejím autorem byl prof. dr. Jiří Haller.

Odborář (1948-49), *Budujeme* (1949-50) a ve Světě práce (1950-54), jako odpovědný zástupce listu a také v deníku *Práce* (1954-57). V období 1957-68 se vrátil k tematice dopravy a spojů a postupně působil v listech *Lokomotiva* (1957-64), *Doprava a spoje* (1964-68) a nakonec v listě *Železniční obzor* (1968-nezjištěno). In: NA, fond ASYN, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, signatura Josef Keclík.

⁴⁰⁸ *Návrh na reorganizaci týdeníku „ÚRO“*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58d, rok 1948.

⁴⁰⁹ Tamtéž

⁴¹⁰ NOVÁK, J. M. Silná trojka. Rubrika: Galerie budovatelů. *Budujeme*. 16. 6.1949, roč 1 (5), č. 24, s. 3. In: Národní knihovna, fond 54A1912.

⁴¹¹ NOVÁK, J. M. Dělnice Anna Pokorná. Rubrika: Galerie budovatelů. *Budujeme*. 27. 1. 1949, č. 4, roč. 1 (5), s. 5. In: Národní knihovna, fond 54A1912.

Taktéž: RÜCKER, Václav. Soudruh Bartoš, vzorný hospodář. Rubrika: Galerie budovatelů. *Budujeme*. 23. 3. 1950, č. 12, roč. 2 (5), s. 5. In: Národní knihovna, fond 54A1912.

⁴¹² *Budujeme*. 3. 3. 1949, č. 9, roč. 1 (5), s. 3. In: Národní knihovna, fond 54A1912.

⁴¹³ *Budujeme*. 1. 9. 1949, č. 35, roč. 1 (5), s. 4. In: Národní knihovna, fond 54A1912.

Rubrika nejspíše sloužila i jako pomůcka pro dopisovatele. Dále se na poslední straně nacházela křížovka či program rozhlasu ÚRO.

Od roku 1950 se struktura první strany poněkud změnila – titulní tematické foto či kresba bylo přesunuto do pravého rohu. Vedle něj, uprostřed horní půlky strany, se nacházel sloupek psaný nejčastěji šéfredaktorem nebo odpovědným zástupcem, později i dělnickými dopisovateli. Zbytek prostoru zaujímaly tři hlavní články, jejichž pokračování byla uvnitř čísla. V padesátých letech mizí celostránková rubrika „Čtenáři píší a diskutují“ a nahrazuje ji vyznačený „dvojsloupek“ v horní polovině strany. Pod názvem „Z našich závodů“ se na straně 4 objevuje nová rubrika, která částečně převzala úlohu bývalé „Čtenáři píší a diskutují“.

Na konci roku 1950 se redakce Budujeme, rozloučila v titulním článku: „Na shledanou se „Svět práce.“⁴¹⁴

Svět práce

„V zájmu nejchudšího sloučení příbuzných úkolů dochází v novém roce 1951 v našem tisku k některým změnám. Týdeník „Svět práce“ vydávaný vydavatelstvem Svoboda,⁴¹⁵ slučuje se s týdeníkem „Budujeme“. Jako pokračovatel obou týdeníků bude vycházet ve vydavatelství Revolučního odborového hnutí „Práci“ nový týdeník „Svět práce“, kterýžto obdrží všichni dosavadní odběratelé „Budujeme.““⁴¹⁶

List vycházel v letech 1951-1954 ve formátu A3, čítal 8 listů za cenu Kčs 8,-. Jeho vedoucím redaktorem byl Vladimír Riedl.⁴¹⁷

Titulní straně dominuje červeně psaný nadpis časopisu přes celou šíři horního okraje strany. Dále zde byly dva hlavní texty, jejichž dokončení nalézáme zpravidla uvnitř listu. Od druhé strany, uprostřed spodního okraje, se nacházely názvy pravidelných tematických oddílů listu pro orientaci čtenáře: „Poznámky a kritika“ (s. 2), „Bude vás zajímat“ (s. 3), „Budovatel a hospodář“ (s. 4, 5), „Svět a doba“ (s. 6, 7), opět „Bude vás zajímat“ (s. 8, 9), „Svět kultury“ (s. 10, 11), „Věda a technika“ (s. 12), „Inserce a propagace“ (s. 13), poslední strana označena nebyla.

⁴¹⁴ *Budujeme*. 22. 12.1950, č. 51, roč. 2 (6), s. 1. In: Národní knihovna, fond 54A1912

⁴¹⁵ Pozn. Strnadová, s. 60. Autorka uvádí, že Svět práce byl převzat odborovým hnutím z vydavatelství Rudé právo.

⁴¹⁶ *Budujeme*. 22. 12.1950, č. 51, roč. 2 (6), s. 1. In: Národní knihovna, fond 54A1912.

⁴¹⁷ **Riedl, Vladimír** (* 1909, † nezjištěno), až do roku 1937 pracoval v pojišťovně, za okupace působil ve mzdovém oddělení NOÚZ. Poté vedl osobní oddělení ÚRO. Od roku 1947 řídil Věstník ROH, od r. 1948 pracoval pro časopis Odborář a Květen. Od r. 1951 řídil Svět práce, od roku 1955 pracoval jako zástupce šéfredaktora Večerní Prahy. In: NA, fond ASYN, karton 1, signatura: Vladimír Riedl

Oddílu „Poznámky a kritika“ dominovala pravidelná celostránková rubrika „Díváme se kolem sebe“, kde byl dán prostor pro čtenáře, aby publikovali své postřehy z pracovního i běžného života. Na straně 4 (tematický oddíl „Budovatel a hospodář“) byla pravidelná rubrika „Píšeme z pracovišť“, zachována zůstala také rubrika „Galerie budovatelů“ na straně 5. V oddílu „Svět a doba“ se nacházely zprávy informující o životě závodních klubů, zamyšlení nad mírovými otázkami. V oddílu „Bude vás zajímat“ bylo možné najít nejružnější texty zabývající se zajímavostmi z historie i ze současnosti. „Svět kultury“ se zajímal o dění v divadlech, kinech, přinášel informace o nových knihách. Zveřejňovány byly knižní novinky z celého spektra; od politické a hospodářské literatury, přes historickou a technickou až po prózu a dětské knihy. Oddíl „Věda a technika“ obsahoval již známou rubriku „Správně česky“, křížovky, články o zlepšovacích námětech a technických novinkách. Oddíl „Inserce a propagace“ zabíral zpravidla ½ stránky, a šlo spíše o propagaci nových titulů nakladatelství Práce, Mladá fronta, Orbis, Naše vojsko či produktů státních podniků, jako např. kosmetický přípravek Pražských tukových závodů. Poslední strana byla zpravidla věnována povídce od českých i zahraničních autorů⁴¹⁸ či ukázkám z románů, které vycházely jako seriál. Příkladem byl román „Purkyně ve Vratislavi“ od autorů Ivana Kubišty a Václava Švarce⁴¹⁹ či „Tajemství dvou oceánů“, román od autora G. Adamova.⁴²⁰

Tematické oddíly se od roku 1953 již nevyskytují, avšak stále dílčí rubriky zůstaly zachovány. Od roku 1954 přibyla na straně 7 rubrika „Přehled doby“, což byl souhrn krátkých zpráv ze světového politického dění. Na straně 10 se začala vyskytovat pravidelná rubrika „Na pomoc ženám“ uveřejňující krátké články např. jak pečovat o domácnost, o děti či recepty.

Časopis byl zastaven v roce 1954 (poslední číslo 52 vyšlo 23. 12. 1954). Tímto se „uzavřela“ snaha odborového hnutí o populární, politicky zaměřený časopis, který by byl čten všemi členy odborového hnutí.

⁴¹⁸ ADAMEC, Oldřich. Slepý Vang. *Svět práce*. 10. 1.1952, č. 2, roč. 2, s. 16. In: Národní knihovna, fond 54A2214.

Taktěž: GOGOL, N. V. Taras Alba. *Svět práce*, 21. 2.1952, č. 9, roč. 2, s. 16. In: Národní knihovna, fond 54A2214.

Taktěž: DREISER, Theodore. Můj první novinářský úspěch. *Svět práce*. 28. 2.1952, č. 9, roč. 2, s. 16. In: Národní knihovna, fond 54A2214.

⁴¹⁹ Pozn. tento román byl uveřejňován od čísla 10 (Praha: Práce, 6. 3.1952) až do čísla 41 (Praha: Práce, 9. 10. 1952).

⁴²⁰ Pozn. tento román vycházel od čísla 2 (Praha: Práce, 8. 1. 1953) až do čísla 20 (Praha: Práce, 13. 5. 1954)

K dalším populárním časopisům patřily časopisy **Květen** (1945-1950) a **Dikobraz** (ve vydavatelství Práce od r. 1945-1957). Květen byl obrázkový týdeník, zaměřený především na rodinu. Jeho hlavním úkolem byla propagace práce, života v socialismu a jeho pozitivní působení na rodinný život. Týdeník Dikobraz se měl zabývat zveřejňováním takové satiry, která ve čtenářích vyvolávala pracovní úsilí a postihovala jeho případné odpůrce.⁴²¹ Nicméně i tyto časopisy byly po čase vyčleněny ze struktury tisku ROH. Časopis Květen byl v roce 1950 zastaven a sloučen s časopisem Květy. Časopis Dikobraz převzalo v červenci 1957 Vydavatelství Rudé právo.⁴²²

4.2.4 Časopisy vydávané v cizím jazyce a pro zahraničí

Časopisy spadající do této skupiny byly primárně určeny zahraničním pracovníkům působícím na území Československa. V Česku vydávala ÚRO časopisy v německém, řeckém a italském jazyce.⁴²³ Na Slovensku vycházel odborový časopis také v jazyce maďarském, avšak ten není předmětem této práce.

Skupina těchto titulů vycházela zejména se čtrnáctidenní periodicitou a ve formátu A3. Ve sledovaném období vycházely v cizím jazyce tyto časopisy: německy psaný **Aufbau und Frieden** (1951-1965), v řečtině **Agonistis**⁴²⁴ (1954-1961) a v italštině **Demokrazia popolare** (1950-1954).⁴²⁵

Aufbau und Frieden

Tento čtrnáctideník vyšel poprvé 27. 9. 1951, list vycházel ve formátu A3 s rozsahem 6 listů za cenu Kčs 2,50, po měnové reformě klesla cena na 30 hal. Šéfredaktorem listu byl Kurt Babel.⁴²⁶

⁴²¹ *Návrh výhledového plánu tisku ROH. Plánovatel J. Janečka.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/11, Praha 25. 10. 1949.

⁴²² STRANADOVÁ, Mária, s. 61

⁴²³ Na Slovensku vydávala Slovenská odborová rada časopis v maďarském jazyce Szakszervezeti kölöny. Jednalo se o zkrácenou verzi časopisu Odborář. In: STRANADOVÁ, Mária, s. 62.

⁴²⁴ Pozn. V českém překladu: Bojovník.

⁴²⁵ STRANADOVÁ, Mária, s. 62-64

⁴²⁶ **Babel, Kurt** (*10. 10. 1897 – †20. 2. 1968), tento novinář a komunistický funkcionář se vyučil tesařem. V letech 1915-1916 se aktivně účastnil I. světové války, v r. 1916 přeběhl na ruskou stranu. Od r. 1920 žil v Chomutově a pracoval jako tesař. Politickou kariéru začal v r. 1925 vstupem do KSČ, v letech 1925-1935 byl poslancem Národního shromáždění a pak ještě krajským sekretářem v Teplicích (1935-1938). Většinu II. světové války prožil v emigraci ve Velké Británii, odkud se vrátil v září 1945. V období říjen 1945 – 1951 pracoval na ÚV-KSČ v Praze. Od r. 1951 začal pracovat jako šéfredaktor Aufbau und Frieden a v r. 1962 odešel do důchodu na vlastní žádost. In: ŽELEZNÝ, František. *Kurt Babel – inventář.* In: NA, fond 558, značka fondu: BABEL, evid.č. 1358.

Hlavička listu se nacházela na levé straně titulního listu, hned vedle byl umístěn rámeček s obsahem aktuálního vydání. Později byla namísto obsahu na tomto místě sdělení, např. jak se plní plán, různé zdravotní rady pro státníky či k výročím, popř. krátké citáty z projevů státníků. Titulní strana byla rozdělena do několika textů.

Mezi pravidelné rubriky patřily: „Kommentare der Woche“ (Komentáře týdne), kde se nacházely krátké komentované zprávy k dění ve světě. Celostránková rubrika „Aus dem Lande des Aufbaus des Kommunismus“ (Ze země výstavby komunismu) se věnovala především dění v SSSR a často se skládala z kratších příspěvků. Na poslední straně se nacházely rubriky „Der Leser hat Wort“ (Čtenář má slovo), čtvrtinu prostoru zaujímal rubrika „Sport“, dále se zde nalézal program rozhlasového vysílání v německém jazyce. V roce 1953 přibýly v listě nové pravidelné rubriky: celostránková „Vom Bauplatz des Sozialismus in unserer Heimat“ (Z výstavby socialismu v naší vlasti) informující o dění v NDR a „Aus den Volksdemokratien“ (Z lidových demokracií) mapující dění ve státech „východního bloku“.

Struktura listu se změnila od 10. 4. 1953, kdy byly některé pravidelné rubriky zrušeny, avšak nadále přetrvaly: „Vom Bauplatz des Sozialismus“, „Aus den Volksdemokratien.“ Mezi nové rubriky se zařadily např.: „Die Sowjetunion – unser Vorbild“ (Sovětský svaz náš vzor) a „Erziehung-Schulung“ (Výchova-školení), která se věnovala agitačním článkům podporujícím komunistické budování či politiku nebo kulturní práci. Rubrika „Freundschaft für immer“ (Přátelství navždy) přinášela různé krátké zajímavosti a někdy i jazykový kurz ruštiny. „Zum Tage“ (Toho dne) byl pravidelný dvojsloupek - zamyšlení nad aktuálním problémem. Rubrika „Unsere Leser schreiben“ nahradila „Der Leser hat Wort“. Vedle sportovní rubriky přibyla i kulturní „Aus dem Kulturleben“. Mnohé z nově jmenovaných rubrik však není možné označit za pravidelné, těmi byly od roku 1953 pouze: „Unsere Leser schreiben“, „Vom Bauplatz des Sozialismus in unserer Heimat“ a sportovní a kulturní rubrika.

U jednotlivých článků často nebyval uveden autor. Texty se ve své většině zabývaly budovatelskými tématy, do nichž spadal popis života v socialismu, výstavba a budování, vyzdvihování hrdinů – manuálně pracujících.

Časopis vycházel pod názvem *Aufbau und Frieden* do roku 1965, poté byl přejmenován na *Volkszeitung* (1966-1991)⁴²⁷.

⁴²⁷ *Aufbau und Frieden*. Praha: Práce, 1951-1956. In: Národní knihovna, fond Pb 21 – lístkový katalog.

V roce 1954 rozhodla ÚRO o vydávání propagačního časopisu **Československé odbory** (1955-1966). Tento časopis nebyl určen pro distribuci na domácím trhu. Odbory jej chtěly dodávat do míst, u kterých byl zájem informovat je o činnosti ROH a socialistickém životě v Československu. Čtenáři tohoto periodika měly být zahraniční odborové ústředny a významní odboráři, kteří měli vztah k Československu, politici či novináři. Časopis vycházel měsíčně v ruském, německém, francouzském a anglickém jazyce.⁴²⁸

4.3 Svazový a sektorový tisk

Svazový tisk byl považován za „*politický orgán*“⁴²⁹ daného svazu. Jeho úkolem byla především popularizace a podpora, zejména budovatelských a výchovných, úkolů. Pro svazový tisk platilo, že: „*Vychovává členstvo a učí odpovědně pracovat, propaguje pokrokové metody práce, zprostředkuje výměnu zkušeností a zobrazuje život a práci členstva v závodech svého odvětví.*“⁴³⁰

Svazové časopisy vznikaly od roku 1946, jejich existence byla spojena s konkrétním svazem, z nichž každý měl svůj časopis, který jeho členové dostávali v rámci svých příspěvků, tedy bezplatně.⁴³¹

V roce 1951 bylo evidováno 22 svazových časopisů⁴³² a v této době se ÚRO začala podrobněji zabývat stavem svazového tisku. Na základě svého zjištění pak konstatovala, že jednotlivé svazy neuznávají časopisy jako svůj tiskový orgán a celkově jim nevěnují dostatečnou pozornost, nutnou pro zvyšování jejich úrovně a působení na čtenáře. Taktéž byla vytýkána nejasnost jejich zaměření a velká „*obsahová*

⁴²⁸ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1227. Předkládá: s. B. Chleboun. Distribuce měsíčníku pro zahraničí „Československé odbory“.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 94, inv.j. 714, Praha 20. 6. 1955.

⁴²⁹ *Zpráva o situaci tisku ROH a návrhy na zlepšení a prohloubení jeho práce. Referuje s. Dvořák.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart.97, inv.j. 88/8, Praha 13. 11. 1950. S. 8.

⁴³⁰ Tamtéž, s. 8

⁴³¹ *Sekretariátu a představenstvu ÚRO. Projednáno se svazy a vydavatelstvem Práce. Věc: Reorganizace svazového tisku. Zpracoval a referuje s. Mareša.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/15, rok 1951. S. 2.

⁴³² *Přehled o svazových časopisech.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 123, inv.j. 105/6, rok 1951. – Pozn. Československý horník, Distribuce, Jednotné zájmy, Kov, Kulturní práce a Příloha Kulturní práce pro lidové hudebníky, Lučebník, Národní bezpečnost, Nová veřejná správa, Polygrafia, Potravinář, PTT, Sklářství a keramika, Sociální a zdravotní práce, Spoj, Spravedlnost, Stavebník, Školství a osvěta, Tok, Zaměstnanec polí, lesů a zahrad, Zaměstnanec v dřevoprůmyslu, Zaměstnanec v peněžnictví a pojišťovnictví.

všeobecnost.“⁴³³ V této době dospěla ÚRO k závěru, že svazové časopisy v dosavadní podobě nemohou již nadále existovat, neboť, jak se stále více se ukazovalo, jejich funkci členského tisku začaly zastávat závodní časopisy.⁴³⁴

Skutečností, která předznamenala další dění kolem svazových časopisů byl fakt, že již z počátku 50. let existují záznamy, jak jednotlivé svazy občas jednaly v rozporu s pravidly a nekonzultovaly své kroky ohledně tisku s ÚRO. Stalo se tak např. u Svazu zaměstnanců školství a osvěty, který se chystal začít vydávat Učitelské noviny. Tento list chtěl svaz vydávat jako běžný nesvazový časopis s týdenní periodicitou. Pro ÚRO to znamenalo „konkurenci“ a v konečném důsledku i nahrazení již existujícího svazového časopisu „Školství a osvěta“. Ačkoliv ÚRO nebyla proti této změně, poukazovala na skutečnost, že: „*Není však správné, že Svaz zaměstnanců školství a osvěty zde postupuje iniciativu ministerstvu školství, věd a umění... ÚKPO tato záležitost oficiálně sdělena nebyla sdělena vůbec a nebyli jsme také přizváni k jednání o této nové úpravě.*“⁴³⁵

Počátkem roku 1952 se ÚRO vyslovila pro zastavení většiny svazových časopisů, jako hlavní důvod uvedla úsporná opatření u spotřeby papíru.⁴³⁶

V této době však již probíhalo formování sektorových časopisů. Změna v novém pojetí časopisů spočívala především v tom, že je nadále už neměly vydávat pouze jednotlivé svazy, ale svazy ve spolupráci s příslušnými ministerstvy a také, že tyto časopisy byly dány do volného, celostátního prodeje.⁴³⁷ V sektorových časopisech se měla sloučit agenda svazových časopisů a věstníků z ministerstev.⁴³⁸ ÚRO definovala úkoly sektorových časopisů, jako: „*vycházejí...z úkolů odborového svazu a ministerstva a zaměřují se hlavně na výměnu zkušeností mezi závody, organisování rozvoje soc. soutěžení a v úzké spolupráci s pracujícími na odstraňování nedostatků, brzdících plnění plánu.*“⁴³⁹

⁴³³ Sekretariátu a představenstvu ÚRO. Projednáno se svazy a vydavatelstvem Práce. Věc: Reorganise svazového tisku. Zpracoval a referuje s. Mareda. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/15, rok 1951. S. 2.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 2

⁴³⁵ Zpráva o situaci tisku ROH a návrhy na zlepšení a prohloubení jeho práce. Referuje s. Dvořák. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart.97, inv.j. 88/8, Praha 13. 11. 1950. S. 10.

⁴³⁶ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 42. Předkládá: s. H. Souček. Příloha II. Návrh na vydávání svazového časopisu odborovým svazem zaměstnanců státních orgánů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 115, inv.j. 759, Praha 10. 1. 1956.

⁴³⁷ STRNADOVÁ, Mária, s. 65-66

⁴³⁸ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II, s. 3. Přehled o současném stavu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

⁴³⁹ Tamtéž

Ministerstva měla roli spíše formálního společníka, který zaštiťoval daný časopis svým sektorem, měl svůj podíl na úhradě nákladů a zastoupení v redakční radě.⁴⁴⁰ Otázky ohledně vydávání časopisů se měla řešit na schůzích zástupců vedení daného ministerstva a svazu.⁴⁴¹ Na základě dohody těchto dvou subjektů byl jmenován vedoucí redaktor sektorového listu, který měl být vždy přizván na schůze předsednictva a kolegia ministra. Stejným způsobem jako vedoucí redaktor, byla jmenována také redakční rada daného časopisu,⁴⁴² která byla jakýmsi pomocným orgánem redakce.⁴⁴³

Postavení ministerstev, jako pouhých formálních partnerů se však odborům nezamlouvalo a jejich počínání kritizovalo ve zprávě z roku 1954⁴⁴⁴. Zde se uvádí, že záležitosti sektorového tisku jsou spíše projednávána na ústředních výborech svazů, než na ministerských kolegiích. Zároveň byl uveden poznatek, že mezi pracovníky delegovanými ministerstvem do redakčních rad a vedoucími redaktory vznikají rozpory: „*Výjimečné postavení některých členů v redakčních radách potlačuje funkci vedoucího redaktora listu, aniž by byl zbaven odpovědnosti za list.*“⁴⁴⁵

Na přetrvávající problémy ve spolupráci dvou vydavatelů ministerstva a svazu poukazuje i zpráva z července 1956. Odbory v ní zmiňují nespokojenost s tím, že ze strany ministerstev dochází ke snaze „potlačit“ některá témata, zejména ta zmiňující kritiku hospodářských orgánů.⁴⁴⁶ Avšak v téže zprávě je vyjádřena i celková spokojenost s přeměnou svazových na sektorové časopisy: „*Oproti tisku stranickému, který má organizaci územní, má odborový tisk převážně orgasaci podle sektorů...Sektorové časopisy se osvědčily.*“⁴⁴⁷

⁴⁴⁰ STRNADOVÁ, Mária, s. 66

Taktěž: *Opatření ke zlepšení odborového tisku, zvláště sektorového. Podklad k diskusi.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, rok 1954. S. 6. - „*Některá ministerstva jsou pouze formálními partnery. Např. ministerstvo kultury jen se finančně podílí na společném časopise „Zaměstnanec v tisku.*“ In: tamtéž.

⁴⁴¹ *Hlavní body usnesení představenstva ÚRO o sektorovém tisku.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/11, rok 1953.

⁴⁴² Tamtéž

⁴⁴³ *Opatření ke zlepšení odborového tisku, zvláště sektorového. Podklad k diskusi.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, rok 1954.

⁴⁴⁴ *Opatření ke zlepšení odborového tisku, zvláště sektorového. Podklad k diskusi.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, rok 1954.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 6-7

⁴⁴⁶ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

⁴⁴⁷ *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

V roce 1956 vycházelo celkem 21 sektorových časopisů v cenovém rozpětí 20-60 hal.⁴⁴⁸ Bohužel, ačkoliv byly tyto časopisy zpoplatněny, jejich roční bilance ukazovala na ztrátu Kčs 2.300.000,-. Na úhradě ztráty participovala rovným dílem ministerstva a jednotlivé svazy. Výjimkou byly pouze dva časopisy: 1/ Služba lidu, jehož celou ztrátu nesl Ústřední výbor odborového svazu zaměstnanců státních orgánů a 2/ Zaměstnanec v tisku, kde ztrátu nesla Hlavní správa vydavatelstva a tiskáren (redakční náklady hradil odborový svaz).⁴⁴⁹

4.4 Závodní časopisy

Ačkoliv závodní časopisy jako takové nejsou předmětem této práce, pro úplnost považuje autorka za nezbytné se o nich v krátkosti zmínit.

Závodní časopisy vznikající od roku 1945, měly fungovat jako tiskové orgány závodních odborových skupin. Jednalo se o listy, které byly distribuovány za úplatu a pouze v daném závodě, měly zpravidla měsíční periodicitu a vydávali je členové závodní odborové organizace, kteří tvořili tzv. redakční kruh, v jehož čele byl odpovědný redaktor vykonávající tuto funkci bezplatně.⁴⁵⁰ Některé časopisy byly tištěné, většina z nich se však vyráběla cyklostylově.⁴⁵¹ Stěžejním rysem měla být iniciativa pro jejich vydávání pocházející od dělníků a pracujících, tedy „zdola“.

Z hlediska ÚRO existoval rozdíl mezi závodním a podnikovým časopisem. Pro vydávání podnikového časopisu byla v chápání odborářů charakteristická iniciativa pocházející „shora“ a s tím související podoba listu: *„úpravný, nažehlený, ...vydáváný a financovaný ředitelstvem s profesionální redakcí a zdarma rozdávaný zaměstnancům. Je obvykle pln úředního optimismu a především je nudný...osazenstvu závodu v ničem nepomohou.“*⁴⁵²

⁴⁴⁸ Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956. - Hospodářský přehled jednotlivých časopisů dle současného stavu. Pozn: Československý dopravák, Československý horník, Praha-Ostrava, Energetik, Hutě a rudy, Kovák, Lesy- dřevo- papír, Lučebník, Místní hospodářství, Noviny vnitřního obchodu, Potravinář, Pracovník v textilu, Služba lidu, Spoj, Stavebník, Výkup, Zaměstnanec v tisku, Zemědělský zaměstnanec, Zdravotnické noviny, Lokomotiva, Učitelské noviny. In: Tamtéž.

⁴⁴⁹ Tamtéž

⁴⁵⁰ SEEMANOVÁ, Petra, s. 64

⁴⁵¹ STRNADOVÁ, Mária, s. 68

⁴⁵² KUBR, František. *Osnovy základního školení funkcionářů. Recensní výtisk.* S. 3. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 73, inv.j. 72e, rok 1949.

Ještě v říjnu 1948 vycházelo v československých závodech 96 časopis, z toho 74 se počítalo za podnikové a 22 za závodní.⁴⁵³ Na konci roku 1950 již vycházelo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 838 závodních časopisů (v ČSSR celkem 966)⁴⁵⁴ v nejdůležitějších průmyslových odvětvích v celkovém měsíčním nákladu 1.320.815 časopisů (v ČSSR celkem 1.901.715 časopis).⁴⁵⁵ Podnikových časopisů bylo v tomto roce evidováno na 30, zejména v odvětvích dopravy, distribuce, stavebnictví a textilu. Snahou však bylo přeměnit úplně všechny časopisy na závodní, neboť dle ROH, podnikové časopisy nebyly „*schopny řešit všechny problémy v závodě... Osazenstvo je nepovažuje za vlastní tribunu.*“⁴⁵⁶

V roce 1950 hodnotila ÚRO úroveň závodních časopisů velmi pozitivně, i když zároveň připouštěla nedostatky, např. ohledně příspěvatelů. Těmi byli v této době převážně úředníci a ne dělníci dopisovatelé, jak si ÚRO přála.⁴⁵⁷ Redaktorem závodního časopisu se stával pracovník jmenovaný závodní skupinou.⁴⁵⁸ Dle zprávy z roku 1949 musel redaktor projít odborným školením pořádaným ÚRO, kde se mu dostalo informací o odborové politice, o činnosti závodních skupin ROH, o agitaci a kultuře v závodech a o dějinách tisku s poukazem na rozdíl mezi socialistickým a buržoazním tiskem. Dále se redaktoři seznamovali s činností dělnických dopisovatelů a jak správně dělat závodní časopis. Náklady spojené s vyškolením nesly společně závodní skupiny ROH a vedení závodu.⁴⁵⁹ Redaktor řídil časopis za přispění redakční rady, kterou měli tvořit zástupci závodní odborové skupiny, závodní organizace KSČ, zástupci z vedení závodu a ti nejlepší z dopisovatelů.⁴⁶⁰

V roce 1952 přestaly závodní časopisy vydávat základní organizace ROH a časopisy se staly „*společnými orgány stranické, odborové a mládežnické organizace*

⁴⁵³ *Tisk revolučního odborového hnutí - jeho funkce a význam.* S. 3. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/10, rok 1950.

⁴⁵⁴ *Statistika o závodních časopisech k 31. prosinci 1950.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 98, inv.j. 88/19, Praha 31. 12. 1950.

⁴⁵⁵ *Tisk revolučního odborového hnutí - jeho funkce a význam.* S. 3. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/10, rok 1950.

⁴⁵⁶ Tamtéž, s. 6

⁴⁵⁷ Tamtéž, s. 3

⁴⁵⁸ Kulturně propagační oddělení ÚRO. Č. j. VIII/1-24.614/50-Dv/st. Věc: Zvýšení úrovně závodních časopisů. Referuje s. Marvan. S. 1. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 8, inv.j. 315, Praha 16. 2. 1950.

⁴⁵⁹ Tiskové oddělení Ústředního kulturně propagačního oddělení ÚRO. Č. j. VIII-147.151/49 št. Školení redaktorů závodních časopisů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 7, inv.j. 192/2. Praha 29. 9. 1949.

⁴⁶⁰ Kulturně propagační oddělení ÚRO. Č. j. VIII/1-24.614/50-Dv/st. Věc: Zvýšení úrovně závodních časopisů. Referuje s. Marvan. S. 1. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 8, inv.j. 315, Praha 16. 2. 1950.

v závodě.⁴⁶¹ V praxi to znamenalo, že časopisy vydávalo KSČ, ROH, ČSM ve spolupráci s vedením závodu.⁴⁶² V roce 1953 bylo v Československu vydáváno na 1400 závodních časopisů s celkovým nákladem přes 2.000.000 výtisků.⁴⁶³

⁴⁶¹ *Tisk ROH*. S. 2. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, Praha 11. 5. 1953.

⁴⁶² *Informace o financování závodních časopisů*. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, rok 1953.

⁴⁶³ *Tisk ROH*. S. 3. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, Praha 11. 5. 1953.

Závěr

Převrat v únoru 1948 odstartoval výraznou společenskou proměnu a dotknul se života všech občanů Československa. Dělo se tak zejména díky tvrdému prosazování oficiální politiky KSČ na všech úrovních společnosti, které se jen velmi pozvolna začalo uvolňovat až po XX. sjezdu KSSS v únoru 1956.

Vliv KSČ se v poúnorové době nemohl vyhnout ani odborovému hnutí, v němž se do té doby oficiálně proklamovala stranická pluralita. ROH se od „vítězného února“ již zcela oficiálně hlásilo k politice jedné strany - KSČ a další konání odborů se celkově vyznačuje silnou vazbou na tuto stranu (v odborovém tisku konkrétně na Ministerstvo informací a osvěty (MIO)). Nejvýrazněji se toto, nyní již oficiálního spojení, protnulo v osobě „nejzkušenějšího odboráře“ Antonína Zápotockého, dobové „ikony“ ROH.

Strana začala udávat odborům směr, který je odváděl od působení v politice obecně, k úzkému zaměření se politiku zaměstnanosti a péči o pracující. Z textů přečtených pro tuto práci se autorka nemůže ubránit dojmu určité „schizofrenie“, se kterou se odborové hnutí potýkalo ve svém vztahu ke KSČ. Na jednu stranu se ROH snažilo uhájit svůj vliv a pozice získané v letech 1945 – únor 1948, na straně druhé ustupovalo, kdykoliv to komunisté požadovali. Zejména patrné je to v různých projevech odborových funkcionářů zveřejněných v tisku např. u příležitosti odborových sjezdů.

Zatímco odborový tisk předchozího období charakterizovala slova „ustavování“ a „budování“, pro tisk po roce 1948 je netypičtější „budování socialismu“ a „organizování“. Na základě přečtených textů rozumí autorka pod budováním socialismu výstavbu jediné šťastné a z tvrdé práce prosperující společnosti, která žije v míru, avšak zároveň neustále čelí hrozbě kapitalismu. Organizování je v první etapě (především rok 1948) spjato s masami pracujících, které odbory pomáhaly organizovat, aby si „vybojovaly“ svobodu. Ve druhé etapě (1949-1956) je toto slovo nejčastěji spjato především s organizováním života pracujících. V pracovním procesu organizují odbory zaměstnance prostřednictvím vydávaných pracovních norem a předpisů. Po pracovní době jsou pracující organizováni v odborových závodních klubech či na rekreaci, kde tráví společně čas, vzdělávají se a baví se. Je neodmyslitelné, že k výše uvedenému významně pomáhá odborům jejich tisk, který je v této době ještě stále nejsilnějším médiem.

Nové úloze a zaměření ROH se začala postupně přizpůsobovat také struktura odborového tisku. Již na první pohled je ale patné, že odboráři opustili svůj původní záměr vydávat co nejširší portfolio zasahující do všech oblastí – móda, sport, rodinné tituly, odborné list, o nichž se autorka zmiňuje v bakalářské práci. Ve snaze přizpůsobit se požadavkům strany, zastavili či spojili mnoho ze svých titulů. Reformovalo se tak vydávání odborných časopisů či se pozměnilo vydávání závodních listů. Na funkcionářském tisku, který především sloužil k udávání agendy, je pak nejzřetelněji vidět soustředění zájmu na oblast vnitřního pracovního prostředí.

Přestože došlo k úbytku v portfoliu titulů, nelze říci, že by se ÚRO věnovala svému tisku s menší důkladností, než v předcházejícím období. Veškeré provedené změny vždy byly pečlivě projednány v součinnosti se sekretariátem ÚRO. Charakteristická pro toto období byla však prodleva mezi schválením a vlastní realizací, zejména pokud šlo o reorganizování struktury tisku.

Dle nalezených pramenů autorka usuzuje, že odborový tisk dosáhl svého vrcholu v první polovině 50. let. V tomto svém hodnocení vychází z původního záměru ÚRO vydávat tituly s co nejširším záběrem, čehož bylo dosaženo. Avšak díky již výše zmíněným reorganizacím a snaze přizpůsobit se straně, se získané portfolio začalo postupně zužovat.

Záměrem této diplomové práce bylo postihnout odborový tisk od února 1948 do 26. února 1956. V základu kompozičního rozvržení vycházela autorka ze své bakalářské práce, avšak nyní rozdělila text do čtyř základních částí.

První část zachycuje dobové reálie, bez kterých by bylo obtížné pochopit dění uvnitř ROH. Především pro objasnění odborové problematiky sledovaného období vycházela autorka z prací Karla Kaplana a Otakara Hrdličky, neboť v rámci prostudované odborné literatury považuje jejich práce za novodobý nejkomplexnější přehled o dění v odborech v letech 1948-1956. Pro objasnění tiskových záležitostí uvnitř odborů byly prostudovány především primární prameny, některé přesahující vymezené období. Autorka tímto chtěla dosáhnout co největší komplexnosti získaných údajů.

Druhá část práce se podrobně zabývá organizací, distribucí a propagací. Zaměřuje se na popis práce redaktorů a dělnických dopisovatelů, problematiku kritiky a cenzury. Podrobněji jsou zde popsány osudy dvou mužů – Františka Dvořáka a Jiřího Síly. První z nich byl činný ve své funkci po celé sledované období a dohlížel na fungování struktury jako takové. Druhý byl redaktorem s dlouholetou praxí, který

pomáhal s budování odborového tisku, konkrétně deníku Práce, již od roku 1945. Autorka jeho jméno zmínila především jako příklad, že i takto významný redaktor se mohl znelíbit KSČ a musel odejít. Na jeho příkladu je opět demonstrována nadřazenost KSČ vůči ROH. Průběžně byli taktéž zmíněni ostatní, zejména vedoucí redaktoři, u kterých bylo možné životopisné údaje dohledat. Čtenář si tak může udělat ucelenější představu o tom, kdo byli jednotliví redaktoři.

Ve třetí části je podrobněji rozebráno fungování vydavatelství Práce, stěžejního podniku pro práci celé tiskové soustavy odborů.

Čtvrtá část se zabývá vlastní strukturou odborového tisku. V jejím základu vycházela autorka ze staršího díla Márie Strnadové z roku 1969, avšak pokusila se o aktualizaci a hlubší zaměření na údaje z let 1948-1956. V této části šlo autorce především o zmapování nejdůležitějších odborových periodik. Oproti období 1945-1948 došlo v jejich vnitřní hierarchii důležitosti ke změně. Ta je patrná zejména u původně důležitého titulu - týdeníku „ÚRO“, který sice i nadále pokračoval pod změněným názvem, avšak nakonec zcela zanikl. Autorka chtěla blíže představit alespoň jeden vybraný titul z každé skupiny listů, aby si čtenář mohl udělat ucelenou představu o obsahové náplni celé skupiny. Pro větší přehlednost byly do příloh zahrnuty přehledy tisku až z konce sledovaného období, kdy je nejpatrnější, co bylo v rámci ROH vydáváno.

Vlastní přínos autorka shledává v přímém prostudování původních pramenů, jejich setřídění do textu a komparaci s původním textem autorky Strnadové. Při psaní této práce narazila však na potíže, především pokud šlo o neúplnost některých archivních dokumentů či periodik, jejichž podrobnější prostudování měla ve svém původním záměru. Autorka však věří, že i přes tyto obtíže se jí podařilo vytvořit text dávající ucelenou představu o zmiňované problematice.

Pokud šlo o tisk, mělo ROH od začátku velice ambiciózní plány, které se však zkomplikovaly v konfrontaci s realitou – politickou a ekonomickou. Politická realita se odvíjela přímo od postojů a příkazů KSČ. Ta ekonomická se ukazovala v ročních účetních závěrkách, v nichž většina odborového tisku vykazovala buď nulový zisk, nebo ztrátu. Odborům však nelze upřít zásluhu na uvedení titulů, které se na trhu udržely a některé ve svém trvání „přečkaly“, i třeba jen krátce, zlomový rok 1989 (např. Práce, Díkobraz, Bezpečnost a hygiena práce, Práce a mzda).

Cílem autorky bylo představit další etapu vývoje českého odborového tisku

a okolnosti, které ho ovlivňovaly. Práce by mohla být přínosem všem, kteří se chtějí podrobněji zabývat obdobím 50. let 20. století či historií českého tisku obecně.

Summary

Trade Union created the basement for structure of its press after Second World War (1945-1948). The work on this structure was carried on also within the next period (25th February 1948 – 26th February 1956) as well.

The focus of this thesis was not only to show the structure of the Trade-Union's press itself but also to describe the general situation of that time. Therefore firstly it was mentioned the historical background and situation inside of Trade Union. There is no doubt that Trade-Union helped to Communists Party to overtake and keep power above Czechoslovakia. Some of the Trade-Union's officers became powerful men in the newly settled system. On the other hand within 1948-1956 Trade-Union was losing a lot from its old influence on the daily politics and became just an organisation, which just "looked after" the "working class" and widely cooperated with KSČ. For nearly each step was done, it was needed to get the allowance of KSČ. Based on the historical documentation it is sure that Trade Union handled based on the instructions of Communists Party. That time the partnership of both of these organisations was decelerated openly and this is the main difference, in compare to the previous period (1945-1948), when this partnership was kept as a secret.

The second part of this thesis is also focusing on the way, how the Trade Union proceeded in the organisation, distribution and promotion of its press, which was quit big issue if we consider that everything had to be agreed by KSČ as well. The work of the reporters and "work-writers" were also mentioned. Especially "work-writers" became an important element of the structure. There was great expectations connected with "work-writers", which were not fulfilled every time. There have not been many people willing to bring critical topics from their work to the press, being afraid to be punished by their colleagues afterwards. There are also mentioned two important people – Frantisek Dvorak and Jiri Sila, who connected their major part of their professional lives with Trade Union's press. The first one was on the high position the second one is an example of a journalist, who turned to be disliked by KSC and had to leave his work at Trade Union. Together with all above mentioned there was also problem of censorship. Trade-Union had to consider and manage all these issues in order to continue in the publishing, of course again under the sight of KSČ.

Third part is dedicated to the “key-company” – publishing house “Prace”. There was described brief history and the organisation and problems, which were issued that time.

The fourth part is just the Trade-Union’s press-structure itself. The division into main categories and examples of the most important titles are mentioned. Here we can see how Trade-Union changed the portfolio of its titles. The original plan was publishing the titles for the wide spectrum of readers; within 1948-1956 lots of old titles known from the previous period, disappeared. On the other hand it is needed to add that several titles, settled also in this period, “survived” until early 1990s (f.e. *Práce*, *Dikobraz*, *Bezpečnost a hygiena práce*, *Práce a mzda*).

The main task of this thesis was describing of the structure of Trade-Union’s press and the related conditions of its real being. Therefore the author came from the primary sources of the archive of Czech-Moravia Trade Union, National Archive for the Czech Republic and National Library. The author believes that this work will be helpful to everyone interested in 1950s and history of Czech press in general.

Použité zdroje

Literatura

SEEMANOVÁ, Petra. *Struktura odborového tisku v letech 1945 - 1948*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2010, 104 s. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

BEDNAŘÍK, Petr: Český tisk v letech 1945–1948 . In: Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.). *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia*. 1. vyd. Praha: Matfyzpress, 2004, s. 132–144. ISBN 80-86732-35-5.

BEDNAŘÍK, Petr. JIRÁK, Jan. KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

BĚLINA, Pavel a kol. *Dějiny zemí Koruny české*. 3. vyd. Vol 2. Praha: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-006-3.

ČAPKA, František. *Odbory v českých zemích v letech 1918-1948*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4797-6.

HRDLIČKA, Otakar. *K dějinám odborového hnutí v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Praha: Global, 1992. ISBN nevedeno.

JACZ, L'udovít. *Malá encyklopédia žurnalistiky*. Bratislava: Obzor, 1982. SÚKK 1790/I-80.

KAPLAN, Karel. *Pět kapitol o Únoru*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1997. ISBN 80-85765-73-X.

KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti 1948-1960*. Část první. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. Ediční řada Česká společnost po roce 1945, sv. 3. ISBN 978-80-7285-079-2.

KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948 – 1953*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-093-4.

KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948 – 1950*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-212-0.

KOČIAN, Jiří. *Poválečný vývoj v Československu 1945 – 1948*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-26312-7.

KONČELÍK, J. VEČEŘA, P. ORSÁG, P. *Dějiny českých médií ve 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

KŘIVÁNKOVÁ, A. J. VATRÁL. *Dějiny československé žurnalistiky*. Vol. 4: český a slovenský tisk v letech 1944-1987. 1. vyd. Praha: Novinář, 1989, 223 s. ISBN 80-7077-036-8.

RUPNIK, Jacques. *Dějiny Komunistické strany Československa*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0957-4.

SIEBERT, Fred S. PETERSON, Theodore. SCHRAMM, Wilbur. *Four Theories Of the Press*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press, 1963. ISBN 0-252-72412-6.

TĚHLE, Jaroslav a kol. *Přehled dějin československého odborového hnutí*. 1. vyd. Praha: Práce, 1984. ISBN nevedeno.

TOMEŠ a kol. *Český biografický slovník XX. století*. Vol. 3. Praha: Paseka 1999. ISBN 80-7185-247-3.

VESELÝ, Zdeněk. *Přehled dějin Českého státu*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. ISBN 80-7079-742-8.

Elektronické zdroje

POKORNÝ, Jiří. *Historie odborů*. [online]. 21.10.2007 12:10 [cit. 2012-6-22]. Dostupné z: <http://www.cmkos.cz/o-nas/historie/158-3>.

Zdroje archivu Českomoravské komory odborových svazů

PRÁCE: 1945-1955, 10 let činnosti odborového deníku - vydavatelstva a nakladatelství Práce. Praha: Práce, 1955. In: Archiv ČMKOS - Ústřední odborová knihovna ÚRO, fond C5968.

STRNADOVÁ, Mária. *Vývin a štruktura odborovej tlače 1945 - 1966*. Praha: Institut ROH: kabinet dějin odborů, 1969. In: Archiv ČMKOS, fond KDO, inv. j. 53, karton K.

Časopisy, noviny, bulletiny

Klub. Praha: Práce, 1952. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

Odborář. Praha: Práce, 1948-1956. In: Archiv ČMKOS, fond D2561.

PRÁCE. Praha: Práce, 1948-1956. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

ÚRO. Praha: Práce, 1948. In: Archiv ČMKOS, fond 30687.

Věstník ROH. Praha: Práce, 1947 – 1948. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

Zpravodajská služba ÚRO. Praha: ÚRO, 1947-1948. In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

Dokumenty

Redakční honoráře. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58/c, Praha 30. 1. 1948.

Návrh na reorganizaci týdeníku „ÚRO“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58d, rok 1948.

Návrh reorganizace odborového tisku a propagace. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58d, rok 1948.

Reorganisace tisku Revolučního odborového hnutí. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58d, rok 1948.

Výboru závodní skupiny ROH. Věc: Dělničtí dopisovatelé. ÚRO-Ústřední kulturně propagační komise. Č. j. VIII-242.959/Mar/wá. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58/d, Praha 11. 12. 1948.

Zpráva adresována s. Marvanovi, generální sekretariát ÚRO. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58f, 15. 12. 1948.

Hlášení redaktorů k pensijnímu pojištění. Č. j. VIII-124.557/Kp/wá. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 57, inv.j. 58/c, Praha 14. 6. 1948.

KUBR, František. Osnovy základního školení funkcionářů. Recensní výtisk. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 73, inv.j. 72e, rok 1949.

Dokument adresovaný K. Marvanovi, člen gen. sekretariátu ÚRO. III. Zajištění edičních úkolů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j.74/11, Praha 29. 12. 1948.

Návrh opatření pro uskutečnění některých změn v organizaci a výrobním zaměření n. p. Práce. /Stanovisko ÚRO pro jednání s Generálním ředitelstvím Čs. Závodů polygrafických. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j.74/11, rok 1949.

Návrh o reorganizaci vydavatelstva ROH pro poradu se členy sekretariátu ÚRO /K diskusi/. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 76, inv.j.74/11, rok 1949.

Redaktorský kurz pro dělnické dopisovatele Práce v době od 3. do 23. září t. r. v Měšicích u Prahy. Referuje: s. Marvan. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 95, inv.j. 86/d, rok 1950.

Dvoudenní školení dělnických dopisovatelů v redakci „Budujeme“. Referuje: s. Marvan. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 95, inv.j. 86/d, rok 1950.

Týdenní školení dělnických dopisovatelů týdeníku „Budujeme“. Referuje: s. Marvan. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 95, inv.j. 86/d, rok 1950.

Význam odborového tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88i, rok 1950.

Návrh na Dny odborového tisku. Celostátní kampaň o tisku ROH a organizaci jeho distribuce v závodech. Sekretariátu ÚRO. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

Kritika a sebekritika ve svazových listech. Usnesení porady redaktorů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, 10. 11. 1950.

Zápis z porady vedoucích jednotlivých tiskových referátů v kanceláři s. Dvořáka dne 16. 11. 1950. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, 16. 11. 1950.

Zápis z porady svazových redaktorů z 18. XI. t. r. v 9 hodin v zasedací síni I. patro Odborového domu Na Perštýně. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

Zápis o revisi práce s dopisovateli v redakci časopisu „Čsl. horník“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1. Tiskový referát ÚRO, Praha 28. 11. 1950.

Výsledky hodnocení práce s dopisovateli v redakcích svazových listů /stav 1. prosince 1950/. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, Praha 1. 12. 1950.

O kritice ve svazových listech. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

Předsednictvo Svazu československých novinářů. *Nedat zrezavět zbrani kritiky v tisku.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

Kulturně propagační oddělení ÚRO-tisk. *Odpověď redakci Tvorby. O kritice svazových odborových časopisů.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/1, rok 1950.

Zpráva o situaci tisku ROH a návrhy na zlepšení a prohloubení jeho práce. Referuje s. Dvořák. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart.97, inv.j. 88/8, Praha 13. 11. 1950.

Tisk revolučního odborového hnutí - jeho funkce a význam. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/10, rok 1950.

Ústřední kulturně propagační oddělení-referát agitace. *Věc: Akce „Dny odborového tisku.“ Návrh k diskusi na poradu oddělení.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

Návrh na Dny odborového tisku. Celostátní kampaň o tisku ROH a organizaci jeho distribuce v závodech. Sekretariátu ÚRO. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

Návrh pokynů, které vydá ÚRO všem školám ROH k zajištění kampaně Dny odborového tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 97, inv.j. 88/12, rok 1950.

Statistika o závodních časopisech k 31. prosinci 1950. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 98, inv.j. 88/19, Praha 31. 12. 1950.

Přehled o svazových časopisech. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 123, inv.j. 105/6, rok 1951.

Sekretariátu ÚRO - referuje a zpracoval s. J. M. Novák dne 8. 11. 1951. Věc: Zhodnocení a situace odborných časopisů a jejich nová organisace. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 123, inv.j. 105/6, Praha 8. 11. 1951.

Návrh výhledového plánu tisku ROH. Plánovatel J. Janečka. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/11, Praha 25. 10. 1949.

Návrh na organizaci distribuce tisku ROH. Zpracoval s. Kobyłka. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/12, 31. 1. 1951.

Zpráva o distribuci tisku ROH v roce 1951 a úkoly v roce 1952. Sekretariátu ÚRO, zpracoval s. Kobyłka. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/12, Praha 27. 2. 1952.

Kádrová situace v redakcích svazových časopisů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/15, Praha 16. 7. 1951.

Sekretariátu a představenstvu ÚRO. Projednáno se svazy a vydavatelstvem Práce. Věc: Reorganisace svazového tisku. Zpracoval a referuje s. Mareda. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 124, inv.j. 105/15, rok 1951.

Vysvětlivky k zákonu 184/50 Sb. o vydávání časopisů a Svazu českosl. novinářů a k vyhlášce ministerstva informací a osvěty čís. 39/51 (Úř. l. I částka 10), již se vydávají tiskové předpisy. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 125, inv.j. 105/18, rok 1951.

Tajné. Záznam o poradě o návrhu nové organisace vydavatelské činnosti, konané dne 8. Února 1952 v kabinetě náměstka předsedy vlády Zděnka Fierlingera. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/1, Praha 8. 2. 1952.

A. Zpráva o celostátní reorganizaci vydavatelské činnosti a reorganizaci rozšiřování tisku a literatury. B. Změny v uspořádání vydavatelské činnosti ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, Praha, 27. 9. 1952.

Návrh na organizaci distribuce tisku ROH. Sekretariát ÚRO, zpracoval s. Kobyłka. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, 24. 11. 1950.

Materiál pro jednání ÚRO a Min. inf. o reorganizaci vydavatelské činnosti. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 137, inv.j. 112/4, rok 1952.

Záznam z porady komise pro zhodnocení deníku Práce dne 2. 3. 1953. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/5, Praha 2. 3. 1953.

Záznam z porady komise pro zhodnocení deníku Práce dne 9. 3. 1953. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/5, Praha 9. 3. 1953.

Důvodná zpráva k sloučené rozvaze „Práce-vydavatelstvo ROH“ v Praze a Bratislavě k 31. XII. 1953. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/5, rok 1953.

Tisk ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, Praha 11. 5. 1953.

Práce-vydavatelstvo ROH s tiskovým referátem ÚRO. Materiál pro referenty na besedách o odborovém tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, Praha 21. 9. 1953.

Seznam odborových redaktorů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, rok 1953.

Návrh na uspořádání tiskového referátu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, rok 1953.

Informace o financování závodních časopisů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/9, rok 1953.

Hlavní body usnesení představenstva ÚRO o sektorovém tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 145, inv.j. 135/11, rok 1953.

ROH-Svaz zaměstnanců spojů. Všem závodním radám, krajským výborům, Slovenskému výboru, členům, pracovníkům a aktivistům ÚV SZS. Věc: Měsíc odborového tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, Praha 8. 4. 1954.

Práce – vydavatelstvo ROH. Oběžník číslo 19. Všem krajským tiskovým referentům! Měsíc odborového tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, Praha 15. 4. 1954.

Uveřejněno v bulletinu ÚVS textil. Měsíc odborového tisku 15. 4. – 15. 5. 1954. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, rok 1954.

ROH-Svaz zaměstnanců v lesnictví, dřevoprůmyslu a palírenském průmyslu. Zpráva o průběhu Měsíce odborového tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, 4. 6. 1954.

Opatření ke zlepšení odborového tisku, zvláště sektorového. Podklad k diskusi. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-KULT, kart. 149, inv.j. 138/2, rok 1954.

Celostátní konference dělnických dopisovatelů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-Ú.SEKR, kart. 6, inv.j. 280/1. 11., 19. 5. 1949.

Zpráva o celostátní konferenci dělnických dopisovatelů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-Ú.SEKR, kart. 6, inv.j. 284. 6, Praha 30. 6. 1949.

Tiskové oddělení Ústředního kulturně propagačního oddělení ÚRO. Č. j. VIII-147.151/49 št. *Školení redaktorů závodních časopisů.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 7, inv.j. 192/2. Praha 29. 9. 1949.

Kulturně propagační oddělení ÚRO. Č. j. VIII/1-24.614/50-Dv/st. *Věc: Zvýšení úrovně závodních časopisů. Referuje s. Marvan.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 8, inv.j. 315, Praha 16. 2. 1950.

Zápis ze schůze sekretariátu konané dne 10. května 1950. 12/ Návrh na placení autorských honorářů dopisovatelům časopisu „Názorná agitace“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 9, inv.j. 335, Praha 10. 5. 1950.

Návrh pro sekretariát ÚRO. Věc: Archivní péče v Revolučním odborovém hnutí. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 11, inv.j. 358, Praha 19. 7. 1950.

Zpráva o situaci tisku ROH a návrhy na zlepšení a prohloubení jeho práce. Referuje s. Dvořák. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 14, inv.j. 405. Praha 13. 11. 1950.

Příprava měsíce odborového tisku a propagandy podle usnesení III. Světového odborového tisku, číslo pořadu 16. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 47, inv.j. 601, Praha 2. 2. 1954.

Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 11. 2. 1954 o přípravě Měsíce odborového tisku a propagandy podle usnesení III. Světového odborového sjezdu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 47, inv.j. 601, Praha 11. 2. 1954.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673, Praha 24. 1. 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha. Čís. Jednací 169/55. Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 24. 1. 1955 o vydávání nového denního listu Večerní Praha. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673. Praha 24. 1. 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 157. Předkládá: s. G. Hnilička Systém školení odborářských redaktorů. Vedoucím redaktorům novin a časopisů ROH. Šéfredaktorovi nakladatelství Práce. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 674, rok 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 157. Předkládá: s. G. Hnilička. Jak je plněno usnesení o systému odborového tisku. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.76, inv.j. 674, rok 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1227. Předkládá: s. B. Chleboun. Distribuce měsíčníku pro zahraničí „Československé odbory“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 94, inv.j. 714, Praha 20. 6. 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1472. Předkládá: s. V. Dvořák. Návrh na formy a metody práce tiskového odboru a jeho systematizaci. Usnesení sekretariátu ÚRO 3. 8. 1955. Systematisace tiskového odboru. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 99, inv.j. 722. Praha 25. 7. 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1472. Předkládá: s. V. Dvořák. Návrh na formy a metody práce tiskového odboru a jeho systematizaci. Formy a metody práce tiskového odboru. Příloha II/a. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.99, inv.j. 722, Praha 25. 7. 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1472. Návrh na formy a metody práce tiskového odboru a jeho systematizaci. Usnesení sekretariátu ÚRO 3. 8. 1955. Systemisace tiskového odboru. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.99, inv.j. 722, rok. 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 2210. Předkládá: s. F. Forman. Archivní řád všeodborového archivu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 109, inv.j. 741, Praha 7. 11. 1955.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 42. Předkládá: s. H. Souček. Příloha II. Návrh na vydávání svazového časopisu odborovým svazem zaměstnanců státních orgánů. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 115, inv.j. 759, Praha 10. 1. 1956.

Zápis 41. schůze sekretariátu ÚRO, konané dne 15. února 1956. Číslo pořadu II/3: Zásady pro poskytování výkonnostních přídaveků honorářovým systémem redaktorům „Odboráře“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 117, inv.j. 767, 15. 2. 1956.

Zápis 43. schůze sekretariátu ÚRO, konané dne 29. února 1956 v 8,30 hodin. Číslo pořadu III/8c: Usnesení Sekretariátu ÚRO ze dne 29. 2. 1956, č. j. 302/56 o přeřazení soudr. Jiřího Kříčenského z redakce deníku Práce do redakce deníku Večerní Praha. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 118, inv.j. 771, Praha 29. 2. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu: 401. Předkládá: s. Ing. Natan F. Současná situace v odborovém tisku po předplatitelské kampani. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.120, inv.j. 774, Praha 13. 3. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu: 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart.128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Příloha II. Přehled o současném stavu. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 996. Předkládají: s. V. Koucká, s. Natan. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání. Připomínky jednotlivých oddělení ÚRO, ke kterým nebylo ve zprávě přihlédnuto. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797, Praha 20. 7. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1204. Předkládá: s. M. Netušilová. Účetní závěrka za rok 1955. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 130, inv.j. 809, Praha 22. 8. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1261. Předkládá: s. Koucká. Vytvoření Informačního bulletinu pro vedoucí funkcionáře ROH. - Zpráva k návrhu na vytvoření Informačního bulletinu pro vedoucí funkcionáře ROH. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 131, inv.j. 811, Praha 31. 8. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1571. Předkládá: s. V. Koucká. Vydávání deníků a časopisů v roce 1957. Věc: Připomínky a návrhy k vydávání časopisu „Sovětské zkušenosti“ a „Mezinárodní dělnické hnutí“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 134, inv.j. 822, Praha 20. 11. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 1716. Předkládá: s. Ing. Natan. Opatření nutná v souvislosti se změnou časopisu Technické noviny na týdeník. - Návrh opatření, nutných v souvislosti se změnou Technických novin na týdeník. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 135, inv.j. 828, Praha 18. 12. 1956

Zápis 83. Schůze sekretariátu ÚRO, která se konala dne 27. 12. 1956 od 8 hodin. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 135, inv.j. 828, 27. 12. 1956.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 232. Předkládá: s. V. Koukol. Sloučení vydavatelství novin Práce s nakladatelstvím Práce v jediný podnik. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 138, inv.j. 839, Praha 12. 2. 1957.

Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 232. Předkládá: s. V. Koukol. Usnesení sekretariátu ÚRO ze dne 20. 2. 1957, č. j. 232/57 o sloučení vydavatelství novin Práce

s nakladatelstvím Práce v Praze v jediný podnik. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 138, inv.j. 839, 12. 2. 1957.

Schůze presidia a vedoucích funkcionářů ÚRO, dne 13. 5. 45 o 9 hod. dopol. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-PRES, kart. 1, inv.j. 1, 13. 5. 1945.

Pro schůzi předsednictva ÚRO: Doplnky ke „Kádrovému pořádku ROH“. In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-PŘ, kart. 30, inv.j. 244/2/5, Praha 22. 2. 1956.

Zdroje Národního archivu v Praze

ŽELEZNÝ, František. *Kurt Babel – inventář.* In: NA, fond 558, značka fondu: BABEL, evid.č. 1358.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), arch. j. Josef Linek.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), arch. j. Zázvorka Antonín.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), inv. č. člen evidence Dolejší Vojtěch.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. členská evidence zemř. 3 řada C-HA, inv. číslo: Dvořák Fr.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. člen evid – Kún Vilém 1917.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. zemřelí, řada I – Síla Jiří 1911.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), kart. 1, arch. j. Vladimír Riedl.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), signatura Josef Dvořák.

NA, fond ASYN (Archiv Syndikátu novinářů, Praha), signatura Josef Keclík.

Závěr prověrky redakce „Práce“. In: NA, fond KSČ-ÚV (KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – oddělení propagandy a agitace), kart. 518, rok 1950.

Zápis č. 25 ze schůze předsednictva ÚV KSČ dne 5. června 1950. I. Některé otázky odborů. In: NA, fond KSČ-ÚV 02/1, sv. 19, arch.j. 225, l.96, Praha 5. 6. 1950.

NA, fond PŘ 1941-1951 (Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941-1950), karton 10512, signatura: S 3640/8 Šmídmajer Josef 1913.

Zdroje knihovny Národního muzea

KUBÍČEK, Jaromír a kol. *Časopisy České republiky 1919-1945*. Část 1, bibliografie, Vol. 3 Š-Z. Brno: Sdružení knihoven-Moravská zemská knihovna, 2009. In: Česká retrospektivní bibliografie, řada 2 Časopisy, Díl 2. Časopisy České republiky 1919-1945 (CEBRI C2). Část 1 Bibliografie. ISBN 80-86249-38-7.

Zdroje Národní knihovny v Praze

Aufbau und Frieden. Praha: Práce, 1951-1956. In: Národní knihovna, fond Pb 21.

Bezpečnost a hygiena práce. Praha: Práce, 1948-1956. In: Národní knihovna, fond 54G41664.

Budujeme. Praha: Práce, 1949-1950. In: Národní knihovna, fond 54A1912.

Československý novinář. Praha: Svoboda, 1949-1951. In: Národní knihovna, fond 54D11282.

Mezinárodní dělnické hnutí. Praha: Práce, 1954-1956. In: Národní knihovna, fond 54C9087.

Práce a mzda. Praha: Práce, 1953-1956. In: Národní knihovna, fond 54G55405.

Přehled sovětských zkušeností. Praha: Práce, 1953-1954. In: Národní knihovna, fond 54C8854.

Sovětské zkušenosti. Praha: Práce, 1955-1956. In: Národní knihovna, fond 54G8854.

Svět práce. Praha: Práce, 1951-1954. In: Národní knihovna, fond 54A2214.

Technické noviny. Praha: Práce, 1953-1956. In: Národní knihovna, fond 54A2260.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Odborové listy vydávané ke dni 14. 11. 1956 (tabulka)

In: *Podklady pro schůzi sekretariátu ÚRO dne 21. 11. 1956. Tajné! K bodu 1571. Vydávání deníků a časopisů v roce 1957. Příloha II.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 134, inv.j. 822, 21. 11. 1956.

Příloha č. 2-4: Přehled svazových časopisů 1947 – 1950 (tabulka)

In: FENCKOVÁ, Lenislava. *Přehled odborových časopisů od roku 1945 - 1989.* S. 1-3. Součást archivního fondu ČMKOS, neuspořádaný fond. (tabulka). In: SEEMANOVÁ, Petra: *Bakalářská práce.*

Příloha č. 5: Sektorové časopisy vydávané ke dni 20. 7. 1956 (tabulka)

In: *Pro schůzi ÚRO. Tajné! K bodu 996. Současný stav odborového tisku, jeho rozšiřování a využívání.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 128, inv.j. 797. - *Podklady pro schůzi sekretariátu ÚRO dne 21. 11. 1956. Tajné! K bodu 1571. Vydávání deníků a časopisů v roce 1957. Příloha II.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 134, inv.j. 822.

Příloha č. 6: Seznam dalších funkcionářských titulů vycházejících krátkodobě v období 1948 – 1956 (text)

In: STRNADOVÁ, Mária. *Vývin a struktura odborovej tlače 1945 - 1966.* Praha, 1969. Institut ROH: kabinet dějin odborů. In: Archiv ČMKOS, fond KDO, karton K, inv. j. 53. S. 52.

Příloha č. 7: Práce (foto).

In: *Práce.* Praha: Práce, 1948, č. 48. (foto). In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond

Příloha č. 8: Večerní Praha (foto).

In: *Večerní Praha.* Praha: Práce, 1955, č. 1. (foto). In: *Pro schůzi sekretariátu ÚRO. Tajné! K bodu 169. Návrh na vydávání nového denního listu Večerní Praha.* In: Archiv ČMKOS, fond ÚRO-SEKR, kart. 76, inv.j. 673. 24. 1. 1955.

Příloha č. 9: Mezinárodní dělnické hnutí (foto).

In: *Mezinárodní dělnické hnutí*. Praha: Práce, 1956, č. 3-4. (foto). In: Národní knihovna, fond 54C9087.

Příloha č. 10: Přehled sovětských zkušeností (foto).

In: *Přehled sovětských zkušeností*. Praha: Práce, 1952, č. 6. (foto). In: Národní knihovna, fond 54C8854.

Příloha č. 11: Sovětské zkušenosti (foto).

In: *Sovětské zkušenosti*. Praha: Práce, 1955, č. 18. (foto). In: Národní knihovna, fond 54C8854.

Příloha č. 12: Odborář (foto).

In: *Odborář*. Praha: Práce, 1949, č. 6. (foto). In: Archiv ČMKOS, fond D2561 - Odborář.

Příloha č. 13: Klub (foto).

In: *Klub*. Praha: Práce, 1952, č. 8. (foto). In: Archiv ČMKOS, neuspořádaný fond.

Příloha č. 14: Bezpečnost a hygiena práce (foto).

In: *Bezpečnost a hygiena práce*. Praha: Práce, 1951, č. 1. (foto). In: Národní knihovna, fond 54G41664.

Příloha č. 15: Práce a mzda (foto).

In: *Práce a mzda*. Praha: Práce, 1954, č. 11. (foto). In: Národní knihovna, fond 54G55405.

Příloha č. 16: Technické noviny (foto).

In: *Technické noviny*. Praha: Práce, 1953, č. 1. (foto). In: Národní knihovna, fond 54A2260.

Příloha č. 17: Svět techniky (foto).

In: *Svět techniky*. Praha: Práce, 1950. (foto). In: Národní knihovna, fond 54G41296.

Příloha č. 18: Budujeme (foto).

In: *Budujeme*. Praha: Práce, 1949, č. 1. (foto). In: Národní knihovna, fond 54A1912.

Příloha č. 19: Svět práce (foto).

In: *Svět práce*. Praha: Práce, 1952, č. 34. (foto). In: Národní knihovna, fond 54A2214.

Příloha č. 20: Aufbau und Frieden (foto).

In: *Aufbau und Frieden*. Praha: Práce, 1952, č. 39. (foto). In: Národní knihovna, fond Pb 21.